

A BÁRÓ ORLAY
S
GRÓF SERÉNYI CSALÁD.

*

KÖZLI

THALY KÁLMÁN.

(KÜLÖNNYOMAT A SZÁZADOK ÉS TÖRTÉNELMI TÁRBÓL.)

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R. T. KÖNYVNYOMDÁJA.

1898.

A nagyhirű Trencsény sziklavarával s a várossal majdnem szemközt, egy kissé délnek, fekszik a Vág jobbpartján, ennek termékeny völgyében, Nagy- és Kis-Zábláth, a velök egy birtoktestet képező Ribári, Drietoma és Zárjecz községek közelében. Az erős tornyú, várkapornás és emeletén is boltozott termekre épült ódon kastély, — Serényi és Balassa-czímerekkel, — többszázados nagy hársfáktól környezve, Nagy-Zábláthon áll, mint *caput domini*. Mostanában urat cserélt. Széki Gróf Teleki Sámuel († 1822.) nőül bírta volt gr. Serényi Franciskát († 1833.), a kinek öröksége ez a zábláthi birtok lévén, így szállott az fiukra, a katholizált gr. Teleki Ferenczre, és erről a Teleki grófok katholikus ágára, — míg nem a jelenlegi örökös, gr. Teleki Elemér úr, 1896-ban eladá. A kastélyban levéltár is volt, a melyre nézve eladó és vevő között oly egyesség jött létre, hogy a megvett birtoktestre és birtokjogokra közvetlenül vonatkozó oklevelek és iratok az egészből kiválasztatván, mint a vevő tulajdona, a kastélyban maradnak, — míg a levéltár többi részei a régi tulajdonost illetik és elszállítandók.

A kiválasztás műveletének végrehajtására persze, mégis szakember kellett, s úgy az eladó grófi család feje, — gr. Teleki Géza úr ő Nmlga, — valamint a vevő — szabolcsi Polyák Béla orsz. képviselő úr — részéről alólirottat érte az a megtisztelő bizalom, hogy e tudományos szempontból még senkitől át nem vizsgált, s terjedelmes anyaga legnagyobb részében teljes rendezetlenségben levő archivumot kutassam át, s az említett értelemben válaszszam kétfelé. A szíves fölkérésnek

engedve, a m. 1897. évi szeptember havában teljesítém ezt a műveletet, azzal az eredménnyel, hogy a levéltárnak körülbelől $\frac{2}{10}$ -ed része megmarad Zábláthon, $\frac{8}{10}$ -ed rész pedig gr. Teleki Elemér úr tulajdonában hagyatott, a ki is ezt azután örök letétképen máris a Nemzeti Múzeumnak adta át, kivételével mégis általam különválasztot 15 db. címeres-levelnek és más, Mohács előtti keltű nevezetesb okmányoknak, a melyeknek tulajdonjoga még vitás.¹⁾

A zábláthi levéltárnak — értve azt a maga egészében — csak kisebb része: a jog- és birtokviszonyokat illető okmányok, valának a század elején, úgy a hogy lajstromozva, a fölötte nagyszámban fenmaradt XVI., XVII. és XVIII-ik századi missilislevelek csomagai épen nem. Különben a regisztrált fasciculusok is össze-vissza voltak már zavarva, sőt egyes csomagokból némely okmányok, — a bennök talált cédulák szerint, — a század folyamában elvitettek a gr. Serényiek putnoki levéltárába, honnan sohse kerültek vissza. Általában a zábláthi archivum, mint kutatás közben meggyőződöttünk, a putnikival szoros kapcsolatban áll, úgy, hogy kölcsönösen egymást egészíténé ki tartalmuk, s így magában mindegyik csonka lesz.

A legrégebb eredeti okmány Zábláthon 1351-ből való; de ante-mohácsiánokban e levéltár annyira szegény, hogy ezek összes száma alig megy többre 20—25 darabnál. Ugyanis a régi *Zábláthy*-családra (más neveken Hrussóy, Brunóczy, Szelezsényi, Kolosy, Salczer) vonatkozólag csak az 1530—40-es évekből akadt kezembe egynehány darab. Valami 8—10 Nagy-Lajos és Zsigmondkori kiadványt válogattam ki, a már érintett címereklevelek mellé; I. Mátyás királynak 1481-ből való eredeti adománylevele (hártján, »*commissio propria Dni Regis*«) Ribári faluról, mint a jószágot illető, továbbra is Zábláthon marad.

Kutatásaim csakhamar meggyőztek arról, hogy itt Trencsény vármegyét illető irat aránylag igen kevés van, hanem annál több *gömöri*. Nevezetesen *b. Orlay, gr. Serényi* és *b. Andrassy*-félék, kiváltképen *Putnokot, Krasznahorkát, Bodó-*

¹⁾ Mint utólag értesülünk, ezek Zábláthon maradnak, a t. vevő úr tulajdonában.

köt és tartozékait érdeklők; végül gr. *Balassa*-féle is jó számmal akad.

Mindezt a most nevezett főúri családok házassági, vérségi s ennek következtében létrejött birtokügyi kapcsolatai fejtik meg. Ugyanis az Orlayak valának Putnok, a Serényiek Bodókő, az Andrássyak Krasznahorka várak urai, a Balassák Kékkő és Vág-Beszterczé. Gr. Serényi András érsek-újvári vice-generális feleségül bírta Putnok úrnőjét, b. Orlay Borbálát, a kitől származnak le utódai; de a ki az ő halála után b. Andrassy Péter gömői főispánhoz ment férjhez másodsor. Továbbá b. Andrassy Pál (kinek első neje b. Amadé Mária, s attól volt egy leánya) mint özvegyember oltárhoz vezeté gr. Balassa Krisztinát, (kitől két leánya); és ez a Krisztina másodízben feleségévé lön gr. Serényi Farkas szintén gömői főispánnak, a Serényi András és Orlay Borbála fiának. E Serényi Farkas és Balassa Krisztina renováltatták a zábláthi kastélyt és kápolnát: ezért van ma is rajta ez utóbbin ketős czímerök. (A kastély 1622-ben még »*curia nobilitaris*«, 1656-ban azonban már »*castellum*« néven említetik okmányilag; ú. l. emeletre az 1643—60 közt ott lakott gr. Serényi Pál vetette, a kápolnát pedig bizonyosan ő építtette, Lippay érsek idejében.)

A zábláthi archivum, a maga nagy zömét tekintve, voltaképen *b. Orlay- és gr. Serényi-levéltár*. Sohse gondoltuk volna, hogy a régen kihalt, Gömör- s Borsodmegyei nagybirtokos, és két tagjában: István gömői főispánban, de kivált a kurucz vezér II. Miklósban, történelmileg is szerepelt *báró Orlay-család* levéltárát valaha Trencsény vármegyében találandjuk föl. Mindazáltal Putnokon is kell a gróf Serényi-levéltárban sok Orlay-iratnak lenni még, főképen a putnoki, dédesi, szabatkai, orlay-törjéki, sajtó-kazai és sajtó-szügedi stb. volt Orlay-birtokokra vonatkozóknak.

*

A zábláthi Orlay-iratokból e főnemesi családnak származására, nevére, viszonyaira egészen új világosság derül. Elévülhetlen érdemű veterán genealogusunk Nagy Iván, a maga főművében (VIII. köt. 260. l.) e családról említi: »A Trencsín

vármegyei nemesi lajstromok szerint azon vármegyében az *Orlay-család* 1660—1670 évi időközben *Beczkon székelt.*« Majd: »*Orlé család* (Karvai †) Gömör vármegye kihalt családja. *Nevét* — úgy látszik — a *sárosmegyei Orló helységtől*, előnevét pedig Esztergam-megyei Karva helységtől veheté. *Iratott neve Orlay-nak is . . .*« Végül: »Ugy látszik, a Trencsén vármegyében *Beczkon lakott vagy birtokolt Orlayak is ezen Orlé-családhoz tartoztak.*«

Ez az utóbbi gyanítás nagyon találó: mert mint a zábláthi családi levéltár adatai igazolják, a mondott időben *b. Orlay András, a putnoki kapitány*, lakott volt *Beczkon*,¹⁾ nejével *b. Révay Anna-Máriával*, a ki a bezckói uradalomnak részbirtokosa vala. (Végrendeletét Okmánytárunkban közöljük.)

Nem ilyen szerencsés már az a másik föltevés, hogy ezen Orlék vagy Orlayak, a Sáros-megyei Orló helységtől vették volna nevüket, — a mely helységhez bizony nem volt e családnak soha semmi köze. A család ősi származási helye — mint meggyőződünk — *Pozsony vármegye*. E vármegyében, nevezetesen a Felső-Csallóközön, ma is virágzó, ma is birtokos, tősgyökeres nemes az *Ollé-Tejedi Ollé-család*, mely ezen, hajdan Csatt-Tejednek nevezett helységet már az Arpád-királyok korában, 1273-ban bírta, s bírja mindazóta. E hosszas birtoklásról a község neve a XVII-ik század elején már *Ollé-Tejed*, s 1620-tól fogva a család előnevét ily alakban szolgál. Azonban birtokolt és birtokol e régi nemzetség részjóságokat a Csallóköz más helyeégeiben is, egyebek közt az érsekújvári Dunaág melletti *Kis-Jókán*, úgy a lejjebb délnek (ma Komárom-megyében) fekvő *Nagy-Megyeren*, stb. A családnak — mely ma általában két *ll*-el írja magát, de a pozsonyi káptalani hiteleshelyi levéltár jegyzőkönyvei- és kiadványaiban hajdan *Orlé* s *Orllé*-nak is iratott — némely ága, kivált a XVII-ik századot megelőzőt időkbén, eme más birtokai egyikéről-másikáról is használt előnevet, *megkülönböztetésül*, — a mint ez már széltere szokásban volt hazánkban. Így fordulnak elő II. Ulászló korabeli kiadványaiban a nevezett káptalannak »*Emericus et Jacobus Orlé de Kis-Ilka.*« (Ilka=Jolka, ma *Jóka*.)

Nos tehát, e csallóközi kisbirtokos, de ősnemes családnak a nagybirtokos főuri rendbe emelője s a XVII—XVIII-ik századi *Orllé*, utóbb *Orlay bárók* törzsatyja, saját följegyzése szerint, a nagy-megyeri egyszerű nemesi curián született *Ollé*,

¹⁾ L. fiuknak, Miklósnak 1661-ben szülőihez *Beczóra* címzett levelét alább, a jelen tanulmányhoz tartozó Okmánytárban.

vagyis a mint ő következetesen egyformán írja magát: Karvai Orllé I. Miklós, ebből a »*Kis Ilkai*« (Kis-Jókai) ágból származik vala, — a minthogy a kis-jókai ősi részjóságot (»*portiót*«) még a bárói vonal legutolsó tagja is, az 1726—30. közt elhunyt b. Orlay Borbála, gr. Serényi András, majd b. Andrassy Péter özvegye, haláláig bírta. Már maga e körülmény eléggé igazolná az írott bizonyságokon kívül is az *Ollé, Orlé, Orllé, Orléj, Orlay* családok azonosságát.

A »*Karvai*« előnevet I. Miklós új szerzeményéről vette föl 1571-ben (Prága, június 13.) nyert czímerlevelében, a melyvel magának — régi nemessége fölemlítése mellett — új, bővített czímert is adományoztatott; így tehát a czímerkülönbség is meg van fejtve. Egyébiránt az ősi Ollé-czímer főalakja: a kardot tartó, kettősfarkú oroszlán, a bővített czímerben is megmaradt, s e körülmény is a közös eredet mellett szól.

A pozsonyi káptalanban I. Miklós által tétetett kutatások, továbbá végrendeleti záradéka szerint, a XVI. század elején éltek és birtokoltak a Csallóközben Kis-Jókán és Nagymegyeren Orllé Jakab és Imre testvérek; Imrének fia Mihály, a kinek meg nem nevezett fiai ültének a végrendelet keltékor, 1613-ban, a nagymeyeri ősi »udvarhelyen« és a töröktől leégetett régi családi házban, a melyben Jakab fia, a késő öregséget ért és nagy úrrá, gazdag emberré lett Orllé I. Miklós született 1542-ben.

E férfiú ifjúságáról az iratok nem szólnak; de tanult, eszes, igen ügyes ember és nagy jószágszerző vala, mint tetteiből s az írományokból kitűnik. Első nagyobb szerzeménye, úgy látszik, *Karva* volt. Nagy Iván az ezen nevű Esztergom-megyei helységet gyanítja; mi is valószínűnek tartanók, hanem ezen birtoklásnak, sőt birtokjognak is, a családi levelekben nincs nyoma.¹⁾ Ellenben I. Miklós végrendelete egy »*Karva-Lehota*« nevű falut említ mint birtokát, és pedig a Gömör-megyei (Nógrád szélén fekvő) *Osgyánnal* kapcsolatban. Lehota azon a tájon kettő is van: *Sós-Lehota* és *Rózsa-Lehota*. Ezek valamelyikét nevezték tehát talán akkor *Karva-Lehotának*, vagy pedig a szintén e vidéken fekvő *Kornát*. Mert Miklós szerzeményeit eleinte mind e környéken csoportosítja: egész esomó jószágot és részjóságot szerzett ott idők folytán, u. m. Osgyánt, Szabatkát, *Orlay-Törjéket* (róluk így elnevezve), rima-szombati és cseh-brezói részeket, Uhorszkat, Karva-Leho-

¹⁾ Pedig, ha az Esztergom-megyei Karvára joguk volt volna az Orlayoknak: ezt Borbála férje, a szintén nagy jószágszerző és nagy befolyású gr. Serényi András, utóbb, a töröknek Esztergomból kiűzetése után bizonyára kikeresi vala.

tát és Ragistyánt. (Hogy ezen utóbbi alatt a Lehóta melletti nógrádi »*Hradistya*« értendő-e? vagy a borsodi »*Radistyan*«? kétséges. A birtok-complexum az előbbi mellett szólana.)

Mindazáltal ezek csak kisebb acquisitói valának Orllé Miklósnak, a kinek a nagyban való jószágszerzésre a mód és alkalom *kamarai tanácsosi* hivatalos minőségében nyílt meg igazára. Élt is vele ugyancsak. A Miksa király udvarában összeköttetésekkel bíró tehetséges, és élelmes ember¹⁾ ugyanis már 40 éves kora előtt a Kassán székelő szepesi kamara tanácsosává lőn, és mint ilyen működött több mint harmincz éven keresztül: legalább 1583-tól, de valószínűen még előbből kezdve, 1613-ig. E hivatala mellett azonban egyszersmind Putnok várának kapitánya is volt; Thurzó György nádor még 1610-ben is mint ilyenek ír neki levelet.²⁾

Miksa kora — tudjuk — a protestánsokra nézve kedvező volt. Orllé Miklós is az ágostai hitvallást követi vala és előkelő lutheránus családból: a Felső-Kubinyi Kubinyiakból házasedék, nőül vevén Kubinyi Jakab árvai alispán leányát, Katalint, Kristófnak, a trencsényi alispánnak, majd altárnokmesternek nővérét; mely házassága révén is szép vagyonra tőn szert. kívált sógora által, — a miről alább.

Orllé Miklós kamarásnak ezen első feleségétől a gyermekei már a Zemplén-megyei Sztropkó várában jöttek világra, a melynek egy részét, hozzátartozó számos faluval egyetemben, a Gersei Pethő grófoktól zálogban bírva az 1570-es évek végén s a 80-asok elején. A mellett szép, nagy, úri lakóházat szerzett Kassán és számos jeles szőlőt Tokaj-Hegyalján, a tokaji, tarczali, zombori, bényei promontoriumokon, úgy Héczén, Remetén, Sajó-Kazán, stb., részint örökjoggal, részint zálogjogon. Ezek terméséből nagy jövedelme lőn, Lengyelországba küldözvén borait. Mikor pedig a gr. Pethők a sztropkai jószágot visszaváltották tőle: örök áron megszerezé a kir. kamarától *Putnok várát* a hozzátartozó igen szép és termékeny uradalommal, pusztákkal, s a jövedelmes átmeneti vámjoggal, némely csekélyebb jószágrészek kivételével, melyek az ősbirtokos Puthnoky-család kezén maradtak. Putnok vára már valódi főúri birtok volt. Megvette továbbá Dédest és Sajó-Szögedet Borsod. Gyulaházát Szathmár, Felső-Verseget Pestvármegyében. Csongrád és Heves vármegyében is szerzett jószágokat, (pl. Gyöngrös-Püspököt zálogban), — de ezeknek Eger és Szólnok török

¹⁾ A remek czímerfestéssel s ritka dísszel és izléssel kiállított. 1571-iki nemességújító diplomát is ezen uralkodótól eszközöl ki magának.

²⁾ L. alább, Okmánytárunkban közölve.

kézre jutása következtében nem sok hasznát látta. Gyulaházát, mint távol fekvőt, ő vagy fiai eladták utóbb.

Sógorával, a gazdag Kubínyi Kristóffal, gyermekeikre nézve kölcsönös örökösödési szerződésre lépett, kir. jóváhagyással; s mivel Kristóf úr magtalanul húnyt el: Orllé Miklós gyermekei örökölték utána a trencsénymegyei Zábláth kastélyt és birtokot, egy nagy kőházzal Trencsény városában, s úgy más trencsényi, árvai, turóczi, gömöri részjárságokat. Az oldalági Kubínyi-örökösök perelték ugyan őt, de a kir. megerősítést, a befolyásos kamara-tanácsossal szemben megdönteni nem bírván, perüket elvesztették.

Mennyi drágaköves arany- és ezüstműve is, úgy egyéb értékes ingósága volt Miklós urnak: az okmánytárban közölt igen érdekes lajstromok megmutatják. Ezek egyike szerint még Bocskay Istvántól is kapott egy drága billikomot, ámbár fiai érdemül s a bécsi udvarhoz való törhetetlen hűsége bizonyítékául hozzák fel atyjok mellett, hogy az, Bocskay fölkelésekor e fejedelem hadaitól nagy károkat vallott és sokat szenvedett.

Orllé Miklós első neje, Kubínyi Kata, nemsokára a Bocskay-mozgalmak elsimulása után, 1610. márczius 2-kán halt meg Putnokon, és eltemettetett korábbn elhúnyt gyermekei mellé Kassán, az ottani székesegyházban, külön családi sírboltjukban. De az életerős, bár már öreg kamarai tanácsos, még a gyászév leteltét sem várva be, újból megnősült, felnőtt fiainak nem nagy tetszésére, feleségül vévén néhai kartársának, Hosszútóthy István pozsonyi kamarai tanácsosnak özvegyét, Csemeri Báró Zay Magdolna asszonyt, a ki a b. Balassa-féle Liptó-Újvárt és uradalmat bírta volt zálogban. Miklós úr — kinek e második hitvesétől gyermekei nem lőnek — 1613-ban a kamara-tanácsosságról — tán előrehaladott kora miatt — leköszönvén, s putnoki kapitányságát kir. engedélylyel idősb fiára Istvánra ruházván át. nejéhez Liptó-Újvárra vonult nyugalomba; azon évi szept. 2-kán megtette végrendeletét, és ott halálozott el, 74-ik évének betöltése után, 1616. aprilis 30-kán; május 26-án temették el a hibei templomban, a Balassák sírboltjában.

A család e főlemelőjének három fia és két leánya vala; legalább ennyi ért emberkort. A leányok: *Erzsébet*, Vinnay Lászlóné, kitől egy »Miklóska« nevű kedves unokája maradt; továbbá *Judith*, a ki 1605-ben ment férjhez Kállay Miklóshoz. (Dús hozománya leltárát l. az okmánytárban.) A három fiú pedig: *András, István* és *János*, mely legutóbbi, — mint hátrahagyott életrajzi töredékeiből értesülünk, — 1583. február 6-án Sztropkó várában született. (»Joannes Orlé de Karva, natus Anno

Dni 1583. die 6. Febr. in Arce Sztropkó, Patre Nicolao Orlé de Karva, protunc S. C. Rque Ap. Mattis Camerae Scepusi-ensis Consiliario, Matre vero Catharina Kubínyi de Felső-Kubíny. Quod apparet ex *Vita ipsius propria manu scripta.*«¹⁾

E most idézett följegyzések tanúsága szerint az Orllé fiúkat atyjok gondos nevelésben részesíté. A középiskolai tanulmányokra az akkor hires bártfai lutheránus gymnasiumba járatta; 1593-ban mind a három fiú ott tanult. Később, a folytatólagos és felsőbb disciplínákra pedig Bécsbe küldé őket, hol számos évet töltöttek. Katholikus tanintézetet látogattak, s ott — úgy látszik, atyjok hallgatólagos beleegyezésével — mind a hárman katholizálának. A legifjabb, *János*, 15 éves korában, 1598-ban, mint syntaxista cselekvé ezt meg, maga jegyeznén föl magáról, hogy »per Rev. Patrem Joannem Geroso, Anglum virum sanctissimum, e Lutheri secta est factus Catholicus.« (Az id. h.) Tőle tudjuk meg továbbá, hogy legidősb bátyja *András* ugyanott, mint rhetorikát tanuló, az 1600-ik évben meghalván, márczius 7-ikén temettetett el »in Templo B. M. V. ad Scholas«.

Tanulmányaik befejeztével és udvari szolgálat után²⁾ most már az idősebb, *István*, hazajöve a putnoki végvár őrségében katonáskodni, és előregedett atyja helyett az ottani gazdaságot vezetni; az ifjabbat, *Jánost*, pedig 1608. új évkor Mátyás főherczeg, majd király, fölvevé udvari étékfogói közé. (»Anno 1608. die 11. Januarij idem Joannes Orlé receptus in Dapiferum a Serenissimo Archi-Duci Mathia ibidem,« t. i. Bécsben.) Húzasamosabban szolgált az udvarnál. Ugyanő ekként jegyzi föl édes anyja halálát: »Anno 1610. die 2. Martij moritur Catharina Kubínyi mater Joannis Orlé in Arce Putnok, aetatis suae 56; sepelitur 16. ejusdem Cassoviae in Cathedrali Ecclesia, circa portam quae ad septemtrionem eversa patet.« Továbbá atyja újabb házasságát: »Anno 1611. die 23. Febr. Nicolaus Orlé ducit secundam Uxorem Magnificam Dnam Magdalenam Zay de Czemer, Relictam Viduam Magnifici olim Stephani Hosszú-tóthy; ubi nuptiae celebratae sunt in propria Arce Ejusdem Dnae Lyptó-Újvár dicta.« Az udvarnál távol lakó János nem volt jelen e lakodalmon.

Három év mulva a családban újabb menyekző lett. Most már az idősebb fiú *István* vezetett oltárhoz egy igen gazdag, ámbár idegen származásu leányt: *Tribel Rózát*, Tribel Gás-

¹⁾ Egy »Notata ad deducendam Genealogiam Illr. Familiae Orlay deservitura« című, XVIII-ik századi igen hézagos kivonatból. Maga Orlay János e s. k. életrajza Zálbláthon nincs; talán a putnoki levéltárban meglesz.

²⁾ Hivatkozás a bárói diplomában.

pár leányát. E *Tribel* Gáspár sziléziai régi nemes családból eredett és e tartományban is valának szép birtokai. De már atyja Gergely, talán mint bányatiszt, beköltözött Magyarországra, s II. Rudolf királytól 1587-ben magyar nemességet szerezvén magának s fiainak Gáspárnak és Bálintnak, (a finom festésű arabeszkekkel ékes nemeslevél ma is megvan), a báró Listius-családtól zálogjogon bírta Zólyom-Lipcese várát s uradalmát. Besztercebányán is vett palotaszerű, emeletes házat, s azt urilag berendezte, kincseit is itt tartá; utóbb, nevezetesen 1595-ben Tribel Gergely, az atya, még *lengyel indigenátust* is szerzett magának s *mindkét ágú* utódainak III. Zsigmond királytól és a Republicától. (E diploma is megvan.) Fiának és örökösének, a már említett Gáspárnak, fiai, a mint látszik, nem voltak, vagy elhaltak, és így mindene egyetlen leányára, Rózára, s általa a b. Orlayakra szállt.

Orllé István lakodalma Tribel Rózával 1614. febr. 2-án tartatott meg nagy pompával a lipcsei várban. Testvére így ír erről: »Anno 1614. 2. Febr. Stephanus Orlé, frater Joannis, habuit nuptias in Arce Lipsensi, Cottu Zempliniensi (tollhiba a másolatban, *Zoliensi* helyett), cum Grosa Dna Rozalia Tribelin, filia Grosi Dni Casparis Tribel.«

E Tribel Róza, ha utóbb megtanult is magyarul, férjével mindig németül levelez.

Végre, a két menyekző után egy halálozás következett a családban, az öreg Orllé Miklós kamarás úr elhunyt. Az O. János-féle *utolsó bejegyzés* ezt hagyja emlékezetül: »Anno 1616. die 30. Aprilis moritur Nicolaus Orlé in Lyptó-Ujvár, dum 74-um Annun completeret. Sepultus est 26. Maij ejusdem Anni in Oppido Hibe, in summo Templo, ante Altarem magnum, penes demortuos Joannem, Sigismundum et Franciscum Balassa Barones, in Cottu Lyptoviensi, cui ibidem aureum vexillum cum Insigni suo pendens habetur.«

Tehát Orlay-czímeres, aranyos zászlót tüztenek sirboltja fölé emlékül. Megérdemlé ezt a kitüntető kegyeletet családjától, melynek második státora vala.

Fiairól aránylag kevesebbet tudunk. Csak annyit, hogy *István* arany-sarkantyús lovag, Putnok várának 1613 óta helyettes és 1617-ben már decretális kapitánya, vitéz főhaditiszt, *János* pedig — ki ú. l. a terjedelmes családi birtokokat kezelte, — táblabíró Gömörben. Ő alkalmasint nőtlen életet élt, vagy legalább magtalanul halt el; a családot bátyja folytatta. Bethlen Gábor első hadjárata alkalmával, mint hű királpártiak, tetemes kárt, egyebek közt családi levéltáruknak is elvesztését, s üldözetest szenvedtek. Ennek jutalmául azután II. Ferdinánd király

1622-ben (Soprony, június 3.) *bároi rangra* emelte őket, még mindig Karvai »Orllé« néven. (A hártýára irt eredeti, czímertelen diploma megvan.)

Jánosról ez az utolsó adat. Ellenben, az idősebb, István, még följobb emelkedék; putnoki kapitányságában való meghagyása — sőt ennek a családban örökössé tétele — mellett, 1631-ben Hetesi Pethe György halálával *Gömörmegye főispánjává* neveztetett ki, (a diploma eredetije megvan;) mely méltóságot, a putnoki főkapitányság mellett,¹⁾ holtáig, 1641-ig viselé.²⁾ Nejét már előbb eltemette, s ő is meghaladá már hatvanadik évét, a mikor jobblétre szenderült. Egyetlen fia, *II. András*, gyámjává régi bajtársát: Budatíni Gróf Szúnyogh Gáspár szendrei kapitányt rendelé.

Szúnyogh gróf, a ki Gömör vármegye kiküldött tisztviselőinek közbejöttével a nagy vagyon, a terjedelmes jószágok kezelését átvévé, — miután b. Orlay Istvánt rangjához illő gyászpompával, mely 400 tallérba került, — örök nyugalomra téteti vala, — gyámfiával fölutazott Pozsonyba, Bécsbe, s 1641. őszén, az ekkor 15—16 éves ifiacskát fölveteté III. Ferdinánd király nemes apródjai sorába. Igen érdekes az idevonatkozó költségjegyzék, egy ilyen udv. nemes apród évi eltartásáról. (L. az Okmánytárban.) Egyszersmind a fiú putnoki örökös-kapitányságáról szóló decretum kiállításáról is gondoskodott, s ezért taksául 60, valamint a kieszközlőknek jutalmul 200 tallért fizetett Regensburgban.

Orllé András úrfi a kir. nemes apródok udvari iskolájában lovagi kiképeztetést kapott, és nyolcz évet töltött az udvarnál, hol utóbb a kir. kamarási rangot is elnyeré. 1649-ben nagykorúságát elérvén, és gyámja is meghalván, jószágai átvétele végett hazatért, s még azon évben megházasodott. Választottja, egy igen erélyes és széplelkű hölgy, b. Révay Anna-Mária, b. Révay Ferencz túróczi főispán leánya volt, a kivel házasesetét boldogságban tölté. Elhúnyt gyámja örökösein sok és nagy követeléseai valának, — de áldott neje közvetítésével elvégre is atyafiságosan kiegyeztek. (L. u. o.) Révay Anna-Mária igen szép vagyonnal szaporítá az Orlay-gazdagságot, nevezetesen a bezckói és lietavai uradalmakbeli részekkel, trencsényi és túróczi portiókkal, sőt sok rendbeli szerzeménnyel is. Arra is ő ösztönözte a férjét, hogy a Sziléziából még várható Tribel-örökség (*tízezer tallér*) kézhezvételé-

¹⁾ 1633-ban mint ilyenhez a Putnokra történt török betörés és a várórség magatartása ügyében ír le hozzá II. Ferdinánd.

²⁾ 1630-iki, továbbá 1641-ben hátrahagyott nagybecsű ingó értékei leltárait l. Okmánytárunkban.

nek lásson jobban utána; a miben Orlay András az 1655-iki magyar országgyűléshez fordulván kérelmével: a rendek oly hathatósan támogatták a főurat, (l. az 1655. 33-ik t.-cz.-et), hogy a sürgetett örökség ára elvégre csakugyan megjött Boroszlóbul.

Hanem szüksége is volt eme pénzre. András urat ugyanis, mint Putnok földesurát, az a szerencsétlenség éré, hogy valami lőporrobbanás e vár nagy részét a levegőbe röpíté 1653-ban, és neki azt — a véghely fontos fekvését tekintve — haladéktalanul föl kellett építtetnie. András báró különben, mikor főkapitányi tiszte, — melybe már mint házas ember tartotta meg ünnepeles beiktattatását, — Putnoktól a távollétet megengedi vala: neje és családja körében szeretett tartózkodni, a Nagy-Szombathoz, Pozsonyhoz, Bécshez s ottani barátaihoz közelebb fekvő Beczkó várában, a Vág völgynek e gyönyörű pontján.

Itt növekedtek gyermekei: az 1650—51-ben született és a családalapító szépapa nevére keresztelt *II. Miklós* s leányai *Borbála* és *Magdolna*, (»Manczika.«) Bennök telt legfőbb öröme, kivált mikor Miklóskát már Nagy-Szombatba adhatta iskolába, a többi úrfiak közé. (Miklósnak N.-Szombatból 1661. szülőihez Beczkóra írt nagyon kedves, gyermeteg levelét l. az okmánytárban.) Az ifjabb leányka ugyan zsenge korában elhalt, de annál szebben fejlődik vala az idősebb, Boriska.

Es most áttérve a családnévre: constatálhatjuk, hogy eme gyermekek már báró *Orlay* és nem *Orllé* vagy *Orlé* néven kereszteltettek. Az ő atyjuk — az 1641-iki hagyatéki hivatalos iratokban még »*Orllé* úrfi«-nak nevezett¹⁾ — *b. Orllé András volt az, a ki* a bécsi udvarnál létében — talán nagykorúságának elérésekor, tehát 1648—49-ben — *vezetéknevét a kétségtelenül szebb, magyarosabb és aristocraticusabb hangzású Orlay névvel cserélé föl.* Önkényüleg tevő-e ezt? vagy kikérte a király engedélyét? nincs reá adatunk; azonban éveken át az uralkodó közvetlen környezetéhez tartozván, a legfelsőbb jóváhagyást e *névátalakításhoz* — mert *változtatásnak* nem egészen mondható, — könnyedén megnyerhette. Annyi bizonyos, hogy 1650-en innét a hivatalos iratok őt már mint báró *Orlayt* ismerik. Így olvassuk magában a Corpus Jurisban, az 1655. évi 33-ik törvényzikk 2. §-ában, mely anyai örökségére való igényeit a sziléziai rendeknek figyelmébe ajánlja: »*necon Magnifici Andreae Orlay, apud Status Silesiae.*«

Be volt tehát ezzel az »*Orlay*« név czikkelyezve törvénye-

¹⁾ Egyetlen esetet, az 1641-iki besztercebányai leltár aug. 30-iki záradékát kivéve, melyben legelőször fordul elő az »*Orlay*« név, igaz, hogy idegenajkuaktól írva, holott a lajstrom feje itt is »*Orllé*«-t mond.

sen, és innentől csak ez ismeretes, — a régi Orllé családnév megszűnik teljesen, többé nem fordul elő sehol, t. i. a bárói ágra nézve; s úgy látszik, az utódoknál a csallóközi köznemes Ollékkal való azonos eredet tudata is lassanként feledésbe ment. A leégett nagy-megyeri ősi udvarhelyen ugyan, I. Miklós testamentális kívánsága szerint, »*Istenért*« benthagyták néhai Orllé Mihály unokabátyjok fiait, unokáit háborítatlanul. Nem szorították őket rá arra a hétszilvafás, apró birtokra; hanem a kis-jókai ősi portiót, — mely kezükön vala — mégis mindvégig megtartották: mert Orlay Borbála azt, férjének magyarbéli jószágával, közelségénél fogva, kényelmesen kezelte.

Borbála atyja, az 1655-iki t.-cz.-ben bezikkelyezett András, a gr. Szunyogh-örökösökkel 1660. aug. 26. kötött egyességlevelét mint »*Andreas Orlay m. p.*« jegyzi alá¹⁾; így czímezi őt s e családnéven írja alá magát fia II. Miklós is, 1661-iki említett levelében, stb. Szóval, ezentúl kizárólag az *Orlay* név van használatban, a »*Karvai*« előnév fentartásával, de semmi nemű vonatkozással a Sáros-vármegyei *Orló*-ra.

Mi része, mily szerepe volt Orlay Andrásnak az 1663—64-iki török háborúban, mint tényleges putnoki kapitánynak? részletesen nem ismerjük; azonban valószínűleg az egri és szőlőnoki törökök kiűtéseit kell vala helyőrségével visszatartania, vagy vernie, mint a többi, ott körülfekvő végek hadi népének. De, miután az 1664-iki vasvári békekötés a nyílt háborúnak végét vetett, — ő is többet időzhetett azontúl ismét Beczkón, családjánál. E közben egyetlen fia II. Miklós Nagy-Szombatban a középiskolai, majd az akadémiai tanulmányokat befejezén, a már hadra termett ifjúvá növekedett, szép, deli úrfi atyja levitte Putnokra, a vitézi életet megtanulni, megszokni. Mivel pedig a fiatal urak akkoriban nagyon korán nősültek, s még ehhez Orlay Miklós egyetlen családfentartó is vala: a gondos apa őt már 1670-ben, tehát 19—20 éves korában megházasította.

Miklós úrfi arája egy igen régi, előkelő főúri család bájos fiatal sarja: *Perényi Judith* bárókisasszony vala, a Perényiek abaúji ágából; mely kedvező választáson Orlay András megöröülvén, — széles jó kedvében hét országra szóló olyan lakodalmat csapott várában, hogy ennek költségei fedezésére »*az putnoki jószágból elzálogosítottak.*«²⁾ Az uradalom megmaradott részének, valamint a borsodi és a gömöri többi jószágoknak kezelését András báró — az usus-fructus átengedése mellett —

¹⁾ Lásd az Okmánytárban.

²⁾ Révay Anna-Mária, végrendelete 4-ik pontjában.

ugyanekkor általad a fiának. Sőt mivel Miklós a katonai szolgálatba csakhamar kellőképen belétanula: András úr putnoki főkapitányi tisztét is átruházá fiára, az udvari főhaditanács és a kassai generális beleegyezésével.

Nemsokára azután férjhez adá leányát Borbálát is, egy nagy, gazdag, vitéz úrhoz: gr. Serényi András egykor érsek-újvári, majd rév-komáromi vice-generálishoz; hogy melyik évben? biztosan nem mondhatjuk: de mindenesetre 1674 előtt.¹⁾ Ezen évben Orlay András hű élettársa Révay Anna-Mária elbetegesedvén, végrendeletet szerkesztett és a túróczi conventnek személyesen nyújtotta át megőrzés végett.²⁾ Ez a b. Révay Anna erőselekvő, fekölt gondolkodású asszony volt és a hiú világi pompának annyira megvetője, hogy sok ezer frt értékű ékszereit, drága díszöltözékeit (melyeknek csak egyikéért 2000 frtot fizetett gr. Thököly István,) még életében mind eladá, s jószágokat szerzett az árán gyermekeinek; testamentomában pedig meghagyta, hogy, ha meghal: a testét »*minden ceremónia nélkül, átszakának üdején*« temessék el.

Meg is halt nemsokára 1674 után; legalább 1677-ben már mint »*néhai*«-nak végrendeletét adja ki párban férjének ugyanaz a hiteles hely. A fáradhatatlan jó anyának még életében meglepő nagy változás történt egyetlen fiával; oly változás, oly gyökeres fordulat, a mi ennek egész életpályájára döntőleg hatott. Báró Orlay Miklós ugyanis, noha a nagy-szombati jezsuiták nevelték, s apja, nagyapja, szépapja mind holtukig erősen udvari érzületű, Bécshez ragaszkodó emberek valának, — az ifju Miklós, mondjuk, mereven szakított e családi hagyományokkal. Az ő lelkében, — mely a most, Zrínyi Péterék lefejeztetése után letiprott, gyászoló, üldözött nemzetén hő szeretettel csüng vala, — élénk szabadságérzet lakozék; és ezt a szomszédos ónodi, szendrei, kassai stb. végekbeli magyar haditisztekkel, s a gömöri, borsodi, abaúji, zempléni hazafias nemeséggel való sűrű érintkezése még inkább kifejté. Miklós vallási téren is szabad gondolkozású volt; vagy e legtöbbszörire protestáns nemesekkel való társalkodása tette őt ilyenné? úgy, hogy a jezsuiták merev scholasticizmusát, rid eg dogmáit mindinkább megutálta.

Ily lelki átalakulásban találá a fiatal Orlay bárót a bujdosó nemeseknek az 1672-ik év nyarán történt fegyverrekelése. hadindítása. Petróczy, Szuhay, Szepessy, Kende, Zákány, Deák Ferencz, Szócs János stb. bujdosó vezéreknek többnyire régi

¹⁾ Ugyanott, ugyanazon pont tartalma szerint.

²⁾ Az Okmánytárban közöljük.

végbeli vitézekből alakult dandárai diadallal nyomulának előre, Enyiczkénél (szept. 13.) fényesen győztek, Kassát, Tokajt, Szendrőt, Ónodot stb. körültáborlák, szorongatták. A putnoki ifjú kapitánynyal, mintiratik, titkoslevelezésben állott némelyikök, különösen a Gömörmezei Fáy István. Így történt azután, hogy mikor »a magyar haza szabadságáért fegyvert fogott« bujdosó kuruczok egy csapata Putnok alatt megjelent s az erősséget fölkéré: *b. Orlay Miklós üdvözlölvén őket, kinyitatta előttük a várkaput, és egész várórságával együtt maga is fölesküvök közéjök. — szízzel-lélekkal kuruczczá lön.* Utóbb még a katholicus hitet is odahagyta, s a reformátust vette föl. Kurucz is maradt és kálvinista, egész haláláig.

Midőn pedig a bujdosók hadait az újon érkezett császári seregek az 1672-ik év őszén visszanyomták a Tiszántúltra és az ostromágyúk ellen nem valami kiváló erősségű Putnok vára nem volt volna megvédhető: Miklós kiüríté a várat, és családi kincseit, értékesebb holmait idejében társzekerekre rakatva, katonai földözet alatt elküldé feleségével és ennek barátnőjével Fáy Istvánnéval török oltalom alá Egerbe, hol a basa barátságosan szállásokat rendeltetett számukra.¹⁾ Ő maga elvonula bujdosó társaival a Tiszántúltra s utóbb Erdélybe, hol Apaffy fejedelemtől — ki őt udv. főemberei közé vevé föl,²⁾ — jószágot, szép, úri udvarházzal és jobbagyokkal kapott adományban, nevezetesen a Besztercze városától délre, félórányira fekvő *Sófalvát*, Doboka vármegyében.³⁾ Ekkor azután hitvestársa is oda követé őt Egerből, mint biztosabb lakóföldre, új otthonába.

Ezen váratlan esemény, természetesen, nagyon meglepte az öreg Orlay András, de még jobban ennek vejét, az erősen aulicus érzelmű gr. Serényit. Mivel pedig a putnoki, gömöri és borsodi Orlay-jószágokat, mint a »rebellis« Miklós kuruczczá lételevelével a kir. kincstárra háramlottakat, a szepesi kamara tüstént lefoglalta: úgy Serényi, mint Orlay András minden követ megmozgatának Bécsben, Pozsonyban, hogy azokat, mint osztatlanokat, s részben az öreg bárót, részben leányát Serényinét illetőket, a fiscus kezéből kiragadják, s a család számára megmentsék. A mi nagy nehezen sikerült is nekik.⁴⁾ Magát

¹⁾ Bélteky Pál füleki kapitány levele 1672. decz. 18-káról gr. Serényi Andrásához. (L. az Okmánytárban.)

²⁾ 1677-ben ezek sorában említettik. (Gr. Teleki-levéltár, 3193. sz.)

³⁾ L. Almády István naplóját: Monum. Hung. Histor. XXII. kötet 717. l. És Hódor: »Doboka vármegye« 88. l.; v. ö. továbbá sógorának gr. Serényi Andrásnak 1688-iki levelével, Okmánytárunkban.

⁴⁾ L. Orlay András e tárgyú iratait 1674 és 1676-ból u. o.

Miklóst is eleget csalogatták, hivogatták vissza a királyi hűségre Erdélyből titokban, igen biztatván őt kivált nagybefolyású sógora: kisserzi ő az amnystiát számára az udvartól; de a kemény kurucz fiatal főúr csak azt válaszolta reá, hogy »majd *magával hozza ő az amnystiát!*«¹⁾ Ugy is lón. Mert a bujdosók új vezére, gr. Thököly Imre, 1678 őszén Putnok táját fel Kassáig, Eperjesig, és azután e városokat is egész Felső-Magyarországgal meghódítván: híve b. Orlay Miklós szabadon bírhatta Putnokot s tartozékait egészen Thököly bukásáig, az 1685-ik év őszéig. Ezen utóbbi esztendő végén — vagy a következőnek elején — foglalta le aztán újból a szepesi kamara eme javakat, és kezdődött ismét azok visszaszerzésére nézve gr. Serényi András és Orlay Borbála szerepe.

Mivelhogy ezt Borbála édes atyja, az öreg András báró, már nem írte meg. Az éltes főúr, — mint leányának morvaországi Luhacoviczról 1686. május 15-én bátyjához Miklóshoz Erdélybe Beszterczére írt leveléből értesülünk, — első neje b. Révay Anna-Mária halála után nemsokára újra megnősült, oltárhoz vezetvén Szent-Miklósi b. Pongrácz Borbálát. Hanem ezzel a kikapós menyecskével az öreg úr »nem derekasan« kezdett gazdálkodni; annyira, hogy a mi jószága még a kezén maradt, egymásután elzálogosítá. És így *talán szerencsére* következett be az öreg András báró halála, az 1680-as évek közepén;²⁾ a mely után leányának, az édesanyja erélyét örökölt Serényinének, sikerült a még bírt javakból csakhamar kitudni az özvegyet, mint a kiről bebizonyítá, hogy elhunyt férje emlékét bemocskoló életet folytat.³⁾

Ekkor tehát csak két Orlay éle már: *Miklós* és *Borbála*. Ezen utóbbi, bátyjának javain a kir. kamarával, férje közreműködésével, előbb (1687. aug. 30.) megosztozott, majd pedig csakhamar (1687. decz. 12. és 1688. május 10.) egészen magához váltotta azokat, olcsó áron, mindössze 5758. rh. frtért.⁴⁾ Így került Putnok és a többi gömöri, borsodi b. Orlay-birtok az utolsó Orlay-leánynyal ennek s férjének gr. Serényi Andrásnak gyermekeire és ezeknek utódaira, a kik⁵⁾ maig bírják.

B. Orlay Miklós Thökölynek váradi elfogatása után újra Erdélybe vonult, Apaffy védszárnyai alá, sófalvi kies

¹⁾ Hivatkozás Serényi 1688-iki levelében, sógorához. (L. u. o.)

²⁾ Az 1681-iki országgyűlésre még kapott kir. meghívót, az 1687-ikire már nem. (Regesták a gr. Pongrácz cs. levéltárából. *Történ. Társ.*, 1898-iki I-ső füz. 149. l.) Leánya említett levelének keltekor sem élt már.

³⁾ A levelet az Okmánytárban közöljük.

⁴⁾ L. az idevonatkozó adatokat ugyanott.

⁵⁾ T. i. gr. Serényi Erzsébet és Amandus házastársak ivadécai.

birtokára, s vagy itteni udvarházánál, vagy pedig a közeli Besztercze városában lakott, ahol állandó szállást tart vala, talán az orvos és gyógyszerész kedvéért, mert ez idő tájban — mint nővérének maga panaszkodik — gyakorta betegeskedék.

Innét levelezgetett olykor-olykor nővérével és sógorával. Ez utóbbi 1689. január elején halt el,¹⁾ két gyermek (Anna-Mária és Farkas) hátrahagyásával. Putnok és Zabláth urnője Orlay Borbála azután, az 1690-es évek elején, sőt ú. l. még 1690-ben, másodszer is férjhez mene, b. Andrassy Péter gömöri főispánhoz, de a kitől több mint húsz éves együttélésük alatt gyermeke nem lőn. Ekként minden báró Orlay-vagyont a gr. Serényi András és fia Farkas ivadékaik öröklének. Mert a holtáiglan bujdosó kurucz Orlay Miklós soha nem juthatott többé azokhoz.

Az 1688-ik évben, a mely pedig a rettegett gr. Carafa tby. Erdélybe nyomulásának ideje, a »*rebellis*« b. Orlay Miklós, mint sógorának hozzá írt leveléből kitünik, még bent vala Erdélyben, szokott beszterczei lakásán. Sófalvi udvarházát vendégszeretően átengedé a nagybetegen fekvő régi, öreg kurucz vezérnek, Farkas Fábiánnak, a ki ott is halt meg azután nála, 1688. október 20-án.²⁾ Orlay tartózkodási helyét, Besztercze városát a német hadak nem szállották meg; a csendesen ülő és beteges bujdosó főúr tehát ott még megvonhatta magát az öreg Apaffy fejedelem aegise alatt, ennek haláláig. (1690.) Valószínű, hogy Thökölynek ugyancz évben történt diadalmas beütése Erdélybe s fejedelemmé választatása, trónfoglalása még ott találta Miklósunkat, a ki aztán mint a harczias »*kurucz király*«-nak elejétől fogva való híve, örmel sietett hódolni régi urának. Azonban Thököly Imre uralma Apaffy örökében, mint tudjuk, csak egy pár hónapig tart vala: Badeni Lajos hg. hadseregei kiszorították őt Havaselvére. Orlay azon kevés főúr közé tartozott, a kik Thökölyt a török földre is követték s híven kitartottak mellette tovább is, eleinte még elég szépszámtú, de lassanként egyre fogyó hadaival, az Al-Duna, Lom, Timok, Morava partjain, a lándor-fejérvári, vetiszláni, új- és lom-palánkai, pozserolczai, jagodinai, nikápolyi, galambvári hadi szállásokon.

A bujdosó fejedelem 1690-es évekbeli viszontagságos, de

¹⁾ Két rendbeli végrendeletét és családkönyvi bejegyzéseit l. az Okmánytárban közölve.

²⁾ 1688. okt. 21. »Elmentünk Sófalvára; aznap tettük koporsóban Farkas Fábián uramot, az úr ú Nga Ollai uram házána!.« (Almády István naplója, az id. h. 717. l.)

fáradhatatlan erőfeszítéseiből b. Orlay Miklósnak is bőven kijutott a maga része, úgy katonai, mint diplomatai téren.

Thököly mellett, már csak előkelő származása, de meg ügybuzgalma, rendületlen hazafisága s szép képzettsége miatt is oly fontos szerepekre vala hivatva, hogy rangban csak az egy b. Petrőczy István tábornok, — a fejedelem unokatestvére — állott előtte. Thökölynek 1693—94-iki naplója, 1694-iki leveleskönyve, s úgy Almádynak 1692-iki naplójegyzetei gyakran említik őt s működését.¹⁾ Így pl. Almádyból tudjuk meg, hogy b. Orlaynak mint a fejedelem tanácsosának téli szállása is ott vala 1692. az udvarnál, Pozseroleczán, ahol ápril 6-kán a napló-író is, több erdélyi nemessel, nála ebédelt; ápril 20-kán ismét együtt valának ott; okt. 13-kán pedig, midőn a török fővezér visniczei táborán a kurucz hadak végigvonulának s a nagyvezér a főfő-basákkal sátorából nézte őket: az erdélyi rendek részéről b. *Orlay Miklós* és Macskássy Boldizsár urak járultak oda hozzá s üdvözölték. Mire a fővezér mindkettejüket felkafányoztatá, és úgy vezették át azután a hadakat a Duna hídján Pancsovára. (L. az i. h. 754 és 760. l.)

Thököly 1693—94-iki naplójából s 1694-iki leveleskönyvéből pedig kiderül, hogy a fejedelem Pozseroleczáról 1693. márczius 10-kén, majd ismét június 21-kén a lándor-fejérvári szerdárhoz követéül küldé Orlayt, a ki is jún. 25-én tért onnan vissza, jelentvén, hogy a fővezér parancsából a szerdár, Temesvár megsegítésére és Lippa ellen, törökökből s kuruczokból szervezett hadi expeditiót akar mihamarabb megindítani. S »elvégeztetett a szerdár és Orlai úr között, hogy ezen expeditió el ne múljk, hanem mindkét részről az hadak elkészíttessenek,« — írja Thököly, a ki gyorsan meg is tön minden intézkedést; úgy, hogy jún. 29-kén már ezt jegyezheté naplójába: »*Orlai Miklós uramat praeficiálván az lovas hadak eleiben,*« utasítást adott számára, alája rendelé Horváth Ferencz lovas-czredest 300 huszárral, s Lándor-Fejérvárra indítá, honnan ezek júl. 1-jén költözének át a Dunán, együtt a törökökkel, s júl. 7-kén már Pozseroleczára érkezett Orlaynak első tudósítása Temesvárról. Orlay e hadi expeditióját szerencsésen hajtotta végre; az élelmi szállítmányt Temesvárra bevivé, megfordult Lippa alatt, megjáratta a Maros réveit, s vállalatairól gyakran tudósítá urát, kihez aug 3-kán éjfél tájban tért vissza Pozseroleczáról, hadait Jeni-Palánkon (*Új-Palánka*) hagyván a sánczban. Mint a naplóbejegyzésekből látszik, Orlay csapatai

¹⁾ L. ezeket Monum. Hung. Hist. Írók, XV. és XXIII. köt. Nagy Iván és Thaly Kálmántól kiadva.

a Maroson túl is, egész Gyula váráig elhatolának, úgy, hogy e sikeres hadi expedíciót Thököly még egy év múlva is emlegette.

Azután, a táborával fölérkező nagyvezér eleibe küldi Thököly, nagyszámú, fényes követség élén, hajókon Viddin felé Orlayt (aug. 12.), udv. kapitányával Sándor Gáspárral, b. Kemény Lászlóval, Kálnoky Farkassal s más előkelő nemesekkel; kik is aug. 25. indulának vissza Viddinből, feladatukat befejezve.

Okt. 11-kén pedig szintén Orlay fogadja a Dunánál s viszi be a fejedelem díszhintáján Pozserolczára a beteg Zrínyi Ilona fejedelemasszonyhoz a portai francia nagykövet doctorát. Sokkal nagyobb feladat, fontos és hosszas diplomatai működés várakozott azonban reá legközelebb. Nov. 3-kán ugyanis Thököly a téli szállásokra hazavonuló fővezérrel tanácskozáván, közlé vele azon szándékát, hogy állandó követeiül (*»portai residens«*) Erdély részéről b. Orlay Miklóst, Magyarország részéről pedig a régi kapitihát Bay Mihályt kívánná melléje adni; magyarázatul megjegyezte, »hogy Orlai uram volt előtte (*a fővezérnek*) Havasalföldiben is, Bay uram pedig mellette lakott,« — tehát mindakettőt ismeri. A nagyvezér el is fogadta; mire a fejedelem előhivatván, bemutatá őket, a fővezér pedig, kitüntetés jeléül, felkaftányoztatá.

Orlay ezen új hivatalára kellő utasításokkal és »jó provisióval« ellátva, nov. 6-kán indula el Pozserolczáról a vezér táborára, s vele Drinápolyba, a porta akkori székhelyére, ahová őt kapitihá-társa Bay, csak később, 1694. január elején követé. Addig egyedül vitte az ügyeket. Orlay Miklós — mint Thököly saját följegyzéséből tudjuk — e követi működéséről *reudszeres naplót vezetett*, mely azonban — fájdalom! — nem maradt fenn korunkra; azonkívül futárai egyre jártak tudósításaival a fejedelemhez, és ettől új utasításokkal vissza hozzá, ennek leveleskönyvei, naplói tanúsága szerint.

Miklósunk a távol drinápolyi török udvar fényes kapuján töltött mint erdélyi kapitihá több mint nyolcz hónapot, egész 1694. július hó végeig; mikor a nagyvezér a táborral ismét Lándor-Fejérvár felé indula. Kapitihá-társa, Bay Mihály előre sietvén, aug. 10-kén érkezett Pozserolczára; Orlayt a vezér, Hasszán tolmácscsal együtt, folyvást maga mellett marasztá. Úgy látszik, nagy kegyben áll a nála. Thököly aug. 15-kén eleibe ment a táborával érkező vezérnek, hogy üdvözölje; majd követi őt L-Fejérvárra, hol aug. 19-kén száll be házába. De Orlay kapitihásága ezzel nem szűnt meg, sőt ezentúl várt még csak sok munka reá. Ő fent lakott a várban a vezér és tihája kapuján, a fejedelem pedig odalent a városban; a kinek is megbizásából únos-úntalan kellett audientíaznia, s a kurucz

hadak minden dolgát intéznie Sándor Gáspár udv. kapitány-nal a fővezérnél, helytartójánál, a defterdárnál és főjancsáragánál. Tőle izenget a vezér is Thökölynek; úgy, hogy aug. 22., 23., 25., 26., 27., 28. s 31-kén folyton járja követségeit s híven és ügyesen teljesíti sokágú, nehéz föladatát; 22-én újból fel is kaftányoztatá őt a vezér. Aug. 31-kén pedig a török táborral a kurucz hadak is — Thököly, Petrőczy, Orlay, Sándor Gáspárral stb. — átköltöztvén a Száva hidján, Péter-Váradot ostromolták. A kurucz lovasság Vukovár, Illok, Eszék alá és Csereviczről fel s szójjal a Bácskaságon száguldoz és vitézül viseli magát.

Szeptember 15-kén a betegeskedő fejedelem maga visszazálla lándor-fejérvári házába, — hadait a táborban hagyván Petrőczyvel, — és Orlayt ismét sűrűn küldözgeti (szept. 15., 16., 29., okt. 6., 8., 9., 12., 15., 16., 17., 18., 21., 29., 30., 31., nov. 2., 4. és 8-kán) követségbe a fővezérhez, a tihájához, s egyéb török ministerekhez, valamint a franczia nagykövethöz. (Ezen utóbbival a magyar báró, még Drinápolyból, nagyon bizalmasan volt, és itt Belgrádban is többször nála ebédelt.) Az összes bujdosó magyar hadak s családjaik, cselédjeik jövő téli elszállásolását, eltartását, fizetését, élelmezését Orlaynak kellett kimunkálnia, ezer bajjal. S mindezt fáradhatatlanul, dicséretesen végbenvivé, fejedelmének és hazátlan társainak nem csekély hasznára, e szomorú, bujdosó állapotjukban.

Kapitihaságának esztendeje azonban letelvén, kérte urát: mentené fel őt immár ezen ügyes-bajos hivatalától. Még utóljára őtőle izené meg a fővezér a fejedelemnek, hogy a tábor visszaindulása előtt, nov. 10-kén kéreti őt magához ünnepélyes búcsú-fogadtatásra. Mely napon is Thököly előkelő főhívei kíséretében felvonulván a belgrádi várba, bemutatá Drinápolyba menendő új kapitiháit is, Pápay Gáspárt Magyar- s Berzenczey Ferenczet Erdélyország részéről, — »a tavalyi kapitiháimat: *Orlay Miklós és Bay Mihály uraimékat tőle elbúcsúztatván.*«

Igy és ekkor ért véget Orlaynak portai residenssége; a kit azonban a maga oldala mellől is gyakran biza meg ezután is követi missiókkal a bujdosó »kurucz király«. Így pl. nov. 14., majd 15-kén és ismét decz. 18-kán Dzsáffer basa belgrádi szerdár »kapujára« küldözé fel őt üzenetekkel s emlékiratokkal.

Ekként telt el az 1694-ik év. A következő 1695., 96. és 97-ik évekről sajnos, nem maradtak fenn Thököly-féle naplók és leveleskönyvek, s így Orlay Miklós ekkori tevékenységéről sem vagyunk értesülve. Ismerjük azonban egy eredményében nagyjelentőségű hadi expeditióját, mely az 1697-ik év őszén

történt. Mikor ugyanis Savoyai Jenőnek a bujdosók minden további reményeit megsemmisítő zentai győzelme után a magukat a szaláncai hegyekben régóta hősileg védelmező Tokajvidéki fölkelőknek Thököly titokban megizente, hogy hadállásaikat immár elhagyva, igyekezzenek Máramaroson át egyesülni vele: ezen célból teljes meghatalmazással s bizonyos csapatokkal *b. Orlay Miklóst* küldé hosszú kerülő úton, Havaselvén, Moldván keresztül elibök, a máramarosi szélekre. És azt a maroknyi, de minden veszélyre elszánt lelkes kurucz hadat egyszerű parancsnokuk Szalontay János, a környező cs. csapatokat kijátszva, oly ügyesen vezette, hogy — mint tudjuk — a merész vállalat sikerült, Máramarost és a moldovai széleket szerencsésen elérték. Itt Orlay már várakozott reájok, s hetekig tartó meneteléssel, kemény télvíz-időben, minden nagyobb baj nélkül elvezérelé őket a fejedelemhez Belgrádba. Ez lényeges szolgálat vala ama nehéz időkben, s Thököly fogyatékos haderejét ismét meggyarapítás, annál inkább, minthogy a hegyaljai fölkelők másik dandárának is sikerült Várad, Szalonta, Lippa, Temesvár felé bujdosó társaik táborához csatlakozni.

Orlay azután folyvást e katonasággal maradt, mint Petrőczy után legfőbb parancsnokuk; és híven megosztotta velök nemcsak a hadakozás, hanem a Nikápoly-vidéki hosszú, sanyarú szállásolás nyomorúságait is, még akkor is, midőn a karlócai béke (1699.) megkötése után a török porta, a bécsi udvar követelésére, kénytelen volt Thökölyt Kis-Ázsiába belebbezni. A kurucz fegyvertársak iránt azonban a vendégjogot a szultán nem szegte meg; Austria ismételt sürgetéseire sem adta ki e szegény bujdosó hadat ellenségeinek: hanem Petrőczy és Orlay igazgatása alatt állandó szállásokat, településre alkalmas helyeket, földeket, s az oláhországi vajdánál élmezést és tahint (tartáspénzt) rendelt számukra. Így éldegéltek e hazátlan bujdosók török ortalom alatt néhány évig, s olykor — mint 1699. május 24-kén Nikápolyban — gyűléseket is tartottak, és szervezeti ügyekben határozatokat hozván, emlékirataikkal a fényes portához fordulának, egyébként fegyverrel kezökben mindig készen a hazaindulásra, ha az alkalmas óra ütne.

Petrőczy tábornok, főparancsnokuk, többnyire Bukarestben, a vajda székhelyén lakott; míg Orlay Miklós megosztva a hű vitézekkel az idegen föld szenvedéseit, állandóul köztük tartózkodék, a bujdosók telepein, az egyszerű kapitányokkal, hadnagyokkal. Nem csoda tehát, ha ezek a különben is szelid-lelkű, emberséges bánásmódú főurat a bálványozásig megszerették s atyjoknak tekinték.

Igy tele el ötödfél esztendő, a mikor 1703. tavaszán

kiütött és a nyáron át rohamosan elterjedett az országban II. Rákóczi Ferencz szabadságháborúja. Ennek híre csakhamar elhatolván a törökországi bujdosók telepeire is, — Thököly harczedzett régi kuruczai lázas örömmel köszörülték a kardokat, sietve készülődtek, s hazatérhetési engedélyért küldének a portára. De mivel Konstantinápoly messze föld, s a várt engedély késett: a honvágy lázában égő bujdosó kuruczok nagyobb része ezt be sem várva, kisebb-nagyobb csapatokba verődtek, s egyes vezéreik — mint Szalontay, Bozóky, Szappanos Mihály, Csáky András és Tirpács Márton, stb. — vezetése alatt szökve is elindultak, főként a lovasság, s Temesvár felé a török földén át Rákóczi alföldi kuruczaihoz, vagy erdélyi hadaihoz csatlakozának. A maradékkal, 5—600 főnyi edzett »válogatott vitézzel« b. Orlay Miklós is útra készen álla. Végre megjött az engedély a portáról, hogy Viddinben lőszereket kaphatnak, s a temesvári basa behúnyt szemmel fogja nézni a menetelőket. Petrőczy tbkot az oláh vajda még egyelőre visszatartá fővárosában; hanem Orlay a nikápolyi telepekről, jó rendbe vett, harcuzó kuruczaival — felében lovas, felében gyalog — az 1703-ik év vége felé fölkerekedék és erős menetekben haladt Viddin, Orsován át Karán-Sebesnek. Itt — úgy látszik — gyalogságát a Vaskapu szorosain át indítá Hunyadba, maga pedig a lovassággal Facsetnek tartott, Dobra alatt egyesülendők. Amazok útjuk közben a Hátszeg vidékén hirtelenül megvívták a Kendeffyek sásfészket Kolczvárat, s azután a Marosnál társaikkal egyesülve, Orlay vezérlete alatt a Nagy-Szebenből ellenök küldött Koszta rácz ezredes csapatát kemény harcban szerencsésen megverték és levágták, ezredesükkal együtt. Mire a diadal mámorától föllekesülten, megrohanták és bevették a dobrai sánczot, sőt a Maros túlszéljén fekvő Illye, Branyicska kastélyokat is, — a mi által urává lőnek a Marosnak és bezárták Déva vár kapuját.

Ez 1704. január havában ment végbe. Erdélyben ekkor csak önkéntes kurucz csapattek barangolának még, egységes vezetés nélkül, gr. Csáky László, Vay László, Gúthy István, Kaszás Pál, Gódény Pál, Koss Mihály stb., többnyire volt Thököly-féle rég ismert tisztek parancsnoksága alatt; a kikkel Orlay azonnal érintkezésbe helyezé magát, s kölcsönösen segítették egymást, míg azután az elfogott, de Rákóczinak hűséget esküdt s a fejedelemtől tábornokká és erdélyi hadai parancsnokává kinevezett Thoroczky István aranyosszéki főkapitány, — ki egy pár évig Thökölyt is szolgálá — megérkezett közójök. Orlay Miklós azonban ezalatt a maga lelkes és viharedzett régi kuruczaival annyi győzelmet aratott, annyi sikert vivott ki,

hogy mindakét hazában széltére elhiresedék »*Orlay uram törökországi bujdosó hada*«; mert e néven emlegették őket, föl egész Pozsonyig, — sőt Bécsben is sokat beszéltek vitéz tetteikről. (L. Lasztóczy udv. ágens levelét Orlay nővéréhez Borbálához, Okmánytárunkban.)

Orlay Miklós ugyanis Koleczvár, Dobra, Illye, Branyicska elfoglalása után nem sokáig pihenteté hadát; mindenekelőtt megtámadta, megvívta és fölprédáltatá Szászvárost; majd előbbre nyomulva, a Fráter Györgytől szabályos bástyákkal építettett Al-Vincz várát hódította meg, s mind e helyeket a folyton szaporodó erdélyi fölkelőkkel megrakván, most már Gyula-Fejérvárt kezdé körüláboroltatni. A fejedelmi székhely veszedelmének hírére Rabutin cs. tbgy. b. Tige ezredest küldé ki Szebenből, német dandárral. Ez február 27-kén akart átkelni a befagyott Maroson: de Orlay elébe állt, s erős, vitézi harcztot tart vala ellene, melyben különösen derék hajdúi tüntették ki magokat. Csataközben Kaszás Pál segítségül érkezvén, — b. Tige-nek két kapitánya, néhány altisztje és számos közembere elestével szőgyenszemre kellett visszavonulnia Szász-Sebesre s onnét Szebenbe.

Szász-Sebesben azonban, e fontos fekvésű hely biztosítása végett, a fegyveres szász polgárság mellett 300 németet hagyott őrségül. Mindazáltal hasztalanul; mert a győzelemmel vérszemre kapott Orlay-bujdosók és Kaszás-kuruczok neki készülének ennek is, és vakmerő bátorsággal létrákon megostromolva a falakat, vitézmódon megvívták a várost, a helyőrséget s ellentálló szász polgárokat fölkoncizolták. Gazdag zsákmány és Szeben kapujának ezen oldalról való berekesztése lőn jutalmuk.

Majd ezután, márczius közepén, magát a fővárost, a fejedelmi palotákkal ékes *Gyula-Fejérvárt* is megvették a törökországi bujdosó hadak, most már Thoroczkaival, gr. Teleki Mihálylyal egyesülten; s éppen ők, szeretett vezérökkel Orlay báróval, e főfontosságú hely megtartására, ide helyezkedének be várőrségül, súlyos téli meneteik és harczaik után egy kis nyugalomra.¹⁾

Ekként b. Orlay Miklós a maga hű és vitéz bujdosó hadával diadalt diadalra aratott; alig két hónap lefolyása alatt megverte a ráczokat (*Kosztá*) és a németeket (*b. Tige*) s bevett öt várat és három kerített várost; és így Erdély meghódításában Rákóczi részére, elvitathatatlanul *tetemes része, nagy érdeme van.*

¹⁾ L. ezen eseményekre nézve az *Archivum Rákóczianumot*. I. köt. 112., 205., 211., 214., 216. II. és IV. köt. 123. I.

Ily fényes győzelmekkel fejezé be 30 évi bujdosás szenvedésével töviskoszorúzott közpályáját Orlay, — mint a meteor, mely mikor szétrobban, akkor ragyog fel legtündöklőbbben. S tragicuma éppen abban rejlik, hogy mind e fényes sikereinek egyéb jutalmát el nem veheté, mint hogy a szabadság újra fölhajnalodását megérte, édes hazáját még egyszer megláthatta, diadalmasan küzdhetett érte, hogy anyaföldében nyughassék el örökre. Mert ezek után csakhamar az utolsó Orlay bárónak, a nemzeti ügy s Thököly és Rákóczi hű és kitartó bajnokának — s éppen az általa kivivott fejedelmi székhelyen — véletlenül, váratlanul, *gyilkos kezek olták ki életét*.

Miként, ki vagy kik által történt ezen — úgy látszik még márcziusban vagy ápril elején végrehajtott — gyilkosság? melynek a nemes főúr áldozatul esett: még ma is homályba van burkolva. Rákóczi fejedelem, a mint a borzalmas eseményről értesült: hadbírót küldött ki és szigorú vizsgálatot tartatott, — de ennek sem sikerült semmi pozitív eredményt kideríteni. Saját hadai az imádásig szerették őt, éltek-haltak az idegen országokban annyi éveken át velök együtt szenvedett kedves vezérékért; őket tehát a gyanúnak még árnyéka sem érheti. Sőt e hű vitézek, szeretett »*Méltóságos Directoruk*« gyászos halála fölötti mély keservökben az elhúnytának »*halála alkalmatlansága iránt*« még Thoroczkayt, az új tábornokot gyanúsították, — tán valami vezérleti versengés, hatalmi féltékenykedés miatt,¹⁾ — mint hiszszük, *alaptalanul*.

Azonban az »*árván maradt*« törökországi bujdosó had tisztikarának főnmaradt e rejtelmes ügyről egy, a fejedelemhez beadott folyamodványa; mely mivel még teljesen ismeretlen: az utolsó Orlay báró gyászos végzete emlékezetéért és arra néminemű világot derítendő, hadd álljon itt.

»Méltóságos Fejedelem!

Nekünk nagy jó Kegyelmes Urunk!

Váratlanul, az Ngod és az igaz ügynek nem kicsiny kárára *kiszólván Isten Méltóságos Directorunkat Ngos Orlay Miklós Urat*, kinek is holta után apertissime tapasztaljuk, hogy nemhogy provideálnának ennek az törökországi hadnak intertentiójárul, sőt veszedelemben keríteni mindenkben igyekeznek; — az had is úgy lévén, — mint az pásztor nélkül való juhok: az úrfi Barcsay Gergely Uramat, *mind az szegény üdvözült Úr és az egész törökországi hadaknak tetszések-*

¹⁾ B. Orlay Miklós ugyanis Thököly alatt magasabb rangban állott Thoroczkaynál.

ből emeltük fel kapitányunknak az Ngod kegyelmes dispositiójáig, mely iránt is várjuk az Ngod gratiáját ennekutánna is.

Ehhez képest Ngodhoz alázatos instantiánkat extendálván, méltóztassék Ngod ezen szegény, régtől fogvást pogány országban szenyvedett kevés hadainak instantiájának kívánságára kegyelmes választ tenni; mivel mioltától fogva az mi Kegyelmes Istenünk az idegeny országbúl az magunk hazánkban béhozván, ... (*kiszakadt hely*) . . . . Erdélyországban lévő hadak ez szegény . . . . ek megszabadulását ügyekezte; az melynek is bizonyosága, úgymint az kastélyoknak megvételek: *Illye, Branyicska, Kőlcsvára, Szászváros, Vincz és Szász-Sebes, Fejérvár, kiben is most benne vagyunk*. Ehhez képest kérjük alázatosan Ngodat: méltóztassék egy bizonyos directort küldeni mellénk *az szegény üdvözült s régtől fogván bujdosott Úrnak helyjében, az kitől az egész hadak dependéáljanak; mivel ez hadnak nagy suspiciója vagyon Toroczkaik István Uramra az szegény Úrnak halála alkalmatosságá iránt, — melyhez képest teljességgel dependéálni nem akarunk ö Kglmetől, tartván attól, hogy valami non putarem közönségesen ne esnék az hadakon, miképpen Enyed várossán is esett.*¹⁾

Mi Gyula-Fejérvárt az Toroczkaik István és Teleki Mihály Uraimék requisitójára, Ngod kegyelmes dispositiója nélkül üressen hadni nem kívántuk s nem is akartuk, *mivel az bujdosó törökországi hadnak instantiájára adták fel Gyula-Fejérvárt.*

Ngodat nagy jó Kegyelmes Urunkat iterato ezen instantiánkban alázatosan requiráljuk: látván Barcsay Urfinak Ngodhoz, nemzetéhez, hazájához s mihozzánk való hűséges indulatját, — *más kapitánt agnoscálni nem akarunk (!)*; melyről is Ngod méltóságos dispositióját maga ö Kglme által mentülhamarébb várjuk és kívánjuk.«

(*Következik a jókívánatokkal telj befejezés.*)

»Gyula-Fejérvár, Anno 1704. die 11. Maii« dátum alatt ezen lovas és gyalog hadi tisztek irták alá: Kerekes András, Varga Pál lovas fő-, és Gál Ferencz, Balai Mátyás lovas vice-hadnagyok, m. k. P. H. Vékony Mihály, Nagy Miklós gyalog fő-, és Koréji István, Szitás Nagy János gyalog vice-hadnagyok, m. k. P. H. Továbbá Kis István, Erdéli István és Fel-földi István »tisztek«, m. k. P. H. Végre (gyalog) Fő-Strázsa-

¹⁾ Melyet a Nagy-Szebenből kicsapott Rabutin irtóztató kegyetlenséggel földulatott, raboltatott, égettetett.

mester (*örnagy*) Vida Miklós m. k. P. H. és Bonádi István, Pataki Péter lovas Fő-Strázsamesterek, m. k. P. H.¹⁾

Ebben a kérvényben a hadi eseményekre vonatkozó adatokon kívül, különösen két dolog költi fel figyelmünket: a Thoroczkay ellen való erős gyanakodásnak (*»nagy suspicio«*) leplezetlen kifejezése, azon szilárd eltökélésükkel, hogy ők szeretett régi parancsnokuk, hű gondviselőjük vélt meggyilkoltójának vezénylete alatt állani, őtöle függeni *»teljességgel nem akarnak.«* Minő okok, micsoda körülmények vezették a törökországi bujdosó hadakat e rettenetes gyanúra? . . . A vizsgálati ügyiratok fönn nem maradván, vagy legalább eddig még elő nem kerülvén, nem ismerjük. De azt nagyon jól tudjuk, hogy ha a megtartott vizsgálat adatai Orlay Miklós megöletésére nézve Thoroczkay Istvánt csak a legkevésbé compromittáló körülményt állapítottak volna is meg: akkor az oly fenkölt, nemes gondolkozású Rákóczi fejedelem Thoroczkayt egy napig sem tárte volna meg tovább erdélyi vezénylő-tábornokául; pedig Thoroczkay ez maradt egész az 1705-ik év elejéig, s akkor is nem egyéb, hanem elégtelen katonai képességei, tábornoktársával gr. Pekryvel való torzsalkodásai — s tegyük hozzá: ez utóbbinak eselszövényei! — buktatták meg őt. Azonban Rákóczi változatlan kegyeiből ezután még díszesebb méltóságot nyert Thoroczkay, mint az erdélyi fejedelmi *kormánytanács elnöke*. Nem, e férfiú lelkét nem terhelhette Orlay Miklósnak ártatlanul, orvúl kiontott vére! . . . A másik nevezetes új adat a kérvényben az, hogy a folyamodók, midőn főkapitányukul a ifjú Barcsay Gergelyt, — ki bizonyára Hunyadban csatlakozott volt hozzájuk, — kéri kineveztetni: e kérésüket azzal okolják meg, hogy Barcsay úrfit ők ideiglenesen is *»az szegény üdvözült Úr tetszéséből«* emelték fejökké. E szavakból azt következtjük, hogy tehát Orlay Miklóst az orvgyilkos golyója, kardja, vagy tőre nem ölte meg azonnal, csak halálra sebesíté, úgy, hogy a haldokló vezérnek még ideje és ereje maradt fiaiként szeretett s most árván hagyandó bujdosó hadai jövendőjéről gondoskodnia, utódának kijelölésével. A gyilkos (vagy gyilkosok) tehát Orlaynak megszévesése után valószínűleg elfutott, s a lővés zajára, vagy a sebesültnek segélykiáltásaira összegyűlt tisztetek-

¹⁾ Eredeti, egy íven, — a mely ma már igen szakadozott, — az orsz. levéltár volt szépei kamarai, *»Rákóczi-lymbus«* részében. Érdekes, hogy az ezen kérvényt aláírt tiszték közül Kerekes András, Balaí Mátyás, Nagy Miklós és Nagy János az 1699-iki *nikápolyi emlékiratot* is alájegyezték volt. (L. Thököly-Naplók, m. t. akadém. *Monumenták*, (Irók) XXIII. köt. 782—783. l.)

kel, katonákkal még beszélhetett, tanácskozhatott vezérök, és legalább ezen igaz híveinek karjai között lehelhette ki lelkét.

Ekként pusztula el az *utolsó Orlay báró*; mert II. Miklós a sírba, a gyula-fejérvári székesegyház sírboltjába vitte magával *fiágon* a családját. Felesége, Perényi Judith már korábban, férjének törökországi bujdosása alatt halt el ott vagy Erdélyben, s fiút nem hagytak hátra. Sőt az is kétséges, hogy egyáltalában volt-e valaha gyermekök? A fennmaradt családi levelezésekben erről semmi emlékezet nincs. Nagy Iván családtani főmunkájában, az erdélyi b. Serédy-családot ismertetvén (X. köt. 156. l.), egyik nemzedékrendi táblázaton az 1719-ben elhunyt b. Serédy Péter nejeül *Orlay Borát* nevezi ugyan: azonban, miután épen ezen Serédy Péter nővérét, Zsófiát b. Andrássy István, ennek fivére b. *Andrassy Péter* pedig az igazi b. *Orlay Borát*, Miklósunk testvérhúgát birta vala nőül, kérdés: nincs-e e rokon családok hasonló keresztnevei okozta valami tévedés a dologban? Azonkívül ez a b. Serédy-féle táblázat csak egyszerűen »Orlay Borát,« s nem »*báró* Orlay Borát« említi. Mindazonáltal, ha e második Orlay Borbála *nem azonos* gr. Serényi Andrásnéval és született bárónő volt volna, (noha ez nincs jelezve): akkor aligha lehetne más, mint b. Orlay Miklósnak b. Perényi Judithtól Erdélyben tartózkodásuk alatt született és magyarországi nagynénjének nevére keresztelt leánya, — mit még valószínűvé tenne az a körülmény is, hogy b. Serédy Péter 1690—94-ben mint Thököly híve, együtt bujdosott Orlay Miklóssal Törökországban; ennek leányát tehát talán ott ismerte meg és vette nőül. Mindez azonban csak hozzávetés. De álljon ez az utóbbi dolog bármikép, — abban minden egykorú adat megegyez, hogy a b. Orlay-család fiágának a kurucz szabadságvértanú II. Miklóspan szakadt magva. Követte őt húsz-huszonöt év múlva a leányág kihalása is, mely az 1726—30 között Zábláthon elhunyt b. Orlay Borbálában, néhai gróf Serényi András, majd báró Andrassy Péter meghagyott özvegyében fogott ki, a bárói diploma keltétől számítva, nem sokkal több mint *egy századi* virágzás után.

Származásukra, köz- és magánéleti szereplésükre a föntebbiek talán némi világot vetnek.

*

Záradékkül szóljunk egész rövideden csakis eredetéről és nevéről ama főúri családnak, a melybe a b. Orlayak, Borbála utódai révén, vérségileg úgy, mint vagyonilag beléolvadtak. Értjük a *Kis-Serényi gr. Serényieket*. Nagy Iván, — a ki ezek

származására nézve a XVII-ik századvégi együgyű mesét a *Serenus*-eredetről (!) helyes kritikával mellőzi és a történelmi alapra tér át, — a család előnevét illetőleg hibáztatja Fényes Elek Geogr. Szótárát, hogy abból a »*Kis-Serény*« helységnév hiányzik, »pedig *léteznie kellett, tán ma is létez ily nevű puszta*«. (L. X. köt. 157.)

De már itt védelmünkbe kell vennünk az ezúttal méltatlanul kárpált Fényest: mert »*Kis-Serény*« nevű helység vagy puszta valósággal nem létezik és *nem is létezett soha*.

A gr. Serényi-levéltár tulajdonképen Putnokon van ugyan: mindazáltal a zábláthi archivumba is került igen sok Serényi-irat; különösen egy jókora fasciculus, mely e főúri család viselt hivatalairól, méltóságairól szóló diplomákat, végrendeleteket, stb. foglalja magában, fel a XVI-ik század utolsó évtizedeiig. E leveleket olvasgatva, csakhamar meggyőződünk, hogy ezen, hazánkban is, Morvaországban is a mai napig virágzó és nagybirtokos mágnás-családnak vezeték- és előneve helytelenül iratik és mondatik ki *Serényi*-nek, mert az voltaképen és igazára: »*Serjéni*« vagy »*Serjénj de Kis-Serjén*«. Legalább — mint az egykorú iratok bizonyítják — így ejtették és írták nevöket magok a család történelmileg szerepelt tagjai a XVI-ik században, sőt még a XVII-iknek elején is. Mindjárt példakal igazoljuk ezt és pedig közlendő okmánytárunkból.

Serényi *Mihálynak*, előbb Kassán 200 huszár kapitányának, majd füleki, 1591 után pedig egyszersmind szendrei és hatvani főkapitányának első hitvestársa Thornallyay Anna 1580. április 15-kén Abaúj-vármegyei Kéren végrendeletet tesz, ugyane vármegyei hét előkelő nemes úr jelenlétében, aláírásaik és pecséteik alatt.¹⁾ Ebben az okiratban magát »*Serjéni Mihálné*«-nak és urát *kilenczszor*, (t. i. a hányszor csak kiírja a nevét), mindig következetesen »*Serjéni Mihál*«-nak nevezi.

Továbbá ennek a Mihálynak (a Serényi Ferencz fiának) testvéröccse *Gábor*, a szintén híres vitéz szendrei főkapitány, a bodóközi vár és uradalom egyik közszerzője, »Actum Zendreó, 24-ta die Mensis Januarij Anno 1590.« hasonlókép végrendeletet tesz, melyet az egri káptalan, az előtte személy szerint megjelenő érdeklött unokaöcs »Egregius Franciscus *Serjénj de Kis-Serjén*« kérésére 1592. január 18-kán Egerben, szokott pecséte alatt, hiteles másolatban kiad. Ebben a végrendelező magát »*Serjénj Gábel*«-nek, legidősb bátyját »*Serjénj Mihál*«-nak, már elhunyt második bátyját, továbbá ennek fiát, vagyis unoka-

¹⁾ L. alább, az Okmánytárban.

öcsését és örökösét pedig így írja: akkor minden jószágom szálljon »az én megholt Bátyám-Uram *Serjénj Pál* fiára *Serjénj Ferencz* Öcsémre.«

Tehát *Serjénj Mihály, Pál* és *Gábor* testvérek, a *Serjénj I. Ferencz*nek fiai. Közülök *Mihály* és *Gábor* s ennek neje Brodarich Klára szerzik Bodóköt; de ők magtalanok, Bodóköt tehát testálják a mindkettejöknel előbb elhunyt testvérjök *Serjénj Pál* fiára, az ekkor (1590—92-ben) már érettkorú *Serjénj II. Ferencz*re. Hogy pedig a *Serjéni*- vagy *Serjényiek* még a XVII-ik század elején is ekképen — t. i. *ij, j*, vagy *i*-vel a közepén — irták vala magokat és irattak másoktól hivatalosan is: a példát megadja reá ez a most említett Pál-fia Ferencz. Ugyanis az esztergomi káptalan, mint hiteles hely, 1611. feria 2-da proxima ante festum S. Mariae Magdalenae, a »Nemzetes *Kis-Serjénj Serjénj* Ferencz« kívánságára megtartott szemle alapján bizonyítványt állít ki a nevezett úrnak bemutatott három fia életkoráról; kik közül is *Mihály* 11, *Pál* 8 és *Gábor* 6 s fél esztendőnek találtatott. Tehát 1611-ben is három Serjény-testvér, szintén egy Ferencznek fiai, s ugyanazon sorrendben, mint öregatyai nagybátyjaik (illetve közöttük öregatyjuk), megint *Mihály, Pál* és *Gábor* nevet viselnek. Közülök ez az 1611-ben 8 éves Pál lakott 1645-ben s utána Zabláthon, építtette föl emeletre az ottani kastélyt és alapjából a kápolnát. De, hogy apja, vagy gyermektelen nagybátyja és örökhagyója vala-e e Pál a b. Orlay Borbálát feleségül bírt gr. Serényi András érsek-újvári vice-generálisnak? az a zabláthi iratokból *biztosan* el nem dönthető.¹⁾

Azonban e helyütt nem is ez a czélunk, hanem csupán annak kitüntetése, hogy a Serényiek közoklevelekben még 1611-ben, tehát a XVII-ik század elején is, valódi nevök s előnevük szerint *Kis-Serjéni Serjény*-eknek irattak.

Ezeket a levéltár actáiból ekképen megállapítván, érdeklődni kezdtem utána: hol is feküdt hát az e főúri család törzshelye, *Kis-Serjén* község? És erre is megleltem a helyes utalást magában az archivumban, hol egy múlt századbéli genealogiai följegyzésen írva találám, hogy a gr. Serényiek *Csanád vármegyéből* erednek, mert ott feküdt Kis-Serény, mint egy

¹⁾ Ugyane Párról legyen itt megemlítve, hogy ő, mint huszár-csapatparancsnok harczolt 1639-ben Csehországban gr. Pálffy István és b. Bercsényi Imre vezérlete alatt Banner svédjei ellen, mikor Bercsényi elesett, s ahonnet csak 1643-ban tért vissza Serényi Pál hazájába. (A levéltár irataiból.) A morva-lomniczi cs. levéltárban levő leszármazási táblázat szerint e Pál csakugyan *atyja* volt Andrásnak.

ott idézett régi irat mutatja. Ezt tüstént kikeresvén, egy, az 1540-es évek betűire valló, egész ívre irott adókirovási lajstromot láttam magam előtt, Csanádmegye akkori — tehát az 1551—1552. évi török pusztításokat megelőzőleg virágzott — községeiről; közöttük azonban nem *Kis-Serényt*, hanem a főntebbi családi okmányok írás- és kiejtőmódja szerint helyesen: »*Kys-Serjen*«-t leltem.

Mivel pedig Csanád vármegye monographiája dr. *Borovszky Samu*-tól levéltári kutatások alapján írva, csak nemrég készült el és jelent meg: siettem abban Kis-Serjén nyomainak utánanézni. A minthogy örömömre meg is találtam ezeket. Ugyanis a XVI-ik század közepéről összeírt helységnevek között az I. köt. 162. lapján 1560-ból említették 22. sz. a. *Kis-Serjén* és 1563-ból 37. sz. a. *Nagy-Serjén*. Ugyane kötet 209. l. említettnek egy 1564-iki adó-rovásból *Serjéni Pál* mint Kutina ura, *Serjéni Farkas* és *Miklós* mint Nagy-Szölös urai, *Nagy-Serjén* pedig, mint pusztuló falu. »Itt állott a *Serjéni-család nemesi kúriája, s most is a Serjéniek kezén találjuk; de csak két háza ép, a többi el van pusztulva.*« Továbbá (213. l.) Rahoncza falu birtokosául *Serjéni Mihály* (a füleki kapitány) iratik.

Még bővebb adatokat meríthetünk azonban úgy *Kis-Serjén* és *Nagy-Serjén* ikerközségekről, valamint magáról a *Serjéni-családról* a II-ik kötetből, úgymint e két helység tüzetes ismertetésénél, 292—293. l. *Kis-*, és 433. l. *Nagy-Serjén* cím alatt. A nagyszorgalmú monographus levéltári búvárlatok alapján megállapítja e két falu fekvését, melyek a vármegye keleti szélétől nem messze, Aradmegye határai felé, a Marostól éjszakra, Pécskához közel, egymás mellett állottak; a megye történelmi térképén Borovszky ki is jelöli helyöket. A mit a Serjéni-család régibb tagjairól ír, e helyütt nem érintjük; csak az általunk főntebb említettekre vonatkozó egy-két tételt idézünk:

»Az 1550—52. évi hadjáratok *Kis-Serjént is nagyon megviselték*. Lakosai elszéledtek, úgy, hogy az adó-rovó még 1555-ben sem tudta őket összeírni. Ekkortájt már *Ferencz* utódai (*fiai!*) *Pál*, *Mihály* és *Gábor*, (helyesebben: *Mihály*, *Pál* és *Gábor!*) voltak a falu földesurai, s ők telepítettek az üresen maradt telkekre szerb jobbágyokat. — Az örökösök megosztozván, *Kis-Serjén Pálnak jutott* . . . A lakosság ágról szakadt szegény emberekből állt, kik 1560-ban csak 3, 61-ben és 64-ben csak 4 porta után tudtak adózni. Mire következett Gyula vár bukása 1566-ban, és a falu végképen elpusztult. Többé hire sincs.« Csak annyiban még, hogy az odatelepített rácز jobbágyok a Serjén magyar hangzású nevet *Sirián-*, *Siriány-*ra**

torzították, mely néven élt még az mint *puszta* 1757. és 1762-ig, s 1774-ben Magyar-Pécskának volt tartozéka. De »ma már hiában keresünk ilyen nevű pusztát ott; nevével együtt a helyszinén emlékezete is kihalt«, — írja Borovszky, a ki a Serjéni-családról, a XVI. század 60-as éveiről szólván, megemlíti még:

»A *Kis-Serjéni-család* az ország északi részein még sokáig virágzott. Pálnak Haraklányi Massay Ágnes volt a felesége; Mihály és Gábor Zemplén, Abaúj, Borsod, Gömör, Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegyékben szereztek tömérdek vagyont; egy *Kis-Serjéni Ferencz (a Pál fia?)* 1590-ben Bihar vármegyei birtokos volt.« (293. l.)

Mi hozzá teszszük, hogy a Serjéni-család nemcsak »sokáig virágzott még«: hanem ma is virágzik Gömörben és Borsodban, gr. *Serényi* néven, mert ugyanegy, csakhogy a *j*-betű idők jártával — nevezetesen a XVII-ik század folyamán — kikopott a nevükből. Épen olyan nyelvészeti alakulással, mint a hogy a Damianus = *Demjén* névből lett a *Demény* és *Dömény*: lón a *Serjéni*ből *Serényi* s a »*Kis-Serjén*« előnévből »*Kis-Serény*«, a mi sohasem létezett mint helység. S érdekes, hogy ez a névátalakulás a közszájon igen korán, még az első Serényi Mihály, Pál és Gábor testvérek katonai pályája fénykorában megkezdődött a felvidéken, a hová az említett vitéz urak elpusztult szülőföldükről Csanádból felszakkadtak, és a hol — Kassa, Tokaj, Szendrő, Eger, Füleik tájain — a *Serjéni* nevet nem ismerték, azelőtt tán soha nem hallották.

Mikor 1588-ban Rákóczi Zsigmond egri főkapitány, a többi végbeli kapitányokkal egyesülten a törököt Szikszónál véres csatában kegyetlenül megverte: e fényes diadalt hosszú históriás-énekekben örökíté meg lizskai Tardy György. Ezen ének 151-ik versszakában így említetik a szendrei vitéz kapitány *Serjéni Gábor*, kinek 1590-ben tett végrendeletéről föntebb vala szó:

»Szöndörői magyar, német vitézők,
Ök is forgódnak mint jó vitézők,
Kapitányuk *Sörényi Gábor* nekiük . . . «¹⁾

Tehát nem is *Serényi*, hanem az erősen ö-ző poétánál már épen *Sörényi*, egészen ad normam *Demjén*—*Dömény*! És ez akkor, mikor — sőt még 20—25 évvel is utána — maga a család következetesen még a régi, helyes »*Serjéni*«, »*Serjény*« nevet használja. Csoda-e azután, ha a XVII-ik szá-

¹⁾ L. az éneket általunk kiadva a *Századok* 1871-iki évfolyama 100—130. lapjain.

zad közepén élt újabb nemzedékek magok is átvették közszájon forgó kiejtését nevöknek, előnevöknek, úgy írták magokat, és már »*Kis-Serényi Serényi*« névre állították ki 1656-ban nyert grófi diplomájokat? Így alakula át eredetileg másként hangzott családi nevök Serényivé, valamint a vérrokonaikká vált Karvai *Orllé* bárók neve *Orlayvá*.

*

Ekként a fentebbiekben a zábláthi levéltár okmányai-ból két főúri családunk valódi ősi nevét és honnét származását sikerült megállapítanunk.

A mi e levéltár anyagából a Történelmi Tárbán legközelebb közlendő szemelvényeink kiválogatását illeti: ebben főleg a *művelődéstörténet* s az *országos köztörténelem* szempontjai vezéreltek bennünket.

OKMÁNYTÁR.

(1566—1718.)

1566.

Én Wékey Ferencz, császárnak ő Felségének hadi bírója. Adom emlékezetre mindeneknek a kik ez én levelemet látják, hogy én elémbé intette vala Malomy Lőrincz úgy mint hadi bíró eleibe Wýczmándý Mátyás uramot, ez okáért, hogy Wýczmándý Mátyás Kis-Kámonyon a minémű puszta feldei volnának az ő napa után Óhwárý Borbála asszony után, azokat a földeket hatalmasúl (*erőszakosan*) megszántatta volna. Annak felette Szent-Margit asszony napján minémű vásárvámja jutni kellett volna, azt is hatalmasúl elviteté. Annak felette, a minémű malom-vámjának jutni kellett volna a butkai malombúl, azt is hatalmasúl elvette volna. Annak felette szolgálít halára (*halálra*) kergettette volna. Mellyet, Wýczmándý Mátyás ő Felsége szolgálója levín, hatalmasúl mielte (*müelte*) volna. Aziért²⁾ mikor mielőttünk Malomy Lőrincz illen feleletet tött volna, ezt hallván Wýczmándý Mátyás, ez ellen tön illen feleletet, hogy ez a dolog nem illetné e hadakozó törvint, hanem ahol efféle törvényeknek kell lennie, ott volna kiész (*kész*) törvint állnia; de mi ezt, több nemes szemlekkel törvín szerint meglátván, itt találók, hogy szabadon e hadakozó törvint illetik e dolgok, miért (*mert*) mind Wýczmándý Mátyás, mind Malomy Lőrincz ő Felsége fizetésén vadnak: efféle hadbúl lött hatalmakiért kapitán uram közetek törvint títetett. Aziért tartozik Wýczmándý Mátyás a

²⁾ Azért helyett, Győr- és Vasvármegyeiesen. L. alább is ugyanezt, továbbá »kiész«, »hatalmakiért«, stb.

földeket, a melleket megszántott, Malomy Lőrincznek megadnia; azonkípen a mi jövedelmet a malomból és vásár-vámból elvett, azt is tartozik megadnia; annak felette ez ország törvénye szerint az ő feleleti szerint káraiért huszonöt forintig megeskhetik Malomy Lőrincz. Mel dolognak emlékezetire és erős-ségére adtam én ez én levelemet, kezem írásával és pecsétem-vel megerősítvín. Datum ex Tárkány, 25. Augusti Anno Domini 1566.

(P. H)

Franciscus Wékeij.
manu propria.

(Eredeti, egy íven, XVI-ik századi, még teljesen ú. n. barátságos írás, Wékey — mint látszik: *győri* — hadi bíró kezével. Ennek ostyába nyomott papírfölzetes gyűrűpecsétje paizsában egy pelikán avagy gödény áll, s a paizs fölött F. W. betűk. A külső oldalán, XVII-ik századi kéz rájegyzésével: »Testimoniale Francisci Vékey.« — Figyelemreméltó a XVI-ik század törvénykezési nyelvének tiszta magyarságáról, hogy ezen ítélet-levélnben, a szokásos latin kelteztést kivéve, *egyetlenegy diák szó sem fordul elő*. A mi a helyi keltet illeti: itt mindenesetre a Győr közelében, Pannonhalma alatt fekvő Komárommegyei Mező-Tárkány falu értendő. Az egész nyelvezet Győr vidéki kiejtésre vall. A szövegben említett Kis-Kámony Vas-vármegyei falu, Szombathely mellett.)

2.

Pinkóczy János és Hlosvay László birtokosztálya Gyulaházán.
1570.

Pinkóczy János mely jószágot bírt Gyulaházán, megszo-
latott Hlosvay Lászlóval, mikor írának 1570.

1. Csuka Gergely.
2. Csuka László.
3. Póka János.
4. Cseres János.
5. Sóvágó Lukács.
6. László András.
7. László bíró.
8. Polyák Imre.
9. Péter deják.
10. Mihál deákné fiastól.

Az diós-kertben Tót Gergely mellett Anaresy felől Dersffy Istvánné mellett másod telek az diós-kertnek közepiben.

Az odvarnak az egyház felől való fele Hlosvay László Uramé.

(Egykorú följegyzés egy papírszeleten.)

3.

Thornallygy Anna végrendelete.

1580.

Anno 1580. prima Aprilis, én Thornali Anna, Thornalli János leánya Serýéni Mihálné, Istennek szent hírével kezdem el az én testamentomomat, nagy beteg lévén, lelkemet az én Istenem kezében ajánlom. Valami jószágom énnekem atyámtól és anyámtól maradott, mind kit az én uramval együtt lettem, mindeneket az én uramnak hagyok; minden vármegyebeli jószágomat és marhámat, valami vagyon, az én uramnak Serýéni Mihálnak hagyom. Sáros vármegyében két faluban való részjószágomat, Szent-Mihálban mind nemes udvarhelyestül és Jakoresben, kit én vetettem vala zálogban kétezer forintban, de az én uram Serýéni Miháll az ő pénzével váltotta meg, az én holtom után ha valaki ez szent-miháli és jakoresi jószágomat az én uramtól törvénnel keresné és elvennie, így hagyom, hogy senki el ne vehesse addig, mígnem az kétezer forintot először letegyje az én uramnak Serýéni Mihálnak.

Az Gömör vármegyei jószágomat is: Kelemért egészlen, Poszobát, Raszt, Thornallyát, Lévártot és pusztá telkeket: Cap-sát, Oselent és Vasast hagyom mind az én uramnak Serýéni Mihálnak. Az náprádi szőlőhegyen is az minémű részem vagyon az dézmában és az náprádi erdőben, mindenütt szabad az én jobbágyomnak, mint az náprádiaknak élni, azonképpen hagyom az én uramnak Serýéni Mihálnak, azon igazsággal, kívül nekem az fejedelmek két donatióval adták ez jószágokat.

Az Pest vármegyei jószágomat is Versegdben, melyben negyedrészt bírok, és az monostori telket egészlen, hagyom az én uramnak Serýéni Mihálnak.

Az Heves vármegyei jószágomat is hagyom, Kövesdnek negyedrészt, az én uramnak Serýéni Mihálnak.

Az Borsod vármegyei jószágomat és szőlőmet, ki vagyon Diósgyőrben, minden részével és földével, az mint ezelőtt való esztendőkbén az egrí káptalanban vallottam, azonképpen most is az uramnak Serýéni Mihálnak hagyom.

Ez felül megmondott jószágokat minden tartományival egyetemben.

Továbbá az fejedelemvel Maximilián császárral kezdtem pert ezelőtt való esztendőkbén, mert Murán vára, Krasznahorkához tartozónak fele az Wajda-rész, Pelsőczhöz tartozónak fele az Wajda-rész, Rákoshoz tartozónak fele az Wajda-rész, mellyet János királ adott volt az én atyámnak mind, nagy summa pénzért (?), pínzen vött jószágok ezek. (?) Ezeket is hagyom az én uramnak Serýéni Mihálnak minden igaz-

ságval, Murán várát minden tartományával, Pelsőcznek felét, Krasznahorkának felét, Rákosnak felét; hogy, ha énnekem hol-
tom történnék, ez után is ő kereshesse, mint (ha) én magam élnék.

Továbbá Thúrbeli és Tisza-Varsánbeli részemet is, kiért az én uram immáron sokat költött, ezt is hagyom az én uram-
nak Serýeni Mihálnak.

Ezeknek utánna Erdélben énnekem nekem (*így*) egy atyámfia vagyon, Baláttfý János, kinek az nagyanyja egy volt az én apámmal, és az Thornallya-beli részjószágomról és az erdéli jószágomról minden oklevelei (*így!*) az én uram kezét ben vadnak; hagyom az én testamentomomban, hogy azoka-
az leveleket az én uram okvetetlen megadja annak az én atyám-
fiának Baláttfý Jánosnak minden pör-patvar nélkül.

Ezt az én testamentomomat töttem szabad akaratom szerint, minden kényszerítés nélkül, ez személyek előtt, nemes uraim előtt: Nagy Gáspár előtt ki Kérben lakik és esküdt Aba-Ujvármegyében, Thomorý Márton, Kéry György, Alpáry Estván, Német János, Tataházi Mátyás, Etresz Menyhárt, Fýgedi András előtt, nemes-személyek előtt, kik mind Új-vár-
megyében laknak Fýgedi Andrástól elválva.

Datum in Keér, 15. Aprilis Anno 1580.

Tomori Márton pecségi ○	Kéri György ○	Alpári István pecségi ○	Német János ○
Tataházi Mátyás ○	Nagy Gáspár ○	Fígedj András pecségi ○	

Coram me Martino Thomorý de Kis-Keér, m. p.

Coram me Andrea Fígedi de Fejér-Fíged, m. p.

Coram me Casparo Nagy de Béel, m. p.

Hét papírfölzetes ostyapecsét, hata czímeres, a Nagy Gáspáré római gemma.

Kívül későbbi, de közelkorú írással: »1580. Tornali Anna Seréni Mihálné testamentoma.«

Ismét más, szintén régi írással: »Thornali Anna testamentom-
levele, 1580.«

(Eredeti, egy íven.)

4.

*Gyulay Mihály deák csongrádi jószágoit Orllé Miklós
kezére bízta.*

1585.

Én Gyulay Mihál deák vallom és adom mindeneknek tudtára, hogy az én rév-földvári Csongrádban ¹⁾ falumot és

¹⁾ E szó utólag toldatott oda, a lap-szélre.

jobbágyimot, kit annakelőtte nagy biztomba Balásdeák István uramra¹⁾ oltalmóul valami részéből bíztam volt. De minthogy mind ez ideig is semminémő jövedelmemet, az kivel az jobbágyim tartoztanak vóna, kezembe nem szolgáltatta és semmi segétséggel nem volt; ez okokért ennek után nem akarom, hogy bírja és az én jószágomnak parancsoljon és jövedelmét beszedje avagy vegye. Hanem minthogy az több, odaalá való jószágomot is Vitézlő Orllé Miklós uram kezibe bíztam: erre is kértem mind barátim által és levelem által, hogy gondjokot viselje és jövedelmeköt kezhöz vegye és mindenkör hozzá járjanak és ez levélnek erejével mindenek ellen őket oltalmazza és bírja, mint tulajdon én magam. És ha az jobbágyok engedetlenek lennének, vagy fel nem akarnának hozzája (*Patnokra vagy Kassára*) jöni: ez levélnek erejével érdemek szerént megbüntöttethesse őket. Mindezőknek nagyobb bizonságára adom az én kezem írásával megerősített pecsétetes levelemet. Datum Sárospatak, in Dominica prima post festum pentecostes. Anno dni 1585.

(P. H.)

Idem qui supra
Michael Gyulaj, m. p.

(Eredeti levél, félvire, széltében írva. Közepén Gyulaynak papírfölzetes gyűrűpecsété, melynek ezímerpaizsában önkeblét tépő pelikánmadár, sisakdíszéül pedig szárnyas griff-féle alak vehető ki.)

5.

Serjénj Gábor zendrei kapitány végrendelete.

1590.

Én Serjénj Gabriel, Császár ő Felsége Zendrei Kapitánya, elmémben és lelkömben csendes lévén, de testemben érezvén nehéz és súlyos betegséget, jó lölki esméretvel, ha Isten ő Felsége úgy kívánja, kész vagyok ez világi nyomorúlt életből kimúlnom. Annakokáért az keresztény jó szertartás és szokás szerint teszek jó és igaz lölki esméretből illen testamentomot, ez Nemes és Vitézlő személyek: Szeghedy Thamás uram zendrei praedicator, Zolthaj János uram, Marczal János deák, Diwiny Pál és Mjsskolcz János deák előtt.

Lölkömöt elsőben ajánlom az én kegyelmes teremptő Istenemnek és Jesus Christusomnak az örök boldogságra, ki azt az én testemben adta volt; testemet pedig az földnek, az ű anyjának, az honnan vétetett volt. Annak utánna, valami

¹⁾ Híres vitéz egri kapitány, a ki Rákóczi Zsigmond alatt 1588-ban a szikszai győzelemben is részt vón.

marhám és keresményem énnekem Isten után vagyon, mind az Bodókeő-beli részemvel, azaz mind jószágának, hozzátartozónak, s mind az keővárnak hason felével egyetemben, hagyom az én mostani feleségemnek Bradarjecz Kalára Asszonnak, az vasvármegyebeli káptolomban ugyanezen feleségemmel és az szerelmes Battyám-Uramval Serjény Mýhál Uramval tött contractusonk szerint. Mert az Donatio is az szerint vagyon, és az én feleségem szintén olyan Donataria Bodókeőben, mint énmagam, avagy Battyám Serjény Mýhál Uram; az Statutio is úréa egyaránt szolgál, kiváltképpen ez okon, mert az Bodókeő árrában ú maga pénzét, az első urától Perneszy Farkastól maradtat adott kétezer aranyforintot, mely pénz úneki sajátja volt. Ez mellett, valaholott mi majorságom vagyon: mindent azt is ezen megnevezett feleségemnek hagyok, ezzel az conditióval, hogy, ha Isten halálomat parancsolja ez mostani betegségemben, az én jámbor szolgálómat szolgálójokról való jutalmokért, kiki az ú hiti szerint az mint megmondja, mindeneket megelígítsen feleségem. Mert vagyon azért fizetésekéről registromom, de felét sem írtam be; azért mindeniknek hiti után adják meg az mit kíván. Adósságomat is azoképpen mind megfizesse. Bakos Jánosnak az szőlő árrában száz forinttal tartozom, kiról levelem is vagyon ú Kegyelménél, hogy az mustrakor elígítem meg róla; azon kívül is tizenhat forintjával vagyok adós. Az német trombitásnak rab árrában vagyok adós huszonhat forinttal. Ezenkívől, ha adósleveleimre ú Felsőge megfizet, abból adjon Gazdám-Asszony az Dwrgettnak (*így!*) ötven forintot és egy paripát, Pathó Márthonnak azonképpen ötven forintot. Ezeket mindeneket fizessen meg; kiket megfizetvén, valami marad ezeken kívül: rabjaim, hadi szerszámom, lovaím, majorságom, Osászár ú Felsőgétől az én Kegyelmes Uramtól megérdemlett fizetésem, boraim és mindennemő ingó-bingó marhám az mi vagyon, — mindeneket az bodókeői jószágommal egyetemben, az megnevezett contractusok szerint, feleségemnek Bradarjecz Kalára Asszonnak hagyok, úgy és az conditióval, hogy az meddig Isten ez világban élteí az én halálom után, ha szintén az én nevemet elváltoztatván, férhez megyen is, mind holtáig bírja és éljen (*hasznokkati*); de ha úneki halála történik: az én feleségemről mind jószágom s mind ingó-bingó marhám az én szerelmes Battyám-Uramra Serjény Mýhál Uramra szálljonak mindenek, valami leszen akkor. Ha pengi Serjény Mýhál Battyám-Uram előbb történik meghalni az én feleségemnél: így az én feleségemnek halála után mindenek az én megholt Battyám-Uram Serjény Páll fiára Serjény Ferencz Ocsémre szálljonak és maradjonak. Ez szerint az én szerelmes Battyám Serjény

Mýchál Uramat kérem azon, hogy az én halálom után is az én szerelmes atyámfiait feleségemet azon jó szeretettel lássa mindenkor, az minemő jó atyafiúi szeretet volt és állott ekkidig (*úgy*) köztünk. Ezekben való oltalmára az én feleségemnek és testamentomomnak megtartására hagyom és kérem tőtorúl elsöben Judex Curiae Uramat Báthorý István Uramat ö Ngát, úgy mint ez országban első és fő urat; ú Nga mellett Ketteser András Uramat, ki ugyan atyámfia is; Locumtenens Uramat Feierkeöwý István Uramat ö Ngát; az ú Nga mellett Hoszwthothy György Uramat, ú Felsege pozsonyi kamora tanácsát, és az ú Felsege mostani Generális-Kapitányát Kýellman András Uramat ú Ngát, kenyörögvén ö Ngoknak és ú Kegyelmeknek, hogy az én testamentomomnak legyenek kegyelmes megoltalmazói és executorai. Ezeknek utánna jutván eszemben, az mi eöstül maradott jószágom ez országban vagyon: mindazokban hagyom ezen megnevezott feleségemet Bradarýcz Kalára Asszont az ország törvénye szerint, az meddig az én nevetem viseli holtom után; azt pedig elváltoztatván, Battyám-Uramra szálljon, – jegyruhája meglévén. Actum Zendreö, 24-ta die Mensis Januarij Anno 1590-mo. Gabriell Serýeny de Kýs-Serýen, m. p. Zolthay János, Thomas Zeghedinus, Marczaly János, m. p. Paulus Diwiny, m. p. Joannes Mýskolczý, m. p.

(Az egri káptalantól »Datum Agriae, in domo solitae nrae residentiali 18-va die Mensis Januarij Anno Dni 1592-do« kelettel, a káptalan ostyába nyomott pecsété s három kanonok aláírása alatt kiadott hiteles másolat, a szokott hiteleshelyi bevezetéssel és záradékkal ellátva, összevarrott két iven. A bevezetésben előadatik, hogy »hisee superioribus diebus (tehát 1592. január első felében) Egregius *Franciscus Serýeny de Kýs-Serýen*, ut Actor«, tehát mint fölperes előttök megjelenvén, »contra Generosam Dnam Claram Bradarýcz, *Relictam quondam Egregij Gabrielis Serýeny de Kýs-Serýen*« indítandó törvényes keresete érdekében kérte »Grosi Dni Gabrielis Serýeny de Kýs-Serýen, Capitanei olim Sac. Caesar. ac Regiae Mattis« e hiteleshelyi levéltárban őrzött végrendeletét magának párban kiadatni; mely is szörül szóra lemásoltatván és hitelesítettvén, nevezett fölperes Serýeny Ferencz megbizottjának »Nobilis Stephanus Oláh alias Barbél« uramnak e mai napon kiadatott.

Egykorú írással való rájegyzés a 6-ik lapon: »Ennek ellene. monda az Relicta, és 4000 forintot kelle az atyafiainak fizetnünk, hogy megconcordálánk velek, az mint megtetszik ex literis fassionalibus.«

Kívül, a borítéklapon, XVII-ik századi kézírással: »1590. Sereni Gábor Szendrői Kapitány Testamentuma.«

Az itt fölperesként szerepelt »Nemzetes Kýs-Serýeni Serýeny Ferencz« requisitiójára, az esztergami káptalan 1611-ben, feria 2-da proxima ante festum S. Mariae Magdalenae, tényleges szemle alapján bizonyítványt állít ki a nevezett Ferencz úr bemutatott három fia életkoráról; a kik közül is *Mihály* 11, *Pál* 8, s *Gábor* 6 és $\frac{1}{2}$ esztendősnak taláztatott ez idő szerint.)

(Eredeti, ugyanott.)

Anno 1593. Novembris 18. Az szegény megholt Izdenczy János Uramnak marhájának száma, az mi itt Győrett volt.

Egy zászló. — Két ezületes, aranyos szablya. — Egy ezületes, aranyazott hegyester. — Két boncsok gombostúl, az egyiknek aranyos az gombja. — Egy czapa-fék, ezületes, az öreg lóé. — Egy ezületes ketőfék. — Egy ezületes bot. — Két ezüst kalacs, (*kulacs?*) Feketébb téntával: Egyik Hédervárott vagyon. — Egy ezületes pohár. — Egy kis sarkantyú, ezületes. — Egy paraszt hegyester. — Hat pánczél-újj. Fek. tén.: Hárma itt vagyon. — Egy egész pánczély. — Egy ezületes, aranyos szabla, Hédervári Uramé. — Két fegyverderék. — Négy sisak. — Egy új, száras csizma, sárga karmazsín. — Egy deli csizma. F. t.: Gadnay. — Egy papucs. F. t.: Gadnay. — Egy skárlát mál-suba. — Egy paraszt pallos. — Egy nestkápa. — Egy szürke dolmány. — Egy fekete mente. — Egy veres skárlát mente, Hédervári Uramé. — Egy veres skárlát-dolmán. Az is Héderv. — Egy új fékagy, bagaria. — Tizenhárom asztalkezenő. — Két abrosz. — Feketébb téntával: Egy vagyon. — Egy lepedő. F. t.: Horváth Miklósnénak. — Egy lóra való lepedő. — Egy öreg párna, két vánkos. F. t.: Héderv. Farkas. — Tizennégy óntál. F. t.: 13. — Három óntánér. — Egy terek sátor. — Egy rostél. — Egy mosdótál kannástúl. — Egy famedenceze. — Egy vas-nyás (*nyárs*). — Három hám. — Egy társzekérre való fedél. — Nyócz ló, nyergestúl, fékestúl, pokróczostúl. — Hat öker. — Egy kis lámpás. — Egy koci. — Egy társzekér. — Egy kópia, lobogóstúl. — Négy eczetes átalag. — Egy láda, néma leányé. — Egy terek rab, a ki azóta megholt. — Egy öreg lámpás.

Az minémő marha magával volt Óváratt: Egy gránát-dolmán. — Egy sája-nadrág. — Egy félszer gránátmente. — Egy gránátmente, mállal bélett. — Egy szőnyeg. — Egy kárpit. — Egy vasas láda. — Négy ezüstkalán. — Két ezüstvidla. — Egy ezüst-gyűrő. — Egy arany safel (*saphir?*) gyűrő, Bornemissza Istváné. — Egy aranygyűrő, Csýllag Bálinté. — Egy kis nyakbavető, ezüst, aranyazott. — Négy ezüstpohár, egybejáró. — Egy fedeles ezüstpohár, merő aranyos. — Egy aranyos kis kupa, fedeles. — Péter deáknál volt egy ezüstpohár zálogban, fl. 6. — Egy zaeszkóba oszpora. Azt bepecsétlette Pranker Uram, ő Felsége hadnagyja. — Serjénjné Asszonyom pénze egy erszénben fl. 18 den. 50. Kioldották és

temetésre (*költöttek el*) benne fl. 10 den. 50. Majtínné asszonyom pénze fl. 8. Hédervári István Uramnál Óvárott fl. 64 den. — (*kiszakadt*). Egyes tallért 39. — Hédervári Imre vett egy mustraerszént, abban volt . . . . (*kiszakadt*). Albertnek adott egy erszén pénzt, melyben volt . . . . (*kiszakadt*). Baláznak adott flor. 16, kiről ad Balázs számat. — Nyolcz szerkes ló. — Horvát Miklósnénak volt pénze négy erszénben, fl. 29 den. 18. Ezt a pénzt megtartották volt Izdenczy Urammal, az kiknek adós volt Horvát Miklós. — Lébenj János volt adós Jakovich András uram szolgájának Istvánnak flor. 8, mely adósságot adott Lébenj János Izdenczy Uramnak, mely pénzt elköltött Izdenczy Uram. — Item, egy aranyos sarkantyú, kit Bornemisszátúl vett.

(P. H.)	(P. H.)	(P. H.)	(P. H.)
Eustachius von Praneckh, m. p.	Horvát György lovas hadnagy, m. p.	György Ferencz, m. p.	Szombatheli Péter Deák m. p.
			Cirka G . . . . .

(Eredeti, igen kiszakadozott szélű egy ív papíron. Barát-írás. Ostyába nyomott, papírfölzetes négy czímeres gyűrűpecséttel, de a melyeknek czímeralakzatai nem igen látszanak. Az elsőn, a német tisztén, ketős sisakdísz áll.)

7.

Karvai Orllé I. Miklós ezüstmévei.

1603 és 1606.

14. die Martii 1603. írtam.	
1. Egy magos, szép czifrás, virágos, öreg, kellmódra való kupa; nyom	tall. 52
2. <i>Bocskay István Uram adta új aranykupa, virágos, gombos; nyom</i>	» 32
3. Varkucs György adta virágos, aranyos, régi ó kupa; nyom	» 41
4. Kállay Lőrincz adta virágos, aranyos, szép kupa; nyom	» 22
5. Kubíni Istvánné Asszonyom adta aranyos, dupla, egybenjáró kupa; nyom	» 55 ¹ / ₂
6. Alaghy Ferencz adta egybenjáró aranyos dupla kis ó kupácska	» 19
7. Buday István adta, szép, egybenjáró, dupla, aranyos új kupácska	» 19
8. <i>Forgách Sidmond adta</i> aranyos, fedeles, udvari, sima, habos pohár, az fedelén fenn egy ember zászlót tart	» 20

9. Fajgell csinált egy udvari szép, sima, aranyos pohárt, ember vagon rajta és fedelén dárda	tall.	17
10. Kállay Lőrincz adta ezüst, öreg, sima selleg (<i>serleg</i>)-pohár, kire az én magam és feleségem czímerét vésettem	nro	» 36
11. Soós Albertné (<i>adott</i>) egy sima ezüstpohárt, karimája aranyos	nro	» 15
12. Telegdi Ferencz egy ezüstpohárt; csak sima, paraszt	nro	» 9 ¹ / ₂
13. Wáradiék, egy ezüst, vékon, sima pohárt, az karimája aranyozott, foglalt	nro	» 9
14—17. Villák, némell avétt ezüstök, 3 vidla	nro	» 32
Summa		tall. 380.

Ezenkívül vagon eresztett ezüstöm három darab, gýra 4¹/₂.

Item, kijáró kalánim. Bűdy Uram aranyos, fedeles, udvari. sima pohara. — Item, egy aranyos kanna, feleségemé. Egy sima ezüstpohár, kinn forog. — Item, két új pohárkák, aranyosok az karimái; pártaövekkel egygyel-mással teszen gýrát... 60 ki most itthonn vagon, azon kívül ki Alacskaynál (?) ezüstmívem vagon 600 frtért zálogban egy ládában.

Ezeken kívül Csáky (?) négy egybenjáró aranyos kupácska, kik nyomnak gýrát . . . 10. Item, szattmári egybenjáró, borsós, aranyos kupa, 1¹/₂. Item egy udvari ezüstpohár, szattmáriak adták, 12¹/₂ tall. Item, egy sötartó, ¹/₂ ¹/₄, aranyos. Item, zománcz ezüst 1 gýra, 1. Item, gýra ezüst 5. Item, egy mosdó, 9 gýra.

Mostan, 3. die Julij 1606.

Egy aranyos nyakas (?) pohár. Egy gyermeknek való, merő aranyos csésze. Sötartó kettő. Egy ezüst kicsin csésze. Egy aranyos kis kanna, feleségemé. Egy öreg selleg sima pohár. Egy sima pohár, karimája aranyos. Egy ó ezüstpohár, ki asztalhoz (*jár*), 10 kalán, 3 villa, 3 mosdó-medencze, két mosdójával; az egyik egy medencze, mosdó nélkül. Príni Sophia virágos kupája. Bechky István kupája 2, egybenjáró borsós kupa, aranyos. Két egybenjáró aranyos kupácska, aranyos, új. Kubíni István egybenjáró aranyos öreg csésze. 2 ezüstkannácskák. 2 ezüstitálacsákák. 2 ezüst öreg gyertyatartók. 1 öreg ezüst étkelemtű. 1 udvari, sima, aranyos, fedeles pohár. 1 aranyos sima pohár, fedeles, Bűdy Mihálé.

(Orllé I. Miklós szepesi kamarai tanácsosnak két ízben írott, összevissza kuszált és igen nehezen kibetűzhető eredeti s. k. fogalmazata félfíven.)

8.

Orllé Judith, Kállay Miklósné hozománya.

1605.

Párja annak az levélnek, melyben megírva vagyon Feja Mátyás kezeirásával az mostani szenderei udvarbírónak, mikor tájban kiházásította az boldogemlékezetű Atyám-Uram (*Orllé Miklós, + 1616.*) Orllé Judith Hugom-Asszont, az Vitézlő Kállay Miklósnak, rend szerint valamint adott vele, ilyen formán szórúl szóra:

Anno Dni 1605. Februarij prima die.

Az minémő ezüstmívet és egy(*cb*)féle marhát az én szerelmes leánnyommal Orllé Judith Asszonynyal elsőben az kiházásítása napján Sáros-Patakon adtam az Vitézlő Kállay Miklós Uramnak, Kállay Ferencz Uram és Gyulaffy Mihály Uram mint atyafiak előtt, rend szerint így következéstől:

Nro 1. Egy török mosdót, aranyozott medenczéstől.

Nro 2. Egy virágos öreg kupa, merőn aranyazva.

Nro 3. Másik kisebb virágos kupa, az is aranyozott.

Nro 4. Öt egybejáró kupa, az is aranyozott.

Nro 5. Egy szerecsengyió-kupa, az is aranyozott és fedeles.

Nro 6. Egy kivert, egybejáró kupa, merőn aranyozott.

Nro 7. Egy egybejáró kupa, borsósson kivert, aranyozott.

Nro 8. Egy sima, födeles udvari pohárka, merőn aranyozott.

Nro 9. Két udvari sima ezüstpohár, kinek az széli aranyas.

Nro 10. Más két sima ezüst udvari pohár, fedeleetlen.

Nro 11. Két ezüstpohár, öreg, udvari módon csináltattott, simák.

Nro 12. Más két sima pohár, udvari módon csináltattott.

Nro 13. Egy ezüstkanna, kinek az széli aranyozott.

Nro 14. Egy sőtartó, aranyozott.

Nro 15. Tizenkét ezüstkalan, kiknek az vége gombosok.

Nro 16. Egy aranláncz, kiben száz aran vagyon.

Nro 17. Egy forgácsláncz, harmincz aran; föggő rajta, gyönggyel és kövekkel rakott.

Nro 18. Egy föggő, rubinttal és gyöngyökkel, cseh gyémántokkal rakott, kinek az végén arankereszt, cseh gyémántokkal rakott.

Nro 19. Egy pézsmaláncz, közöslég aranszemek.

Nro 20. Egy aranperez, kiben tizenhét aran vagyon.

Nro 21. Egy aranláncz-öv, kinek az végén gomb.

Nro 22. Egy ezüst, merőn aranyozott pártáöv, lánczával.

Nro 23. Egy bogláros, ezüst-majczon való pártáöv, lán-
czával.

Nro 24. Egy pogánpénzes, merőn aranyazott öv.

Nro 25. Egy gyöngö ezüst, merőn aranyazott öv.

Nro 26. Tizenkét aranyboglár, mindenikben három-három
öreg gyöngy.

Nro 27. Három zaphir aranygyűrő, két rubint arany-
gyűrő, két gyémánt aranygyűrő, egy türkes aranygyűrő, nro 8.

Nro 28. Négy főkető, gyöngyös mind, bécsi.

Nro 29. Egy bogláros főkető, merőn gyöngyös.

Nro 30. Egy aran, sima főkető.

Nro 31. Egy szőr-fékető, gyöngyös.

Nro 32. Két fátyol-fékető, török hímmeel varrott.

Nro 33. Egy süveg, aranyboglárokkal és kövekkel rakott.

Nro 34. Egy fekete bárson-párta, környöskörül boglá-
rokkal rakott és gyöngyökkel. Másik veres bárson-párta, az is
boglárokkal, gyöngygyel rakott. Harmadik, az is gyöngygyel ra-
kott. 4-edik párta, az is gyöngygyel rakott.

Nro. 35. Nyolcz szőnyeg, négy fehér és négy veres, nro 8.

Nro 36. Egy aranyos paplan, két selempaplan, és egy
közpaplan, nro 4.

Nro 37. Huszonhét apró abrosz, egy asztalra való, és
egy öreg abrosz, öt asztalra való.

Nro 38. Huszonhét lepedő, tizennégy reczés, kettei török-
varrás.

Nro 39. Huszonhét kendő-kezkenő, mind reczések, török-
varrás.

Nro 40. Öt párnahéj, aranynyal varrott, kettei kicsin, és
hároma öreg, vékony gyócsból.

Nro 41. Négy párnahéj, patyolaton éppen merőn török
hímmeel varrottak, kettei kicsin és kettei öreg.

Nro 42. Három reczés párnahéj, negyedik hímmeel varrott.

Nro 43. Huszonkét ingváll, ki skófiium-aranynyal és ki
aranynyal varrott.

Nro 44. Huszonkét előkötő, aranynyal varrott.

Nro 45. Három gyolcs párnahéj, környöskörül török
hímmeel rakott.

Nro 46. Egy fekete bárson, aranyprémmeel tűzett szoknya.
Másik, fehér kamoka. 3-ik veres atlasz. Egy zöld kamoka viselt
szoknya. Egy kék kamoka szoknya.

Nro 47. Egy vont aran, hiúzmállal kis suba, környös-
körül széles prémmeel. Egy vont bárson kis suba, mindenes-
től nusztal bélett. Egy szederjes bárson, merőn nesttel bé-
lett. Egy nyári, veres bárson. Másik, fekete bárson, nyári, az
elei tarka. Fejér bárson kis suba.

Nro 48. Egy hosszú suba, veres kanavác, éppen nestorokkal bélelt, az elein nest.

Nro 49. Két gyöngykoronka; az egyik gyöngy, arany-boglárokkal és gyöngyökkel, másik mind merőn gyönggyel rakott.

Nro 50. Két koronka; apró gyöngyökkel és selemmel csinált az egyik, az másik aranvesszőkkel és gyönggyel rakva, ó szabású.

Nro 51. Huszonöt sing falra való zöld olasz kárpit.

Nro 52. Öt derekalj és tizennégy vánkös.

Mindezeknek nagyobb bizonságára adtuk az mi pecsétlevelünket kezünk írása alatt die et Anno supradictis.

(P. H.)

(P. H.)

Nicolaus Orllé, m. p.

Franciscus Kállay, m. p.

(P. H.)

(P. H.)

Gyulaffi Mihály de Rátóth, m. p. Nicolaus de Nagy-Kálló, m. p.

Kívül: »Specificatio rerum paraphernalium Juditae Orlay Kállayanae.«

(Két ivre b. Orllé István kezével írott egyszerű másolat. A külső cím valamivel későbbi írás.)

9.

Gr. Thurzó György nádor: Orllé Miklós putnoki kapitányhoz.
1610.

Generose ac Egregie Domine, Amice nobis observandissime!

Salutem et Servitij nostri commendationem.

Isten Kglmedet áldja meg sok jókkal. Az rima-szombati város nagy panaszkodással jelenti minékünk írásában: miképpen ez elmúlt napokban az Kglmed putnoki vámján, privilegiumuk szabadsága ellen, mellyet az régi szent királyok önekik donáltak és mi is confirmáltunk, hogy tudniillik ez országban sohul vámot ne adjanak, — az Kglmed vámosa nem gondolván semmit az mi levelünkkel, megháborgatta őket, és lovoknak egyikét kifogván, most is . . . . . (*Egy pár szó kiszakadt*). Így lévén azért az dolog, Kglmedet intjük, sőt tisztünk szerint hagyjuk és parancsoljuk, hogy azon rima-szombatiaknak elvött lovokat Kglmed mindgyárást adassa meg, és vámosának parancsolja meg, hogy az városnak privilegiuma ellen ennekutánna violentiát ne cselekedjék, mert, az mint-hogy tartozunk is vele, meg akarjuk oltalmazni szabadságokban őket. Ezek után Isten tartsa meg Kglmedet. Datum in libera Civitate Cassoviensi, die 15. Julij Anno 1610.

Grosae ac Egr. Dnaonis Vrae

Amicus benevolus

Comes Georgius Thurzó, m. p.

Külczim: Generoso ac Egregio Domino Nicolao Orllé de Karwa. Sacr. Regiae Mattis Praesidij Putnokiensis Capitaneo etc. Amico nobis observandissimo. (P. H.)

Rájegyzés Orllé Miklós kezével: »17. die Julij (t. i. a levél vétele napja) 1610. Palatinus uram levele, kiben ír ő Nga az rima-szombatiak vámon való szabadságok felől.«

(Eredeti levél, egész íven, ép ostyapecséttel. Csak a befejezés és aláírás sajátkezü.)

10.

Karvai Orllé I. Miklósnak, a szepesi kamara tanácsosának és putnoki főkapitánynak végrendelete.

1613.

»Atyának, fiúnak és szentléleknek nevében kezdem el az én igaz esméretem szerint az én igaz testamentomomat.

Testemet hagyom először, hogy Kassára, az én szerelmes első feleségemhez (*a Szent-Erzsébet székesegyházba*) temessenek, hol szerelmes gyermekim feküsznek az Nemzetes Kubínyi Katával, hogy egy sírban fekügyék testünk az földnek gyomrában, holott várjuk gyermekinkkel az Christus Jesusnak az ítéletre dicsőségessen eljövetele napján boldog örömmel feltámadásunk.¹⁾

Az gyermekim: fiaim Orllé István és Orllé János, az szerelmes (*második*) házastársom között, az Nagyságos Zay Magdolna Asszony között . . . . ez világi jószágimról és marháimról teszek illen testamentomot. Feleségemnek hagyom, míg él és az én nevemet tisztességesen és böcsületessen viseli, jószágomból szakasztok neki, hogy holtom után az én gyermekimmel (*össze*) ne háborodjanak és vesződjenek, hanem szeretettel éljenek, gyermekim böcsülettel tartsák mint énnekem szerelmes házostársomot és mostoha-anyjokat, már a, hogy szerelmes házostársom és annakfölötte, hogy »Nagyságos« nemzet is; és hogy csendességben legyenek szeretettel egymáshoz: kérem feleségemet, mind gyermekimet Istennek szeretetiért őket.

Először hagyom feleségemnek Ragistyánt (*Radistján?*) mindenestől, Ohorsz kiban (*Uhorszka*) való részemet és chebriszóbeli (*Cseh-Brezó*) részemet minden hozzátartozókkal egyetemben négyezer magyar forintban, minden hasznával és hozzátartozó jövedelemmel, illen okon, hogy holta után valakinek hagyja testamentom szerint az 4000 frtót: azt megelégrítsék az 4000 frtról. Dovaló váltságára adtam Liptó vármegyében ezer frtot. kiről levelem vagyon. Ezt az ezer frtot kitudván az 4000

¹⁾ E kívánata mégsem teljesedett, mert özvegye a zálogban bírt Liptó-Újvárhoz tartozó Hibben, a Balassák sírboltjában temettette őt el.

frtból: csak 3000 frtot fizessenek, az kinek hagyja az feleségem testamentomban holta után, az fiaim, és jószágot foglalják el.« Gazdasági ingó marhákban hagy még hitvesének 32 sertést, Liptó-Ujvárott levő borjas teheneket, Ragistyántt akkor leendő fejős teheneket s »az ide Ujvárbán hajtott négy gyermek-kanczát. Ha pedig az jószágot nem akarja bírni az én feleségem: tehát az pénzt, a 4000 frtot letehessék neki a fiaim még életében is. Ugy az 2000 frtot Osgyánért és Karva-Lehotáért (*Korna.-Sós*, -vagy *Rózsa-Lehota?*) Dósa Tamás uramnak letévén, kiválthassa és 2000 frtban é jószágokat holtig bírhatta feleségem. Ezen felől hagyom (*neki*) a Semsey-szabadszőlőmet, az sombori (*zombori*) hegyen valót, éltéig, s ha kiváltják: az árát, 500 frtot, az feleségemnek adják.« Hagy továbbá neki még évenként míg él, 16 hordó bort »gönczi fában«, a zombori és tarczali szőlői terméséből, mellyekért küldjön el Liptóból Zomborra vagy Tarczalra; a putnoki vámjövedelemből szintén évenként 100 kőst, azért is küldjenek el Szent-István napra Putnokra Liptóból, »lévén itt Liptóban szűk a só.« Hagy végre »az szerelmes feleségemnek négy szőnyegét: kettőt fejért, kettőt veressét.« Azonkívül, kassai házamban holta napjáig szállása legyen neki ha odamegyen, és 200 frtot adjanak neki a fiaim, a házrésze árában.

»Ezenkívül, valahol mi jószágom vagyon, mind azokat kik most zálogban vagynak, putnokit, és minden egyéb jószágomat *az én két fiaimnak hagyom egyenlőképpen*, mind marhámot. Gyöngyes-Püspököt ha kiváltják: abból az pénzből adjanak (*leányának*) Kállay Miklósnének 500 frtot, az többin jószágot szerezzének.« A zálogos jószágot is ha kiváltják: abból a pénzből is adjanak Kállaynének. »*Orllé Uramnak (keresztnev nélkül)* szőlőt egyet hagyok, az tokaji és bényei, kemecsei Pap szőlőtől megválván, valamellyet az én gyermekim akarnak, akár peng 300 magy. frtot.« A kassai házból Kállay Miklósné leányomnak adjanak a fiaim 200 frtot, azzal elégedjék meg, de a míg él: legyen ott szállása. Vejenek, Kállay Miklósnak hagy ménesbeli két szép gyermeklovat. Másik leányának, (*Erzséck*) Vidnay Lászlónének 300 frt készpénzt s a kassai házból 200-at, »de maga e ház az én két fiamé legyen.« Vidnaynének hagy még egy szőlőt, vagy e helyett 200 m. frtot; Eödöfni Miklósnak 200 frtot és egy gyermeklovat. »Miklósának gondviselését az fiaimra hagyom; az vidnai (*vinnai*) házát megépíttessék, udvarban főúrhoz szerezzék, ha látják, hogy ember leszen: felépítsék először vagy négy lóval« (*katona-szolgálatra*).

Különben minden ingó és ingatlan értékét, a mivel Isten megáldotta, néhai Kubínyi Katától született két fiára:

Orllé Istvánra és Orllé Jánosra hagyja. »Ha pedig az Ur-Isten mindkettőt magtalanul venné ki ez világból: tehát Kállay Miklósnéra és Vidnay László fiára Miklós-kára, — ha pedig Kállay Miklósné leányom meg talál halni: mind Vidnay Miklós-kára (*unokájára*) szálljon, csak Vidnay Istvánnak egy szőlőt és 12 jobbágyot adjon.« És ha még Miklóska is maradéktalanul halna meg: Vidnay Annára és ivadékira, s ha ilyenek nem maradnának: akkor Keszy Gergelyre és Jóbra szálljon minden jószágom.¹⁾

Ezután atyai intések következnek gyermekeihez, hogy egymásszeretők és jámbor, kegyes életet élők legyenek. — A jelen testamentomot »az én jóakaró atyámfiak« Szent-Iványi János és Mihály, Palugyay Ferencz vice-ispán, Okolicsány János, Palugyay Boldizsár és László és Chemelý László uraimék, a kik mint meghívott tanúk, coramizálni fogják, szeretettel kéretnek, hogy azt, mint utolsó akaratját, jámborúl és igazára hajtsák végre.

Datum in (*Liptó*-)Újvár, 2-da 7-bris 1613.

Nicolaus Orllé, m. p.
(P. H.)

Utóiratban még apró legatumok sorolhatnak elő: hogy pl. szolgájának Chenchy Lászlónak egy gyermeklovat és 25 tallért; régi szolgájának Keöreössy Miklósnak is egy gyermeklovat és 20 kassai köből búzát; Keszy Jakabnak hagyja remetei szőlőjét a tokaji hegyen; »de ha magtalanul hal meg: az én két fiamra visszaszálljon.« Kyrál Istvánnak hagy egy gyermeklovat, 25 frtot, 16 kassai köből búzát; Orllé Pálnak 2 frtot; Miklós Deáknak 25 frtot; »az hibbei ispitálban az mendicans deákoknak«, úgy a liptó-szentmiklósi »ispitálbeli szegényeknek« 12—12 köből búzát kenyérré és 3—3 vég fekete posztót ruhára. Legvégül ez a család-történetileg érdekes tétel áll:

»Az *nagy-megyeri* (Komárom m.) *nemes udvarhelyemet, miérthogy atyámtól maradott*, — elégette az török, — lássák az én fiaim: *ösöktől maradott, ha lakóját*²⁾ *az Orllé Mihál fiainak hagyják jóakaratóból*, hagyják bírnia Istenért ideig, hogy lakjanak rajta és bírják. *Mert Orllé Mihálnak az atyja, Orllé Imre, az atyámmal egy* (testvér) *volt*, de osztályosok voltak; semmit Orllé Imre nem keresett; akaratból, ha mit eszelekesznek velek, hogy az nagy-megyeri nemes udvaromon lakjanak jóakaratójokig.«

¹⁾ A vérséget ezekhez nem említi; tán oldalági rokonai valának.

²⁾ A másik példányban: »szállójokul.«

(Két ív, igen rongyos, szakadozott már. Orllé I. Miklós kezével írt, sok helyütt corrigált, sokat toldott-foldott, nehezen olvasható *eredeti fogalmazat*. Kívül ugyan későbbi kéztől ez olvasható rajta: »*Paria Testamenti Nicolai Orlléj.*« Megvan e végrendeletnek még más, nagy díszesen írt példánya is. Nevezetesen Orllé István és János, néhai édesatyjok végintézkedésére a kir. jóváhagyást is kiszerezvén, azt ékes calligraphiai díszszel, 8 negyedréti pergamenlevélre letisztáztatták, és II. Mátyás király ezt, a szokásos (latin nyelvű) bevezetéssel és megerősítő záradékkal ellátatva, s. k. aláírása és kir. nagy függő pecsége alatt, Bécsben 1618. april 18-kán kiadta. Ellenjegyezték: Lépes Bálint nyitrai püspök, cancellár és Ferenczfy Lőrincz. Azonban, az a bécsi udvari irtok, a ki e szép diplomát készíté, aligha tudott magyarul; mert itt-ott (utólag is betöltetlenül maradt) hézagok és botránys hibák vannak a végrendelet szövegében; így pl. »Orllé *urannak*« helyett »Orllé *annak*«; az »*Osgyán* és *Karva-Lehota*« helynevek helyett pedig ismételve: »*Osgym* és *Korna-Lehota*«-t ír, stb. Mi mindkét példány összevetésével készítettük fentebbi közlésünket. Kell lenni még harmadik példánynak is, úgymint annak, a melyikről e kir. jóváhagyásos díszpéldány másolatot, azonban ez nem került a kezünkbe; lehet, hogy Putnokon vagy a morvai Lomniczon van, az ottani Orlay-Serényi-levéltárban.)

11.

B. Orllé István-féle ingó értékek lajstroma.

1630.

Anno 1630. die ultima Mensis Novembris, ex commissione Spblis et Magci Dni, ego Th. Kis, praesente Dno Notario Neozoliensi, res mobiles apud manu Grosi Dni Caspari Radli existentes sic Inventarium inscripsi.

1. Vagyon egy merőn megezüstözött, aranyazott, törkéses és gránátos kövekkel megrakott szablya.

2. Vagyon más, aranyos, ződ bársonnyal megburított szablya.

3. Vagyon harmadik, veres bársonnyal megburított aranyos szablya.

4. Item, egy merő aranyas hegyestőr.

5. Egy ládácska, kiben vagyon szám szerint 18 aranygyűrő. Első, egy orientális hegyes gyémánt. Másik gyűrő, ahhoz hasonló. Harmadik, egy zománcczos, cseh gyémántos aranygyűrő. Negyedik, egy gyémánt és három rubintkövel megrakott négyszegű, avagy keresztes aranygyűrő. Ötödik, egy orientális rubintos, feir zománcczos aranygyűrő. Hatodik, ahhoz hasonló rubintos aranygyűrő. Hetedik, egy gránátköves, feir zománcczos aranygyűrő. Nyolczadik, gránátköves, zománcczos, szíves formájú aranygyűrű. Kilencedik, egy háromköves aranygyűrű: egyik gyémánt, másik smaragd, harmadik rubint. 10. Egy öreg, zománcczos, smaragdos aranygyűrű. 11. Egy öreg, törkéses aranygyűrű, zománcczos. 12. Másik, kisebbik törkéses arany-

gyűrű. 13. Harmadik, kissebbik, zománcoz, törkésez aranygyűrű. 14. Egy opályos aranygyűrű. 15. Egy kicsin gyűrűcske, zománcoz, melyből a kő kiesett. 16. Egy öreg, pecsétos, zománcoz saphirköví aranygyűrű. 17. Második, zománcoz, saphir, kisdedebb, pecsétos aranygyűrű. 18. Harmadik, kalcedonköves, pecsétos aranygyűrű.

Azon ládácskában vagyon két aranyperecz.

Item, azon ládácskában levő két skatulácskákban vagyon két aranyláncz; egyik általvert munkájú, másik pánczélformán csinált.

Item, azon ládácskában egy, két gyémántos és három gyöngyös boglár.

Item, ugyanott egy fülbenvaló zafirkő, igen szép.

Item, ugyanott más fülbenvaló függő, lovas, (*így*).

Item, ugyanott harmadik fülbenvaló, Cupidó névvel nevezett nyilas függő.

Item, azon skatulácskában vagyon kilencz rózsza.

Item, azon skatulában vagyon tizenhét Pelel (*így*), nagyobb.

Item, kissebb Pelel vagyon huszonöt.

Egy papirosban vagyon Mátyás király aranyas pénzi, egy.

Azon ládácska fiában vagyon 15 ezüstpénz.

Az Inventarium szerint vött magához az Úr (*ib. Orlle István*) egy Inventáriumot az osztálykor. Item, más Consignatiót vött ő Nga kezéhez akkor, mikor az Asszonyt (*Tribel Rozinát*) az Úr elvette. Item, harmadik pénzjegyzést is vött ő Nga kezéhez, Enrajkh (*Henrik?*) Hewlinger írását.¹⁾

Vagyon egy fekete, botos, hosszú ládában egy gallya.

Azon ládában vagyon egy öreg kupa, aranyas. Item, azon ládában vagyon egy öreg mosdó-medencze, melynek az széli aranyazott, kannástúl. Vagyon két, egybenjáró aranyas kupa, melyeknek egyike nagyobb, az másik kissebb. Vagyon ismét egy ezüstpalaczk. Item, egy aranyas szarvas. Item, vagyon ugyanott hét egybenjáró sima pohár. Item, ugyanott két öreg gyertyatartó, merő ezüst. Item, egy ezüstös kannácska, terra sigillata. Item, ugyanott két ezüstcsésze, egyik öregbik, az másik penig kicsiny. Item, ugyanott egy ezüst, hólyagos veder. Item, egy ezüst, fedeles fazék. Item, tizenkét ezüstkalán. Ezüstvidla kettő. Item, egy elefántcsontból csinált fejez palaczk, kücsostől. Item, egy ló homlokára való köves, ezüstös, törkésez marha. Item, egy kézúj, puzdrástúl, nyilastúl.

Vagyon más fekete, botos láda, melyben vagyon egy lóra való ezüstös szerszám, törkésekkel rakott. Item, ugyanazon

¹⁾ Ez a két utóbbi »Item« alatti pont keresztülhuzatott.

ládában vagyon más, lóra való ezüstös szerszám, veres skarláton. Item, egy ezüstös, veres bársonnyal borított nyereg, kengyelestül. Item, vagyon öt darab kész, ágyra való taffota. Item, vagyon egy ződ bársony váll, aranyprémes. Item, két reczés fejel-haj. (*fejalj-héj, vánkoshéj*). Item, egy öreg török keszkenyő. Vagyon két paplan, egyik sárga, az másik zöld. Item, két persia-szőnyeg. Item, két veres török szőnyeg. Item, két feir szőnyeg. Item, öt darab falra való kárpit. Item, hét darab selejtebb, falra való kárpit.

(Egykorú, egyszerű, aláíratlan másolat, vagy fogalmazat két íven, Kívíül rájegyezve: »Inventarium continens res Generoso Dno Caspari Radl ad manus assignatas.« V. ö. az alábbi, 1641-iki leltárral.)

12.

Báró Orllé Istrán gömöri főispán hátrahagyott ingó portékái.

1641.

Anno Dni 1641. die 29. Aprilis in Besztercze-Bánya omnes res immobiles et mobiles foelicis recordationis Spectabili ac Magnifici Dni Stephani Orllé de Karva registravimus.

1. Az felső palotán belől való házacskában ezek találtattak: Az első, zöld, közép, négyszegű ládában találtunk ilyen marhákat: Egy kis czifra skatulában hat, aprószemű aranylánczokat; más kis skatulában egy szélyesszemű aranylánczot, két aranypereczet, kilencz aranyboglárt, rostélyost, öregszemű gombokkal tizenhétel, apróbbal huszonöttel; egy szép, aranyas függő, melyben hat gyémánt vagyon foglalva és az alján három öreg-szem gyöngy vagyon befoglalva. Egy aranyas, ezüstben foglalva veres kő, melyhez ragasztatott egynéhány veres kláris, egy kis aranypénzzel. Tizennyolcz aranygyűrű, harma gyémántos, kettő safír, czímeres, öt türkés, kettő rubintos; egy háromfejes aranygyűrűcske, két fekete zománczos lovacskák. Egy öreg, hosszuka safírkő, általfúrva, ezüstvessző benne, egy végén aranyas karika, máson egy öreg gyöngyszem. Egy ezüstcsészecske és egy aranyas szügyelőre-való, rubintos. Tizenkét ezüstkalán, egy ezüstvedrecske és két ezüst-aranyas villa. Egy hegyestör, aranyas, hat darabban levő aranyas hível, keresztivel együtt, három darab aranyas ezüst, egy aranyas gombbal együtt, mellyek mind azon hívelhez valók. Egy öreg, aranyas szarvas, mind lábaival és szarvaival együtt. Egy vert kisdé ezüstpohár, félmesszelyes. Egy ezüstfazekacska, füles. Egy fejer ezüst messzelyes pohár, az szélye feljül aranyas, alól az feneke csipkés. Egy ezüstben foglaltatott fejer kupácska az fedele merő ezüst, fülével. Egy veres hüvel, melynek alól és feljül az vége ezüstben foglaltatott; kétágú

ezüslánczocskán függ. Egy ezüstpohár, melynek fedelén nagy kilencszemű lánczocska, egy hosszú szegletű aranyas boglár-
 ral együtt. Egy aranyas ezüstcsat, horgával együtt. Egy ezüst-
 csésze, melynek az két füle angyalképű. Egy ezüst, hatszegű
 kanna, felső, alsó része aranyas. Egy hatszegű ezüstpohár, ara-
 nyas kívül-belől, magas lábú, fedelestől. Más kisebb, hatszegű,
 kívül-belől aranyas. Két öblös pohár, kívül-belől aranyas. Har-
 madik is olyan öblös ezüstpohár, fedelestől, környül boglárokkal
 vétetvén, kívül-belől aranyas. Egy ezüstpohár, lába ara-
 nyas boglárokkal czifrázott. Egy itezés ezüstkanca, fedelestől,
 melynek az alsó része kívül aranyas, feljül is virágos, fedelestől,
 melynek tetején egy aranyas oroslány ül. Egy öreg ezüst
 pintes kanna fedelestől, alól-feljül közepe aranyas, alabárdos
 német áll (tetején). Egy ezüst szép bárka, vitorlástól, kívül-
 belől aranyas. Egy ezüst ő, korda formára való, egynehány
 ezüstkötések lévén rajta. Egy ezüst, szélyes láncz-formára
 csinált ő. Egy öreg mosdó ezüstmedence, közepe belől és az
 környéke czifrás aranyas, mosdóstól. Egy kopott cseh süveg,
 környül gyöngyös.

Az slésiai tizezer tallérról való levél az öreg, aranyas
 kannában vagyon, ez első ladában.

2. Második láda, hintó után való fekete láda, melyben
 ezek vadnak rend szerént: Egy bokor sárga karmazsín eszima;
 öt bokor veres karmazsín kapeza; egy bokor sárga karmazsín
 papucs; egy öreg zöld selyem ő, aranyas gombokkal két felől;
 más, viselt veres selyem ő; egy szederjes, tőzött atlacz-dolmány,
 vászonnal bérlött; egy kék, tőzött atlacz-dolmány, az dereka
 zöld posztóval, alól sárga taffotával bérlött; egy sárga atlacz-
 dolmány, ezüstgombokkal való, az bérlés virágos tafota. Ezek
 mind az három viseltek. Egy karban vágott, hosszu újjú veres
 skarlát mente, kilencz gombbal, az gombja tiszta gyöngy-
 gyel fűzött, belől virágos, zöld bársonnyal bérlött. Egy fekete
 bársony-dolmány, tíz ezüstgombokkal, az dereka szederjes posz-
 tóval bérlött, alól égszín tafotával. Egy pázsint-színű virágos
 atlacz dolmány, az dereka zöld posztóval bérlött, az alja ég-
 szín tafotával. Egy czafrang, éppen merő arany és ezüstfonál-
 lal czifrán varrott, szederjes tafota a bérlése. Egy pázsintszínű,
 vállban vágott skarlátmente, az bérlése virágos, vont fejer ezüst-
 tel, aranyas virágokkal meghányatott és czifrázott. Egy veres
 skarlát, hosszu újjú, galléros mente, egy pár aranyfonállal
 szőtt öreg gombbal, az bérlése virágos, fejer, kék és sárga
 virággal czifrázott. Egy veres skarlát hosszu újjú mente, sárga
 tafotával bérlött, tizennyolez apró ezüstgombokkal. Egy veres
 skarlát, galléros és hosszu újjos mente, nesttel bérlött, egy
 öreg, ezüstfonállal szőtt fejú gomb, a szára aranyfonállal.

3. Harmadik láda, hosszú, szélyes, lapos, fejér, melyben alól vadnak sokféle levelek. Egy merő udvari, aranyas kard szíjastól, bogláróstól, a közepint kicsin helyen tetszik ki a zöld bársony. Másik kard, hasonlóképpen merő aranyas, végiben kicsinné látszik az veres bársony az hüvelyén, bogláróstól, szíjastól. Egy aranyas, udvari kard, szíjastól, bogláróstól, az közepi zöld czapa. Egy merő vont aranyas kard, türkésekkkel, rubintokkal rakott, szíjastól, bogláróstól, az boglárán hasonló türkések és rubintok vadnak. Egy aranyas kard, szíjastól, bogláróstól, zöld bársony az hüvelye. Egy udvari, aranyas kard, szederjes bársony az hüvelye. Egy más, három kötéses, aranyas kard, szíjastól, zöld czifrában. (*Igy.*) Egy udvari, ezüstös kard, bogláróstól, szíjastól, fekete czapában. Egy vont aranyas hegyestőr, az közepi és markolatja ezüst; szíjastól, bogláróstól. Egy pusztá fájában levő szép hegyestőr. Egy tegez, tele nyilakkal, szíjastól, czifra. Egy új karabín. Egy pár szép pistoly. Más pár ó, czifra pistoly.

Más ládából töttünk (*át ide*) egy szép, aranyas, bogláros szügyelőt;¹⁾ más szügyelőt ezüstöst; egy ezüstös lánczos féket, szárával együtt; egy új, aranyas fék-agyat, veres skarlátot boglárokkal; egy új farmatringot; egy rézbogláros veres fékagyat; mást is hasonlóhoz; két veres bagaria kötőféket; két török hevedert szíjastól; egy szép, aranyas bogláros szügyelőt; egy gazdag aranyas fékagyat²⁾; egy szép bagaria fékszárat. Egy veres bársony, ezüstös tegezt, melyen hold, nap, csillagok vadnak ezüsből, szíjastól, nyilastól.³⁾ Két kármány-zabola. Egy lánczos zabla. Egy pár új kengyel, szíjastól. Más pár új kengyelvas. Egy lánczos német zabla. Egy aranyas és ezüstös veres bársony nyereg, hevederestől. Egy ezüstös aranyas pár lapos kengyel, veres zsinórostól. Egy viselt, virágos czafrang. Egy török iszák, veres bőrös. Négy veres szattyán. Két bokor sárga karmazsín csizma. Öt bokor sárga karmazsín papucs, kapczástól. Négy bokor veres karmazsín kapcza. Egy veres zsinór-ő. Két darab veres és sárga karmazsínbőr. Egy veres csótárt, az szélye zöld. Három darab ó kárpitot, két veres bársony fejt, (*fejaltat.*)

4. Negyedik láda, lapos, fekete, melyben ezek vadnak rend szerént: Két sárga, szélyes tafota velom; harmadik is olyan, kisedel, rojtos. Egy fekete kanavác kis suba, az elein bojtos fekete bársony. Egy fekete virágos kis suba készületlen. Egy fekete virágos kamuka kis suba, ötszer fekete prém-

¹⁾ Az eredeti példányon még hozzáírva: »fékagyastúl, farmatringostúl«.

²⁾ U. o. a lap szélén: »N. B. De nem ezüst: igen elkopott.«

³⁾ U. o. a lap szélére jegyezve: »Az úrfi (*b. Orlay András*) vette ki.

mel, de bélletlen, és veres atlacz, német módra metélt szoknya-alja. Egy rojtos, czifra patyolat. Két, aranyfonállal varrott recze. Hét reczés fejr haj, (*vánkoshaj*). Hét új abrosz. Négy öreg nyoszolyára való lepedő. Hat szép, reczés, ágyra való lepedők; három azon kívül, szép, csipkétlen. Egy nagy csomó recze; más darab szélyes recze. Öt kezkenő, varrottak. Egy sárga varrott atlaczpaplan. Más zöld tafota paplan, az közepi veres. Harmadik csak simplex zöld.

5. Ötödik láda, fekete bőrrel borított, hintóban való, melyben rend szerént ilyen eszközök vadnak: Két új önmencedze mosdóval együtt. Öreg óntál 12. Új, annál kissébbek tíz. Annál is kissébb hat. Még is kissébb kilencz. Azonkívvül igen kicsin három. Új óntányérok harmincz. Három gyertyatartó, a szára, talpával együtt réz, gyertyatartója új, ólom. — Más ladában találtunk egy önmencedzét, mosdójával együtt; három ónkannát egy-egy pintest, két kannát egy-egy itczést, egy kis kannát, messzelnél nagyobb; egy ón mosdót magán; egy ón urinálét; egy bádogg faolaj-tartót; tíz óntálat usuálist; kissébbet négyet utánna való; annál is apróbbat hármat.

6. Hatodik, fejr, lapos ladában vagon tizennyolcz veres skarlát és köz szőnyegek, azok közzül ketteje fejr skarlátok; egyik nagy, öreg, a másik kised, viselt. Az paraszt szőnyegbe nyolcz, s skarlát is nyolcz.

7. Hetedik láda, egy tarka ajtajú almárium, tizenöt fiával együtt, találtuk ezeket: Két gyöngyös, fejr fátyol-főkötőt. Egy szép fodor (*így*) fejr csont puska-palaczkot, az csőti ezüst aranyas, veres zsinór vagon rajta. Más kissébb fejr csont puska-palaczk, fekete zsinór rajta, szép aranyas kolcsesal együtt. Két puskakolcs, zöld zsinórral. Két új sarkantyú. Egy ezüstben foglalt fog, mellyen három csergő vagon. Egy velencei réz, mellyen karabintot hordoznak. Egy tizenhat singnyi aranyprém. Ezüstprém, köz annyi. Két új puska-aczél.

8. Nyolczadik egy fejr vasasláda, melyben egynehány csomó levelek vadnak.

9. Kilenczedik láda, egy hintó utóljára való, fekete bőrös láda, üres.

Ezek felett azon házacskában ezek vadnak: Egy széles, gyantáros ágy. Egy fogas az fal oldalán, mellyen négy zöld, földbül csinált, rostélyos, confectnek való tányérok vadnak; mellette egy négyszegű szederjes tányér. Egy almárium, melyben levelek vadnak.

Az palota házhéján idevaló tizenkilencz szapu szép gabona.

Az házacskán kívül, az piacz felől való palotában az fal oldalán négy öreg flaudriai felszer kárpitok; ötödik, kised, a kemence megett; hatodik az két ablak között a piacz

felől. Két bőrös sellye-szék; négy bőrszék, tizennégy egyes karszék. Két széles, gyantáros nyoszolya; egyik ágyon két fejél (*fejálj*), két derekalj, egy kis matráczka, fő alá való. Az másik ágyon egy öreg derekalj és egy kisebb matrác, egy fejél. Egy kerek asztal, nyolczszegű. Más kettő, négyszegű, fejér. Egy almárium, melyben két széles mozsár vagyon töröstől. Egy borsórló. Egy kis réz pináta (?), belől ónos, fedelestül. Egy réz étekmelegítő. Két vasserpenyő; egy vaskalán; egy pecsenye alá való széles serpenyő; egy vasvilla; egy vas kerek rostély. Találtunk fatányért 44; usuális olomtál tiz. Két réz gyertyatartó. Nyolcz karabín formájú puskák az fal oldalán, a pohárszék felett, egy hosszú puskával együtt.

Az felső palotából kijövén, első pitvarban egy fejér hosszú láda, melyben konyhára való eszközt tartottak. Egy hosszú asztalt, más rövidebb négyszegű asztalt.

Az mosóházban egy asztal, öreg, fejér, és egy ó ágy. Egy öreg sütő tekenő; egy városi szapu.

Az cselédházban két fejér asztal, egy hosszú fejér lócza, két karszék, két egyes karszék, egy hosszú fogas, más mellette, rövidebb más, felől egy rövidecske. Egy kis fejér, kocsiban való vasasláda.

Az palota felett való padon egy pinczetok, üres, nyolcz palaczkra való. Két öreg gyékény. Az cselédház mellett való folyosón egy kis fejér asztal, egy zöld egyes karszék, öt ó kópia, régen Tribeltől maradt.¹⁾ Az hátulsó ház alatt való grádics alatt való első boltban egy hosszú, fias tarka láda, két öreg vafazék, egy hosszú fejér láda, fedeletlen; egy zöld böleső; egy vasrosta, foltos, egy fejér ládácska, fedeletlen; egy szélyes lócza; egy vasablakra való vastábla; egy fejér fogas. Azon boltban vasajtaja vagyon. Az mellette való alsó boltban találtunk három öreg sátort, egyik veres tarka, új, köteleivel; másik veres tarka, köteleivel, és harmadik viselt zöld sátort. Három ó hordóban igen régi fadgyú, egyik félig, az kettei alább félignél. Egy fél-általag hal. Egy kassai félkőből salétrom. Egy kis általagban mintegy száz taraczk-golóbis. Egy általagban salétrom, mintegy félig. Egy cserép-általagocska, ónnal abroncsozott, a szája, lába is ón. Három bádog-palaczk. Egy réz ruhamelegítő. Egy réz öreg üst. Második keskeny száru rézfazék. Egy pinella (*így*) fedő. Egy ólomcsésze, serpenyő formára. Egy foldozott rézfazék. Két öreg pinula (*így*) fedő. Egy tonnában vasszerszám. Egy fejér lapos láda, melyben sok csomó levelek vadnak. Egy öregszemű láncz és

¹⁾ Tribel Gáspár sziléziai nemes, a kinek atyja, Gergely Magyar-, majd Lengyelországban is honfűsítást szerzett, s a kinek leányát Rozinát b. Orlay István — az András atyja — birta volt nőül.

másik kisebb és egyéb ó vasszerszám a szegeletheben. Három lábón álló vasedény, mely teli vasszerszámokkal. Ötvenkilencz sínvas, egy ó. Egy általagban sokféle levél. Két öreg ó szalonna, harmadik kisebb. Két öreg háj. Egy vasnyárs.

Az sernevelőben egy serfőző öreg üst. Az lóistálló végében egy hosszú veteményes kert. Az két bolt között egy szekér veres-márványkő, koporsóra való. Az alsó rend házakban, mellyeket Beniczky Ferencz bír ad tempus: az elsőben két fogas. Két kőpince, üres; azon alól egy boltban két fejér öreg kordó. Azon kívül egy felházban kamarástól semmit nem találtunk. Azon alól is két kamarában semmit nem találtunk. Más felől az ház alatt egy kőpince vagyon.

Én Ajtay János, az Nemes Egri Káptalannak Lectora és Bély Apátúr, m. p. P. H.

Én Imolai Bodó István, Gömör Vármegye egyik szolgabírája, m. p. P. H.

Egy ezüstpalaczk az első ládában találkozott, az ki nem volt specificálva; egy oppály-gyűrő s egy korda, egy kötés aranyesipke. Literae indigenatus Domini Tribel, pro utroque sexu in Regnum Poloniae.¹⁾ Inscriptionales Dni Tribel pro Arce Lipsche et aliae similes. Aliae indigenatus Literae in Regnum Hungariae.²⁾ Egy ezüst, aranyas kanna s egy szerecsen (*dió*) pohárral.

Nos subscripti Joannes Revel Med. et Philosoph. Doctor, Gregorius Glaitner et Joannes Tilesius (*így!*) Curiae Novisoliensis Assessores recognoscimus tenore praesentium, quod nos ad gratiosam Splis ac Magci D. D. Casparis Szinyogh de Bugyatin (Budatín), Capitanei Praesidii Szenderőviensis et Cottus Gömöriensis Supremi Comitís, tanquam legitimi Tutoris Orphani Splis ac Magci Dni Stephani Orlay (*már így!*), Praesidii Putnokiensis quondam Capitanei, requisitionem et Dni Judicis hujus commissionem, reinventioni bonorum mobilium hic in Civitate Nra in domo praefati Orphani habitorum die et Anno infrascriptis interfuerimus et omnia in Inventario specificata invenerimus, inventata iterum in cistas reposuerimus, non specificata vero calci praesentis inventurae adjecerimus et inscribi curaverimus. In quorum meliorem fidem Inventarium hoc manuum nostrarum subscriptione et sigillorum appositione roborare volumus. Actum Novisolij, die 30. Augusti Anno 1641.

(P. H.)

(P. H.)

(P. H.)

Joannes Revell, m. p. Gerge Geudner, m. p. Johannes Sillesy, m. p.

¹⁾ E szép festésű, czímeres diploma ma is megvan, de igen szakadozott állapotban.

²⁾ Rudolf királytól való, ma is megvan; ép.

Mind e három aláírás, mind pedig a föntebbi kettő, eredeti. Az öt pecsét ostyába nyomva, papírfözzettel. Kívül, egykorú írással: »Consignatio rerum Magnifici Dni Stephani Orllé in Besztercze habitarum.«

(Eredeti, összevarrott két íven; más, egykorú másolati példány is, egy íven, sűrűn írott. Az utóbbi hitelesítő záradék azonban erre nincs rávezetve. Mindkét példányt használtuk s az egyiknek itt-ott kikopott helyeit a másiktól pótoltuk.)

13.

B. Orlay András úrfi öltözékeinek jegyzékei.

1641.

I.

Az Úrfi ruhás ládjában, mely Beszterczéről ide Budathinban hozattatott, Inventarium szerint találtattanak ilyen ruhák:

1. Egy zöld skárlátmente, vállban vágott, vont arannyal bélelt.
2. Egy veres skárlátmente, sárga tafotával bélelt, hosszu újjú.
3. Egy veres skárlátmente, vállban vágott; gyöngyös gombokra; zöld bársonnyal bélelt.
4. Egy veres, öreg felső ruha, egy öreg gombra; hosszu újjú.
5. Egy zöld fajlondis-mente, béletlen.
6. Egy zöld rása, vállban vágott, veres tafotával bélelt; viselt.
7. Egy zöld skárlátmente, nesttel bélelt.
8. Egy veres skárlát újjos mente, nesttel bélelt.
9. Egy háló suba, rókaháttal bélelt.
10. Egy zöld fajlondis-dolmány.
11. Egy kék fajlondis-dolmány.
12. Egy fekete, virágos bársonydolmány, ezüstgombokra.
13. Egy szökfűszin, tőzött tafotadolmány, zöld tafotával bélelt.
14. Egy virágos, zöld kamukadolmány.
15. Egy sárga tafotakaftán.
16. Egy kék, tőzött tafotadolmány.
17. Egy királyszín tafotadolmány, égszín tafotával bélelt.
18. Egy fekete, virágos kamukadolmány, fekete tafotával bélelt.
19. Egy veres török zubbón, dolmán alá való. Másik is, egy zöld.
20. Egy narancsszínű selyem ö (cő).
21. Egy zöld selyem ö.

22. Három pár karmazsin esizma.
23. Hat pár papocs (*papucs*) kapczástul.
24. Nyolcz pár karmazsin-kapcza.
25. Egy szederjes bársony, varrott czaffrag.
26. Egy vidra-keztű.

Az Úrfihoz szabott ruhák:

1. Megyszín gránátdolmány.
  2. Egy veres virágos kamukadolmány, zöld tafotával bélelt.
  3. Egy veres kamuka viselt dolmány, zöld tafotával bélelt.
  4. Veres, vállban vágott mentécske, nesttel bélelt.
  5. Egy kék perpeta-, vállban vágott mentécske.
  6. Egy veres rása-, vállban vágott mentécske, zöld tafotával bélelt.
  7. Egy szederjes gránátmentécske, királyszín, kamukával bélelt.
  8. Húsz szőnyeg, nro 20.
- In Arce Budatthin, die 5. 7-bris Anno 1641.

Andreas Orllé, m. p.

(Eredeti lajstrom; az aláírás gyermekkézre vall. Kívül későbbi, de szintén régi írással: »Inventarium vestium Andreae Orlay, ad Budatthin depositarum.« Egykorú másolata is mellette van.)

II.

Ollé András Úrfi ruháinak, melyek Budatínban maradtanak, szám szerint való Regestruma.

- Egy veres skárlát kis mente, vállban vágott.
 Egy megyszínű gránátdolmánka.
 Egy veres kamukadolmány, zöld tafotával bélelt.
 Egy zöld selyem zubbony.
 Egy veres selyem zubbony.
 Egy zöld selyem öv.
 Egy zöld, vállban vágott skárlátmente, vont ezüsttel bélelt.
 Egy zöld kamukadolmány, égszínű tafotával bélelt.
 Egy megyszínű tafotadolmány, tőzött, zöld tafotával bélelt az alja.
 Egy kék, tőzött kafftán-dolmány, sárga tafotával bélelt az alja.
 Egy királyszín kamukadolmány, égszín tafotával bélelt.
 Egy sárga, tőzött kafftán, veres kamukával bélelt.
 Egy veres skárlát-, hosszú újjú nagy suba.
 Egy veres skárlát-, vállban vágott mente, zöld bársonnyal bélelt, gyöngyös.

Egy veres skárlát-, hosszú újjú mente, gallératlan, sárga tafotával bélett.

Egy zöld skárlát-, csonkaújjú mente, béletlen.

(Egykorú, egyszerű másolat. Kívül, más kézzel: »Assignatio (*így*) vestium in Budetin relictarum.«)

III.

Orlay (*Istrán*) Uram ő Nga pénzé zaeskóba van, pecsét alatt, az mint letéttett Slésiában,¹⁾ slésiai tallér 646. (Következik a pénz, ú. m. lengyel dutka, dupla dutka stb. fajainak forintokra átszámítása, összesen 775 frt.) Melly slésiai tallérra számláltatván, 24 garasra minden tallért: 775 forint teszen tallért 646.

(Egyszerű, dátumtalan, de egykorú följegyzés negyedíven.)

14.

Egy nemes apród évi költsége III. Ferdinánd udvarában.

1641.

Specificatio earum, quae unicuique in hoc Caesareo servitio degenti Ephoebo, tam ipso primo ingressu ex antiquis aulae consuetudinibus, quam etiam reliquo servitii tempore pro honesta status conservatione singulis annis imprimis sunt necessaria.

Pro primo ingressu.

Praefecto	flor. 30 den. —
Praeceptorum	» 15 » —
Duobus famulis, simul	» 6 » —
Illi qui mensam tegit, unacum duobus famulis	» 4 » 30
Pro communitate inter Ephoebos	» 3 » —
Sartori pro prima veste	» 1 » —
<hr/>	
Facit ... flor. 59 den. 30.	

Hoc iam a Reverendissimo Dno Cancellario Dno Sollicitatore solutum est, (*t. i. b. Orlay András úrfiértj*).

Restant tres Magistri, nempe qui in saltu, armis et fidebus Ephoebos instruunt, quibus ex humanitate par sericorum tibialium, aut quidpiam simile, ex donantis beneplacito donari consuevit.

Specificatio earum, quae post primum ingressum ad honestam et congruam corporis ac status sustentationem per integrum annum imprimis sunt necessaria.

¹⁾ Tehát Tribel-örökség, vagyis a kiskorú árva Orlay András anyai örökének része.

6 Indusia	flor. 11 den. —
Hisce iam ultra annum est in- structus. {	12 Collaria ... .. » 10 » —
	12 paria manicarum ... .. » 8 » —
12 strophiola	» 3 » 30
10 paria tibialium ex tela tam sub sericis, quam sub ocreis necessariorum	» 4 » 15
2 paria tibialium sericorum	» 16 » —
2 paria tigaminum, unacum rosis	» 6 » —
2 paria chyrotecarum	» 1 » 30
2 pilei nocturni ex tela simul contexta	» 1 » 30
1 zona sive redimiculum pro pileo ...	» — » 48
1 par calcarium	» 1 » —
Pro plumis	» 3 » —
Pro lotione, pectine et aliis minutis ...	» 12 » —
Pro ordinariis et extraordinariis recreationibus, singulis mensibus 2 floreni, facit	» 24 » —
Pro novo anno, qui inter moderatores, famulos, coquos, cellarios, portarios et alios ex veteri consuetudine solet distribui	» 24 » —

Facit flor. 126 den. 33.

Ad coëmenda supradicta necessaria recepi a supranominato Dno Sollicitatore ad interim 5-ta Novembris hujus anni 1641. flor. 40 den. 30.

Atque adeo desiderarentur adhuc ab initio jam imminuentis anni 1642-di, usque ad initium proxime sequentis, ad suppeditanda ex integro dicta necessaria, circiter flor. 86 den. 33.

Item, pro hyemali manica sive pelle suffulta, quam ipsi jam emi	flor. » 4
Item pro hyemali tunica sive camisola	» 5
Desiderantur insuper extraordinarie pro cista, unacum serra, circiter	» 4 ¹⁾

Facit ... flor. 13.

Quae summa addita ad priores 86 flor. facit 95 flor.

Viennae dati sunt Patri Briksieh in tall. nro 80.

Comaromio missi sunt fl. 80 per —

Posonio aurei 3 per Petrum Szabó.

Budetino talleri, in tall. et aur. 1, 20 pro M. Helyi.

Pozsonbúl gyűliskort Trombitás István által tall. 8.

Lászlófi kezéhez imperiales 100. 15. 9-bris, pro 1642.

¹⁾ Ez a sor keresztülhúzva.

Ottmárnak, kapitánsága végett, imper. 60 anno et tempore eidem.

Kapit. G. Ratisbonában kétszer imper. 200.

Bécsben Szendrőből, Budatínból követeknek diversis vicibus imp. 40.

Az apja (*b. Orlay István*) temetésére imper. 400. Ajtay kezihez ... ..¹⁾ szendrei restantiák fizetésire, szólei csináltatására diversis vicibus imper. 300.

Aprólék szükségéire, sok cselédjével főlesztendeig való tartására, imperiales 300.

(Eredeti számadásjegyzéke gr. Szunyogh Gáspár gyámnak. Kívül egykorulag rájegyezve: »Orllé András két obligatoriája, reá való költségnek signaturájával.«)

15.

B. Orlay András ingóságai és követelései gyámjának örökösain.

1650.

Defectus rerum mobilium prae manibus Dominarum Catharinae Szunyogh et Susannae Jakossith de Orbowa haerentium.

Aranygyűrű, gyémántos és rubintos, nro 4.

Egy ezüstcsésze, két fülű; angyal rajta.

Cseh-süveg, gyöngyes, egy.

Egy ezüst, széles lánczformára csinált öv.

Egy veres selyem-öv.

Kék tűzött atlaczdolmány, ezüstgombokkal.

Másik, szederjes atlaczkafftán.

Vörös skárlátmente, vállban vágott, kinek 9 gombja gyöngyes; belül virágos bársonnyal bélelt.

Fekete virágos bársonydolmány, tíz ezüstgombokkal; de fele szederjes posztóval, az alja égszínny tafotával bélelt.

Egy pázsitszinyű, vállba vágott skárlátmente; az béllése vont ezüst s aranyos virágokkal együtt.

Egy vörös skárlát-, hosszú újjú, gallíros mente, egy pár arannyal szűtt gombbal; kinek béllése virágos, feje, kék és sárga virággal cifrázott.

Más vörös skárlát-, hosszú újjú mente, sárga tafotával bélelt, tizenhatsz apró gombokkal.

Harmadik vörös skárlát, gallíros, hosszú újjú mente, nesttel bélelt, ezüst-skótiomból csinált feje gombbal; az szára aranyos fonállal szőtt.

Új egy pár flandriai pistoly, karabínyostól.

Más pár ó cifra pistol.

¹⁾ Egypár, apró betűkkel odavetett olvashatatlan szó.

Egy aranyas bogláros szügyellő, fékével s farmatringjával.

Más, ezüstes szügyellő, ezüstes, lánczos fékével együtt.

Egy új, aranyas fékagy vörös skárláton, boglárokkal rakott, szügyellőstül.

Egy aranyas bogláros szügyellő, hasonló fékagygyal.

Vörös bársony tegez, mellyen hold, nap, csillagok ezüstből vadnak.

Vörös czafrag, egy.

Sárga atlacz-paplan, aranynyal varrott.

Tizennyolcz szűnyeg, kinek négye skárlát, a többi köz.

Hat darab flandriai kárpit.

Kilencz puska, kinek az egyike hosszú.

Egy pinczetok nyolcz palaczkkal.

Három sátor; egyik vörös-tarka, új, másik vörös, harmadik ó.

Egy skárlátszűnyeg. Egy selyem, veres tüzes (*tűzésű?*) kafftán. Két zöld atlaczkafftán. Egy szederjés, vállba vágott mente, virágos téglaszény kamukával béllett. Egy téglaszény kamukadolmány, aranyszíny tafotával béllett. Egy zöld török gránát-, csonka újjú, nyesttel béllett, ezüst fejér gombos mente.

Egy fejér katonanyereg, kék skófiomos aranynyal és minden szerszámával.

Egy selyem-öv.

Egy ezüstes, aranyozott úti csízze tokostúl, kiben két ezüst, aranyos kalán, egyik nagyobb, másik kissebb, hasonló késsel és villával, fogvájóval és sőtartójával.

Három pár széles s hosszúszerű, vörös skófiomos, örög gombok.

Tizenkét bokor ezüstfonalas vörös selyem szárgombok.

Tizennyolcz apró, száras gombok.

Tizennyolcz ezüst, aranyozott új gombok, kinek az apraja tíz.

Egy nyakbanviselő verő-óra, aranyozott.

Négy vég selyem vörös patyolat. Egy vörös, aranyos csipkés velom; más kettei kék, negyedik zöld, aranyos csipkés. Egy kék virágos, aranyos, vörös, duplás velum, oltárra való.

Egy asztalra való örög pinczetok, kiben kilencz palaszok, hat tál, kilencz tányér, két gyergyatartó és három pohár vagyon.

Egy új, zöld selyempaplan; másik, sárga atlaczpaplan.

Három merő (*egész?*) pánczér, nyolcz pánczérújjak. Egy ó, aranyas czafrag. Két egész fegyverderék sisakostúl; öt felláll (*így*) fegyverderék; hat högyöstór; két pánczérsisak; karabín kettő; vadászó puska hat; két tessényi (*puska*), szerszámjával együtt.

Négy pinczetok üvegpalaczkostúl.

Bécsben való portfikárúl, mely Sixay Uram házánál volt levél, kiből Inventarium szerint ezek continuáltattak:

Egy fekete búrral borított ládában három mente; kettei vörös skárlát, egyik hosszú újjú, másik vállban vágott, harmadik szederjes faylondis. Két vörös czafrag, egyik bársony, másik skárlát. Egy lóra való aranyas szerszám, karddal s hegyestőrrel és két kamukadalmánnyal.

Item, levelek közül Kubinyi István Uram obligatoriája, mely hétszáz forintot magában contineál.

Putnokon maradott szegény Atyámnak (*b. Orllé István*) halála után hat szekeres-ló; maga háta-lovai hat. Az szarvasmarháknak Ajtay Uram Inventáriumát magánál megtartván szegény Szunyogh (*Gáspár*) Uram, hasonlóképpen az megmaradt boroknak is számát nem tudhatom. Kire való képest azon Inventáriumot repetálok.¹⁾

Gyalai jobbagyoknak esztendőbeli adójok 64 tallér, száz örög pozsár, ponty, egy szőnyög és egy paplon, az több oda tartozandó pusztákkal egyött. Per 9 Annos facit tall. 576, s 9 paplon, 9 szűnyeg.

Öt asztag búza szegény Atyámtól maradt, 1640-edik esztendőbeli; mindenik asztagot csak 100 tallerra computálván, facit talleros 500.

Item, 1641. esztendőbeli három asztag, dézmával egyött, kazai és iványi dézmán kívül, mellyekben keresztzszám volt 1229. Minden keresztet majorság-búzában csak két frtra computálván, per 9 Annos facit 21,600, az három kazal szénával, computálván 9 esztendőre 9 olyan egy-egy kazal szénát csak száz forintra, item az egy árpaasztagot is 100 frtra. Item, akkor maradt három örög kazal széna.

Item, két (*török*) rab. Egyiknek ezer arany volt az sarcza, másíknak száz arany.

Az mikor azon jószágot (*Putnokot*) apprehendálta: Tokaj és ott az táján való borokot vitetett el gönczi fával (hordóval) nro 80; facit fl. 3300.

Proventus telonij (*Putnokiensis*) secundum Urbarium antiquum unius Anni se extendebat ultra flor. 200; per novem Annos computando, facit flor. 1800.

Educellatio vini et cerevisiae in Praesidio, ad flor. 1000; computando per 9 Annos, facit fl. 9000.

Macellum ad flor. 200; comp. per 9 An., facit fl. 1800.

¹⁾ Ide NB. van írva, s ugyane jegy alatt a következő czédulácska csatolva: »Mindazonáltal legalább ötven tehenet, kinek a hasznát per Annum csak 3 frtra computálván, per 9 Annos facit fl. 2700. Hasonlóképen csak kétszáz juhot computálok, mindeniknek esztendőt által csak egy frtra számlálván hasznát, per 9 Annos facit fl. 1806.«

Az kik (*Putnokon*) jobbágyok voltak, Urbarium szerint, dézmán kivülette, mivel pénzt nem adnak: (*tartoznak*) egy-egy akó bort adni esztendő által; akkor voltak 57-en, comp. per 9 Annos, facit urnas 511.

Dézma mennyi jutott, nem exstálván semmi lajstrom. nem tudhatom.

E mellett tartozván minden jobbágy egy hordó bort és annyi sört esztendő által kiírúlni, computálván 9 esztendő által, facit vasa 511; kinek mint legyen nyeresége? nem tudhatom.

Esztendőt által tartoztak rima-szombatiak Szabadkáért fl. 100; computando per 9 Annos, facit fl. 900.

Putnoki hegyembéli szőlőmből, akkor épen lévén, alkalmas borok löttenek. Semmi mentiőt nem tévén róla: mennyi termett légyen? csak 20 hordóra, négy akósra, esztendőt által és akóját 3 frtra computálván, per 9 An. facit fl. 9720. Hasonlóképen az kazai szőlőmből csak tizet computálván, facit fl. 4070.¹⁾

A dédösi malomból proveniált száz kila vámbúza, mivel az töröknek is adózni köll; comp. p. 9 An., facit kila 900.

Pogonyi malomból proveniált hol három, hol kétszáz kila vámbúza; csak kétszázat esztendőben comput., p. 9 An., facit kilas 1800.

Terjéki malomból proveniált hol ötven, hol hatvan kila vámbúza; esztendőnkint csak 50 comp., tészen 550 kilát.

Az alföldi szőlőimnek pusztulása alkoholmasint extendáltatik, mivel olly ruinált állapotokra nézve is ez mostani Palatinus Uram ö Nga 12 ezer forintokat méltóztatott (*érettök*) adni; mikor pediglen legszűkebben termett volt az bor, tokaji szőlőken kivülette 40 hordó bort termettenek; et sic per novem Annos computando per 40 vasa, facit nro 360; unumquemque vas per 40 flor. comput., facit flor. 14,400.

Az tarczali és binyei ház is gondviseletlenség miatt semmivé fétettenek, az mint az szőlők is, kiknek ruiniatiójok extendáltatik tizenkétezer forintra.

(Eredeti, egy ívre, b. Orlay András kezével sűrűn írott és több helyütt javítgatott, toldozgatott fogalmazat. Kelte a tartalomtól, nevezetesen az 1641-ben kezdődött s 9 évig tartott gyámság lejártából ítélve. az 1650-ik esztendőre esik, mikor t. i. gr. Szunyogh Gáspár elhalálozván, az időközben nagykorúságot ért s 1649-ben már meg is nősült ifjú Orlay báró örökségét, jószágait kezelését átvette.)

¹⁾Ezen utolsó pont a »Hasonlóképen« szótól kezdve keresztülvázatott.

16.

B. Orlay András putnoki kapitány és neje b. Révay Anna egyezséglevele gr. Balassa Bálinttal és gr. Thököly Miklóssal.

1660.

Én Orlay András és Révay Anna, valljuk és adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levellemnek rendiben. Megtekintvén sok rendbeli jóakarattjokat s atyafiúságokat Gyarmathi Balassa Bálint és ő Kglme kedves házastársa Szunyogh Kata Asszonnak, magunkra vállalván mindennemő atyafiak, kiváltképen mostani és következő gyermekinknek terheket, mentünk illen végezésre ő kglmekkel, magunk elszánt jóakarattunkból. Mivelhogy szegény, Istenben elnyúgodott Szunyogh Gáspár Uram nekem tótórom lévén, legitimus maradékot, úgy mint felül megnevezett Szunyogh Kata Asszont, szerelmes gyermekivel együtt és lányival, azon tótórságomnak számadására meg akartam keresnem; mivel pedig ő Kglmekkel atyafiúságossan és minden gyűlölség nélkül accordáltunk: valami megnevezett Szunyogh Kata Asszonra, szerelmes urára Balassa Bálint Uramra és gyermekire, úgy Jakosith Juditha és Katicza leányira esnék, minden defectus nélkül, plenarie et intacte megengedjük minden pörpatvar nélkül, ha elfoglaltatnak is; hasonlóképen Jakosith Zsuzsámmától is és urától ő Kglmének Tököly Miklóstól ha mit nyernénk successive tempore, harmadik részit ő Kglmeknek engedjük, illen okkal mindazonáltal, hogy az többit ő Kglmek kezünknel hagyják annyi summában, az mennyiben exequáltatjuk; mely summa pénzt is ő Kglmek letévén nekünk vagy maradékinknak: tartozunk ő Kglmeknek minden pörpatvar nélkül visszabocsátani. Ajánlván pedig ő Kglmek is ez aránt magokat, hogy felül megnevezett Jakosith Zsuzsánna és Tököly Miklós, úgy mint ura ellen mindennemő segítséggel és promotióval lesznek és se titkon, se pedig nyilván semminémő practicát ellenünk nem indítanak ő Kglmek; kihez való képest mi is hasonlóképen et reciproce minden böcsületünk elvesztése alatt obligáljuk magunkat, nagyobb bizonságnak okáért adván ezen levelünket, kezünk irásával és pecsétünkkel megerősítvén, melynek oly ereje légyen, mintha káptolomból költ volna.

Actum Betczkó, die 26. Augusti Anno 1660.

Idem qui supra:

Andreas Orlay, m. p.

(Félíven, b. Orlay András kezével írt és általa s. k. aláírt egykorú másolat.)

B. Orlay Miklós, mint nagy-szombati tanuló levele szüleihez.¹⁾

1661.

Szolgálatomnak ajánlása után az úr Isten áldja meg Ngtokat
iédes Apám-Uram és ídes Asszonyom-Anyám.

Bizonyos okom lévén, el nem mulathattam, hogy Ngtok-
nak tudtára nem adnák: én, hála Istennek, jól, egészségben
vagyok, mellet Ngtoknak és *(is)* széből *(szívéből)* Istentől meg-
adatni kívánok. De, hogy az én bizonyos okra *(így)* menjek:
úgy Ngtok rólam elfeledkezett, mintha soha nem volnék
Ngtok gyermeke, — bizonyára nagy szévének fájdalomra
(így) vagyon. De mindazonáltal én Ngtoknak szerelmes fia
vagyok, és Ngtokat még ílek, szévéembe hordozok. Kérem azért
Ngtokat: ne legyen Ngtok oly felejdékenzések *(így)*, mert
bizonyára mások mondják, hogy mintha nem és *(is)* volnék
Ngtoknak fia, hogy szegínen tart Ngtok engem; sem ruhám
jó, sem inasom, sem egyébféle szükségem nincsen a mint kíván-
tatik; úgy annira, hogy szígyenlek és kimenni az több *(többi)*
úrfiakkal magam praeceptor urammal: mert a többinek min-
deniknek van inassa, énnékem pedig semmi, csak az a roszt,
az ki könveimre *(így)* az iskolában viseli gondját; de med-
czek *(így; mehessek?)* én ollan inassal, a kénék más parancsol,
nem én, és mikor leginkább kellenék, akkor máshova kell
(neki) menni; nem és csuda, mert annak kell nikie szolgálni,
a ki őtet ítellet tartja, — ín semmit nem adtam niki, Apám-
Uram égért volt néki csizmát, de nem küdte, azírt annak isküze-
nem, *(köszönöm)* hogy semmiért eddig viseli künveimre gondját
iskolába, *(így)*. Ugy annira vagyok, hogy ha mások urfiakkal *(így)*
kimegyek recreatióra: az ő kegyelmek inassai, nagy orczám-
pirulással hordozzák utánnam mentímet; níha örüimést nem
mennék ki, de híják magokkal, és magam hasznomírt kime-
gyek ú kegyelmekkel, hogy még és ő kigyelmek között valami
udvariságot tanúlnék; mert ha csak parasztokkal társaságot,

¹⁾ A kis b. Orlay Miklós *(a későbbi kurucz vezér)* legfőljebb 10—11 éves fiúcska lehetett, mikor ezt a maga kedves naivitásában, de kor- és neveléstörténetileg is fölőtte érdekes levelét írta. Atyja ugyanis 1649-ben házassodván meg, (l. *Nagy-Iván*: VIII. 260.): ő legfőljebb 1650—51-ben jöhetett a világra. A mint is levele egészen gyermek-kézre vall, vonalzott sorokban írott, minden betűje a legnagyobb gonddal van, hosszú, iparkodó munkával a papírra pingálva, vagyis letisztázva a fogalmazatból, — tele ortographiai hibákkal, azonban oly kiváló figyelemmel, mint csak jól nevelt gyermek írhat szülőinek. Az egészen naivságából látszik, hogy ő maga fogalmazá gyermek-ésszel; de ő tősgyökeres magyar fiú volt, a levél pedig számos helyütt tótos kiejtést árul el; úgy látszik tehát, át-nézte és igazgattatta tót praeceptorával.

mint annakelőtte (*Putnokon*), fogok tartani: magam és paraszt lések. Tudják azt jól is nyilván Ngtok azt a diák példabeszédet, hogy: *noscitur ex socio, qui non cognoscitur ex se*; azaz, hogy az társaikról esmertetik meg, a ki magárúl meg nem esmertetik. Ha én paraszttal fogok tartani: magomat és parasztnak fognak éftlni és nem úri gyermeknek; kérem azért alázatosan Ngtokat, tekintse meg Ngtok maga becsöletit, nem engemet miltatlan fiát: megesmérjék a többi és, hogy nem paraszt, hanem úr gyermeke vagyok. Ha én akarok csak úgy parasztmódon véselni magamot, hogy paraszt-gyermekekkel társaságot tartsam: otthon és maradhattam (*volna*), és nem kellenék rám semmit sem kütteni, mert parasztságot minden kütség nélkül tanulhatok; de azért éde adott Ngtok, hogy mindenféle udvariságot tanulhatnám. Hogy akkor nem tartott Ngtok engem úgy, a mint kívántatott volna, mikor Oeskainí Asszonyomnál voltam, nem volt csuda: mert akkor sohasem ment praeceptorom urfiakkal recreatióra; most pedig ha urfiakkal nem megyek: másokkal bizony nem ereszt praeceptorom, mert tudja azt Ngtok, hogy *similis simili gaudet*, azaz: hasonló hasonlónak öröly (*örül*). úr urnak, paraszt parasztnak.

De, hogy igen hosszú nem lennék írásommal: megmondom *revededen (rövideden)*, mit akarok. Én nem kívánok sokat, hanem csak egy inaskát (*apródot*), a ki, valahová mennék az több urfiakkal, ő es velem menne, a kinek én és praeceptorom csak parancsolna és nem más. Az ruháért Ngtoknak egen-egen keszenem és az én imádságimmal megszolgálni igyekezni fogok; de ha még anni gratiát Ngtoktól nyerhetnék, még egy kérésem volna: azaz önnepekre való szép ruhát, hogy csak mikor komédián vagyok,¹⁾ mástól becsöletetes ruhát nem kérnék; kérem még egyszer, valami bársonbúl; tudom, hogy Ngtoknak vagyon anni bársonya, — egy menticskinek és dolmának valót, süeget, csizmát, ha lehet, még másik vasárnapig; mert most is komédián vagyok, és új csizmám nem leszen; nadrágocskát, mert ez rossz; hogy sem legyenek alábbvaló többenél; mert ha csak úgy leszek: énnékem amiravaló alkalmatosságom nem leszen, hogy én az több úrfiakkal együtt valami társaságot tarthassam.

Ezeket nagy atyai és anyai reménségemmel irtam, bízván, hogy Ngtok meg nem veti az én írásomat, hanem betölti. Ebben Ngtok es magok okossabban ételhetnek énnálamnál, mert én csak gyermek vagyok, de csak azt írom, a mit látok az több urfiaknál; mert tudja azt Ngtok, hogy a mint viseli valaki magát, úgy becsöletetik. Csak Révai Dániel uram

¹⁾ A jezsuiták iskoláiban szokásos tanodai színi előadásokon.

(*is*) kölemben tartja maga fiát, hogysen Ngtok engem. Több es volna mit érnöm, de ha az ur Isten Ngtokat ide hozza, szóval megmondom. Mindezekre vígasztaló választot várni fogok még pünkestre. Ezekkel az ur Isten áldja meg Ngtokat minden jókkal. Sófik asszonnak, Boriskának és Manczikának (*hugocskái*) szolgálatomat ajánlom.

Datum Týrnaviae, die 13. Maij 1661.

Nagságtoknak

szolgáló fia, míg ily (*él*)

Orlay Miklóss, m. k.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Dno et Spectabili ac Magnificae Dnae Andreae Orlaj et Annae Mariae Révai etc. Dnis Parentibus mihi plurimum honorandis. — Beczkovium. Týrnavia.

(P. H.)

(Eredeti levél, egy ívnek három oldalára, gyermekírással nagy gondal irva s aláírva. A külczim idegen írás, nyilván praeceptorác. A pecsét már leszakadt. Érdekes, hogy míg b. Orlay Miklósnak későbbi, férfikori levelei úgy szólván mind elhányódtak, elvesztek: e kedves, gyermeteg, helylyel-közzel azonban igen okos gondolkodású levelet megőrizé a szülői szeretet és az utódok kegyelete, a kiknek egyike kívül még reá is írá: »*Ad memorabilia. Ira missilis Nicolai Orllé.*«)

18.

Stépán Ferencz, b. Orlay Andrúshoz Erdélyből írt tudósítása.

1663.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, etc. Ez sok nyomorúságos és veszedelmes habok közt hánkódó szegény országban már egynehány holnapok alatt én is vajúszom, Ngos Uram; hogy Ngodot mint Kegyelmes Uramot az ittbenn forgó állapotok felül vagy két szóval ne tudósítanám, nem akarám elmúlatni. Tudom mindazáltal, hogy Ngodnál minden dolgok, kiváltképpen az Temesvárt mostan tractálandó békeségnek bizonytalan, vagy bizonyos fentfüggő dolgai Ngodnak nyilvánban lehettek. En is mindazonáltal az mint experiálhattam az mindennapon jövő s menő emberek által, kiváltképpen hogy az Fejedelemnek ő Ngának is úri renden lévő emberei is ott lévén Tömösváratt és belső szolgálai is mint tudósítanak ide az szegény hazát, — vagy két szóval Ngodnak rövideden akarok írnom. Az két Császár között való békeségnek hamar üdön való meglételeét remélnjük vala, azmint hogy maga Ali Passa is mind az fejedelmet, mind az országot biztatván . . . . .¹⁾ de már az békeségnek meglételeiben igen remén . . . . . lik már, hogy végben menjen, hanemha Isten csodálatosképpen viszi végben. Már ide ötödnapja mához, hogy parancsolat érkezék, hogy az ország Kucsuk

¹⁾ A levél közepe nedvességtől kiróthadván, itt és az alább jelzett helyeken is egynehány szó hézag van.

Passával Vásárhelyhez táborban szálljon; Ali Passa az újságon (*új holdkor*) indulni fog minden bizonynyal táborban.

Az Császár személye szerint már Drinápolyban érkezett, az Fő-Vezért Drinápolyból az ázsiai haddal megindította, Szent-György napra Nándor-Fejérvárra várják. Az tatárnak érkezését húsz nap alatt várják, mivel az bucsaki és nohai (*noqaji*) tatárságnak egy része itt Moldovában az egész télen az Prutt vize mellett tekergett. Az tatár hám személye szerint indult meg; kozákok is valami egynehány ezerrel indultak az praedára velek. Minthogy, Ngos Uram, ez előtt az pogány eb nemzet előtt igen sok titok nincsen, kiváltképpen olyan nagy barom hadnak megindulásában: én is, a mint hallatik itt nálunk, és parancsoltatik is, hogy Kucsuk Passát rendelték az tatár és két oláhországi hadakkal előljáróban, Máromoros felül mennek ki minden bizonynyal, Ali Passa pedig Várad felül az Tiszán általkelvén, (*fog*) Magyarország felé tartani. Ennek az Kucsuknak ez elmúlt héten érkezének bé az maga tevével, úgymint száznegyven öreg teve, öszvére is annyi, ha nem több, kit magam szemével láttam; most is itt ebben a városban együtt vannak velünk.

Az mely német kurrér most érkezett ő Fölségétől Temesvárra, annak kellelt minden bizonynyal ultimarie minden resolútióját ő Felségének meghozni; bizony, hogy (*ha*) jó választ hoz: addig semmi indulásnak jelenségét nem mutatják az törökök; de, hogy az megérkezett: mentést úgy vonogatták ki az lövészerszámokat, és az parancsolatokat az indulásra és kiszállásra kiadni (*így*); de viszont ugyanazon kurrért eliben küldték Drinápolyban az Császárnak; mely kurrért tíz napok alatt visszavárnak; az osztán, Ngos Uram, mit hoz? azon válik meg; elég az, hogy ez az pogányság készen és minden órában megindulhatóképpen vagyon. De odaki alusznak-é, készülnek-é az emberek? lássák. Azt minden bizonynyal írják az Portárul is, és . . . . . Ali Passa is, hogy, ha ő Fölségétől az békesség vé . . . . . az Fő-Vezér vissza nem tér, sem Ali Passa, hanem igyenessen . . . . . mennek; ha pedig az békesség meg nem lehetne: igyenessen minden bizonynyal szegény Magyarországra igyekeznek. Az Fő-Vezérrel másfélszáz úgút indítottak, apróstól-csepróstól; az Fejedelem emberi csaknem minden héten jönnek onnat az Fő-Vezér táborából, kik szemekkel látták. Az Isten, Ngos Uram, jó, minden hatalmasságoknak erejek kezében vagyon, azt cselekedheti, az mit akar ő Fölsége. Elhítem, Ngos Uram, hogy odaki Ngtok felé közönségesképpen sok emez-amaz haszontalan biztatások vadnak és hiábanvaló reménségek, kikben igen meg szokott gyakran az szegény ember csalatkozni, kiváltképpen az szegény magyar, mint ez elmúlt napokbéli expe-

rientia megmutatta Magyarországon sok helyeken; de foelix qui tempore pacis cogitat de bello. Ha mindezek csak héjában maradnának is, Ngos Uram, jó az készenlétel; annál inkább, ha ugyan léssen valami gonosz, azt hiszem, készen tartott dolgot hamarébb előlveheti az ember. Akárki mit beszéljen, Ngos Uram, de én már az mit ezekben az rossz dolgokban magam szememmel experiáltam és mindennap köztök forgok: már én senkitül sem kérdem, akár higyjék, akár nem, — de bizony, Ngos Uram, ez rút, gonosz veszedelem édes hazánkra és nemzetünkre elkészítettett, ha Isten nem könyörül rajtunk; mely gonosz, elhigye Ngod is, hogy igen hamar s hirtelen és váratlan légyen, úgy igyekeznek rajta. — Én már, ha eddig itt tekergettem, még egynehány napig elvárom, életem kockáztatásával is megvárom: ha békességre, vagy hadra fordul minden bizonynyal? és az tatár közelítését látván, kirugaszodom én is, házam népére elébb gondot viselek; mivel addig sem innét Erdély felül, sem Temesvár felül az indulás nem léssen, míg az tatár nem érkezik, akkor, ha érkezik, igen hirtelenséggel léssen az indulás; úgy akarják az pogány ebek, hogy odaki hírével együtt magokat lássák az tatárnak. Ngodat alázatosan kérem, megbocsásson . . . . . eddig is levelemmel Ngodat nem látogathattam meg . . . . . alkalmatosságom nem volt reája, most is ez kis alkalmatosság . . . . . Teököly Uram Csúti nevű jámbor szolgálja ittbenn lévén, az Fejedelemmel ő Ngánál való állapotokról és veszedelmes igyekezetekről alkalmazson beszélhet. Az kolozsvári németeket és szamos-újváriakat csak meglátni sem akarják a törökök most, hanem hátrahagyván ezeket az német praesidiumokat, odaki akarják elpusztítani Magyarországot, onnét visszatérvén, azután ezeket ittbenn azon várakban éhel akarják benne megölni. Bár Kassa jó idején gondolkodnék magárúl, úgy ne járja, mint Várad; mivel az pogány olyan mint az kancsal ember szeme: az hová néz, nem oda lát. Bizony, Ngos Uram, ha Ngtok fel nem ébred álmából, hirtelenséggel való gonosz éri Ngtokat. Most ez légyen elég, Ngos Uram; ha Isten kiviszen (*Magyarországra*), megkeresem Ngodat és meglátogatom, talám Isten ezeknek jobb végét adja, mindenekről Ngodat bővebben is. Engedje Isten, békességes és szerencsés életben láthassam. Az Asszonnak ő Ngának, mint Kegyelmes Asszonyomnak, ajánlom alázatos szolgálomat. Datum in Segesvár, die 3. Aprilis Anno 1663.

Ngodnak

alázatos, igaz, jóakaró szolgálja
Stéján Ferencz, m. k.

(Eredeti levél, sűrű, apró írással, egy íven. Igen szétmállott és szakadozott már.)

19.

Ahmet esztergami bég, gr. Serényi Andrásnak.

1667.

Hozzám illendő barátságos szolgálótomat ajánlom Nagyságodnak, mint szomszéd úr vitíz barátomnak. Éltesse Isten Nagyságodat az szomszédságban!

Kellették ez levelemmel Ngodot megtalálnom mint szomszéd úr vitíz barátomat; hogy az nagy-bínyi embereket valami nagynehezen az budai vezér levelivel¹⁾ fölhoztam szegényeket, én az időtül fogvást semmi dézmát, sem adót nem vettem tőlök, mivel Istent tekintvén, láttam, hogy tellességgel elnyomorodtak, és én is az időtől fogvást (*mint török földesurok*) semmit sem vettem tőlök; az szolgálattól énnekem többet nem adtak: 15 szekér fát, 15 szekér szénát, nem is veszek. Azon császár adójából, császár dolgából, egyből-másból oltalommal vagyok nekik; és így megértvén Ngod az dógot, többet nem szolgáltattam velek. Annak fölötté kérem Ngodot is, hogy Ngod is (*mint keresztyn földesurok*) minden engedelemmel lígyen szegínekhez: hadd épüljenek, és ha megépülvén, mind Ngodnak, mind énnikem szolgálhatnak. Még ekkoráig Ngodnak mind Törökországban, mind Magyarországon böcsületes hire-neve volt, hogy az Ngod szárnya alatt is maradhassanak meg szegínek. Annak fölötté eztet is akarom Ngodnak tudtára adni, hogy az hamis tolvajok (*martalócok, szabad hajdúk*) miatt nem maradhatnak, csak az szántóföldre sem mehetnek, ha mingyarást marhájokot elkapják az tolvajok. Hiszem vagyon Ngodnak abban módja, hogy efféle tolvajokot megbüntethetne Ngod; az Ngodnak szemérem (*szégyen*), hogy azféle tolvajoknak hadgya Ngod rontani ököt. Ismét eztetet²⁾ is akarom Ngodnak írnya: igen akarnék Ngoddal ismerkedni; parancsoljon Ngod, itt az szomszédságban minden illendő dologban jó szívvel igyekezem szolgálni, mint szomszéd úr barátomnak. Isten tartsa és íltesse Ngodot sokáig az szomszédságban! Ngodnak minden illendő dologban jó szívvel szolgál

Kült Esztergambúl, szombaton, Annoque 1667.

Amet Bék.

Külczim: Az Tekéntetes és Nagyságos Vitézlő Úrnak Szerýny Andrásnak, nekem szomszéd úr vitíz barátomnak Rév-Komáromban adassék. Esztergambúl.

(P. H.)

(Eredeti levél, egy íven, piros spanyolviaszba nyomott török gyűrűpecséttel.)

¹⁾ Bizonyára *protectionális-levélet* ért, melylyel hazatelepülésre bírát az elszéledt község lakosságát.

²⁾ Így; Pápa táján ma is ekkép beszél a köznép.

20.

Bélteky Pál füleki kapitány, b. Orlay Miklós putnoki kapitánynak és várórségének a kuruczokhoz csatlakozásáról, gr. Serényi Andráshoz.

1672.

Spli ac Magco Dno Andreae Serény de Kis-Serény, S. C. Rque Mattis Consiliario, etc.

Vettem az Ngod levelét; mit írjon a putnoki állapot felől, megértettem. *Bizony dolog, nem kell vala Orlay Miklós-nak olyan könnyű szóra megadni Putnokot a pór rebelliseknek,¹⁾ mert nem olyan hely, hogy korbácscsal megvehették volna; de magának is volt kedve, hogy correspondeáljon a pórokkal.* Tudom azt: a mi féltő marhája vagy derekas java volt, a mikor kiment feleségestül Putnokból, elvitte szekereken s Orlay András Uram ö Nga is, a mikor Orlay Miklós-nak conferálta a kapitánságot,²⁾ ő Nga is elvitte s elküldte onnét a mie volt, — nem hadta ott. A minémű búza, ki szemül, ki asztagokban volt: azt bizony mind ő Fölsége számára foglalta a fiscus; ide egy szemet sem hoztak, se máshüvé (*így*) nem vittek;³⁾ valami kevés marháját elhajták a (*füleki?*) katonák, fel is ivák Orlay Miklós egészségiért az árát.

Ezen mai napon hozák hírtül, hogy Orlay Miklósné (*b. Perényi Judith*) és Fáy Istvánné (*szintén kurucz vezér neje*) Egerben vannak, ott rendelték s adtak szállást nékik (*a törökök.*) Bizonyos-e? még nem tudom, de annak mondják.

Datum ex Praesidio Fülekiensi, dje 18. X-bris 1672.

Ngodnak

alázatos szolgája
Bélteky Pál m. k.

(Eredeti levél.)

21.

B. Orlay Andrásné b. Révay Anna-Mária vágrendelete.

1674.

Nos Conventus Ecclesiae B. M. V. de Thurócz, memoriae commendamus, etc. Quod Grossa ac Magca Dna Anna Maria

¹⁾ A leigázott hazájok és üldözött vallásuk szabadságáért küzdő ama »pór rebelliseknek«, Thököly Imre fejedelem nagybátyja Kaszavári B. Petrőczy István, Szuhafői Szuhay Mátyás, volt kállai kapitány, ősrégi nemes, Négyesi Szepessy Pál Borsodvármegye alispánja, Kölcsei Kende Gábor s Ónodi Zákány István valának a vezéreik.

²⁾ Ehhez felsőbb megerősítésnek is kellett járulni.

³⁾ Gr. Serényi András, Orlay Miklós sógora, (Orlay Borbála férje), mint látszik, a putnoki ingó értékek visszatérítését sürgette, forgatta leginkább.

Révay, Magci Dni Andreae Orlay Conthoralis, coram nobis personaliter constituta, sana et matura intra se animi sui deliberatione praehabita, mente solida et incorrupta, corpore sano, sponte et libere viva sua voce fassa est et retulit, per manusque suas proprias infrascriptam suam Testamentariam Dispositionem, Hungarico idiomate in simplici papyro conscriptam nobis produxit, condiditque coram nobis et celebravit in haec verba:

Én Anna Mária Révay, Ngos Orlay András Uram házas-társra, jól meggondolván mind életemnek, mind pediglen életem után való üdvességes kimulásomnak napját s hirtelen való halálát: minekelőtte kiszólíttassam ez nyomorúságoknak vőgyéből, lelkemesméretinek megkönnyöbbitésinek okáért illen dispositiót s testamentumot kellett tennem az én jószágomról, a keresményéről, szerelmes Uram s kedves gyermekim között, a mint következő punctumimban nyilván kitetszik.

Ha ez világból kiváltozik az én lelkem: minden ceremonia nélkül temettessik el az én testem, étszakának üdején.

Secundo. Holtom után ötven forintot hagyom az Boldog-asszony kalastromnak, egy oltárnak megcsináltatására, hogy lelkemért imádkozzanak.

Tertio. Az zsolnai és beczkói két ispitálra hagyom tíz-tíz mírcze életet.

Quarto. Mivelhogy az fiam lakodalmának szolgáltatására az putnoki jószágból elzalogosítottak: azért az leányomnak is, minthogy lakodalmi solemnitására semmitsem költöttünk, akár-melley jószágból is osztál előtt ezer tallért tegyenek le, tudni-illik vagy beczkói, vagy letavai jószágból, mivelhogy én minden ezüst- s arany-marhámat azon jószágok keresésére eladtam, semmit meg nem tartván azokban az aranymarhákbán az leányom részére. Adtam Szunyogh András Uramnak többet ezer forintnál, másoknak is afféle aranymarhát, az ki leányomat concernált volna de jure; mellyet Forgácsné és Homonnainé s Vízkeletiné Asszontúl is aprónkint vettem vala. Az több jószágot pedig, a kit együtt az Urammal kerestünk éltünkben: az három felé oszszák el mindgyárást holtom után; mindazon-által úgy, hogy csak holtig szabadon ilhessen véle, holta után pedig megint maradákimra szálljon az azon jószágnak része, nem másra; sem elzalogosítani ne legyen szabad, sem semmiképen elidegeníteni, avagy ajándékozni. Ha pedig másodsor is megtalálba házasodni az Uram és az után az házasság után gyer-mek és leány volnának, azokra se szálljon az felől megnevezett jószágoknak része, ezen okokból:

Primo. Hogy sem magamnak, sem leányomnak az clen-

diomból meg nem tartottam, hanem mindenemet azon jószág-
nak szerzésére el kellett adnom.

Secundo. Az melly jegyruhát adott volt Uram ő Kglme: az háznak szükségére és szállásának kifizetésére el kellett költenem mind fottig.

Tertio. Még házasságnak előtte is effile jószágát énnekem jegyruha kipében kötette vala ő Kglme; azután is, mikor az Úr-Isten szernyű betegséggel meglátogatta volna ő Kglmét, ide legálta volna ő Kglme, az mint pozsonyi, thuróczi convent-beli protocolumból is kitetszik.

Quarto. Mivelhogy az beczkói jószágnek keresésére nem többet adta volna ő Kglme ötszáz arannál, az kiben elzálogosította volna tokaji szőlőket, kiket én saját pénzemmel kiváltottam volna, ő Kglme pedig hírem nélkül megintem szegén Palatinusnak (*Wesselényi Ferencz?*) zálogban adta; kiket még most is záloglalt bírják.

Quinto. Beczkói ház felől, mivelhogy az Révay Bátyám s Öcsém-Uraimék is (ú. m. *István* és *Miklós* bátyjai s *Dániel* és *Imre* öcsesei) az mossóczi jószágból engem ki nem fizettek, hanem azon beczkói házra feliratták: azért tartoznak ő Kglmek is az szegén Anyám-Asszontúl nekem legált nyolcezzszáz forintot az én gyermekimnek kiadni holtom után.

Sexto. Az ússi jószágot pedig, az ki nekem örökben osztalkíppen jutott: mindgyárt holtom után, ha akarják maradíkim (fiam s leányom), magok közé oszszak el. Oka ez: mivelhogy mikor tótorságra instituáltatott Jakussith Zsuzsánna, sok külemb-külembféle kültsigre elfoglaltatott egy saját rajeczi jobbágyom az mestertül (*ítélőmester*); másik jobbágyom pedig, mikor az Uram putnoki kapitánságra installáltatott, Sztrankó nevő faluban, kit Ordódiné Asszonyom bírja, az szerint beczkói várban való riszünket is, kit zálogban adtuk Hidvégi Mihálynak: ezt az hármat vagy kiváltsa Uram ő Kglme azzal az pénzzel, a kit törvénynyel nyertünk Tököli Miklósné Asszonyontól, vagy pediglen azon pénzből, úgymint kilencezzszáz forintból, elsőben fiamot és leányomot contentáljon, azután, meglévén az, három felé oszszak el az Beczkó várában való részt, és kiki magát bírjon, négyszáz forinton kívül pedig, az ki benne vagyon, az kit nekem engedte Balassa Bálint Uram, hogy törvénynek cedáltam, azt jóakarathból nekem adván ő Kglme, kit kilencezzszáz forintból elsőben is kiadják.

Septimo. Wisniowska nevő faluban négyszáz tallérban bírt jobbágyomat is édesleányomnak hagyom. (Vulgo Magerik.)

Octavo. Az Szunyogh Gáspártól való beczkói majoromat az szerint hagyom fiannak, leányomnak illenképpen, hogy holtom után, bár ha valakinek életemnek időben el találنام

zálogosítanom is, mindazáltal azon majorbéli summa pénzre senkinek semmi praetensiója ne lehessen, sem arra az kít az major helett szerzenék, hanem csak két ágú az én maradékimnak. De úgy, hogy halálom után mindenik tartozik száz-száz forintot letenni egynémely klastromra, az hol imádkozni fognak lelkemért.

Nono. Hogyha pedig Uram ő Kglme ezen testamentalis dispositióm ellen valamiformán rugódozni és *(azt)* semmivé tenni akarná, azért, hogy felölnevezett pénzt Braszlóból ő Kglme hozott volna¹⁾ és parnói jószágra adta volna; úgy vagyon, — de mindazáltal azt is ő Kglme, minekelőtte elhozta volna, nekem legálta vala: bizonyságim lehetnek az két káptolombeli praespecificált prothocolom; sőt azt is én saját költséggel hozattam el, kinek harmadik részét mindgyárt Mednyánszky Uramnak az úti társaságból kiadta vala ő Kglme. Annakfelette, mikor deficiáltatott elégséges pénz azon jószágtúl, hogy letették volna: akkor is saját marhámat adtam el reá.

Decimo. Az bicsiezei majorbéli szarvasmarhából, akár-mennyi volna is, azután valamikor megkivánja osztált, legelsőben az leányomnak hét tehenet, hat tinót adják ki, — azután három részre oszszák el.

Undecimo. Az Balogh György Uramtúl kiváltott bicsiezei majorházat az én leányom az szerint birhassa, azon igazsággal, valamint magunk birtuk; kinek arrúl való levelet is hagyom.

Duodecimo. Az anyai jószágom-részt is, úgymint öt jobbágyomot mind zsellérestül mind két ágú maradékimra hagyom, fiamra s leányomra. Az házasság alatt keresett jószágot pedig, úgymint Uramra ő Kglmére is, háromfelé oszszák el.

Decimotertio. Ha Drasskovith Uram része eladatník, az melly tütorságerért acquiráltatott négyezer forintban: abbúl az pénzből hatszáz forintot vegyenek ki és az rajeczi, sztranszkói két jobbágyot váltsák ki vüle, kiket az felöl irt okokra nézve zálogosítottak volna el.

Decimoquarto. Oselédnek is, kinek-kinek az ő igazsága szolgálatja szerint fizessék.

Decimoquinto. Végezetre kérem az Istenért is mindeniket, úgymint atyát, fiút, leányt: Istent viselvén szemetek előtt, sőt szívetekben is mindenkoron, mivel velem együtt nem kevés fáradtsággal, hanem számtalan való szorgalmatosság és számtalan sok költséggel is felneveltetett édes magzatim, oktattattok, ruháztattatok; etc. azért az Uramot ő Kglmét, mint

¹⁾ Tehát sziléziai, Tribel-féle örökség volt, vagyis Orlay Andrásnak anyai öröke.

édes atyát tiszteljétek, böcsüljétek mindenkoron, hogy ti is jövendőben az ti fiaitoktól hasonló böcsületet várhattok és az Istennek igaz ígéreti s fogadási szerint annak véghetetlen életének boldogságát, meghervadhatatlan koronáját nyerhessétek, kit szívből kívánok. — Super qua quidem praefatae Dnae Annae Mariae Révay Testantis hujusmodi Testamentaria Dispositione praesentes Literas nostras Testimoniales, memoratis filio et filiae ejusdem futura pro cautela necessarias, sub autentico hujus Ecclesiae nrae sigillo extradeditimus, Lege Regni admittente. Datum ipso Festo Scemi Corporis Christi, Anno ejusdem Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Quarto.

(A thuróczi convent hiteles pecsége alatt, Szelepcsényi érsek és kir. helytartó rendeletére, b. Orlay András requisitójára, 1677. feria 2-da proxima post Dominicam sextam Penthecostes kiadott levele, bevezetésében Szelepcsényinek ugyanezen év in Festo B. M. V. visitationis keltezett rendelete átiratával. Ezen rendelet szövegében a végrendekezett b. Révay Anna Mária már *elhunyt*nak) (»praedefunctae condam Consorti suae») iratik; 1674 és 77 között kell vala tehát elhaláloznia.)

22.

B. Orlay András, kuruczezű lett fia jószágainak megóvása, megmentése végett.

1674 és 1676.

I.

A thuróczi convent (»Conventus Ecclesiae B. M. V. de Thurócz») mint hiteles hely emlékezetül adja mindeneknek, a kiknek illik. »Quod Splis ac Magcus Dnus Andreas Orlay de Karva coram nobis personaliter constitutus, per modum solennis protestationis, contradictionis et inhibitionis proponit comodo. Quod siquidem *Magcus Nicolaus Orlay, filius suus, modernis disturbiorum temporibus nescitur ubi in partibus Transilvanicis resideret*, si Bona et Jura Possessionaria ipsius Dni Protestantis in Superioribus Regni Hungariae Partibus ad Castrum Putnok pertinentia, vel alia in Gömöriensi, Borsodiensi et Hontensi (*Kis-Hont*) Comitatus existentia habita, cuiusdam praeter scitum suum oppignorata, vel a se abalienata, « tehát ő, az apa, mint megnevezett fiával ezen javakban osztogatlan, annak ellentmond és ünnepélyes tiltakozást emel. Miről is a föntirt hiteles hely kiadja jelen bizonyosságlevelét. Datum die 2-da Mensis x-bris Anno Dni 1674-to.

(Eredeti, a convent pecsétje alatt.)

II.

Paria literarum Inclÿtae Camerae Hung. Aulicae scriptarum, die 24. Julij 1676. in negotio Magci Dni Andreae Orlay expeditarum.

Transmissam ad nos penes Lras Excelsae istius Camerae Aulicae Magci Dni Andreae Orlay supplicationem ratione Bonorum suorum Putnokiensium paterno aviticorum immobilium, *ob discessum Filii sui Nicolai similiter Orlay in Anno 1672. cum seditioso tumultuante milite ex Praesidio Putnokiensi ad partes Rebellionum factum, ex eoque complice Rebellionis habiti, per Cameram Scepusiensem ad rationem Fisci Suae Mattis Regii occupatorum, alias vigore certarum per Supplicem productarum, cum dicto Filio suo necum divisorum sibi restituendorum, altenominatae Suae Matti porrectam;*« miután a teljesített vizsgálat irataiból kiderült, hogy kérvényező Orlay András azon putnoki jószágokat megosztatlanul és *csak ad usum-fructum adta volt át kezelés végett nevezett fiának Miklós*nak, és bennök foglaltatnak azokban úgy a maga, valamint leánya Borbála »Consortis nempe Magci Dni Andreae Serényi« jószágrészei is, a melyek tehát »*ob delictum praerepetiti Nicolai Orlay profugij*« az ország törvényei szerint le nem foglalhatók: hanem, igenis, kihatandók lennének belőlök a kir. Fiscus számára a praecise Orlay Miklóst illető részek, — a többiek ellenben b. Orlay Andrásnak és leányának visszaadandók.

(Egykorú másolata a nagy. kir. kamara előterjesztésének a cs. és kir. udv. kamarához, a melynél a nagy befolyású gr. Serényi András bizonyára kijárta az ezen, immár hivatalos helyről is javasolt kedvező intézkedés elrendelését, s a jószág visszabocsáttatott a családnak. Az 1678-ik év őszétől fogva pedig Thököly Imre lett az úr Felső-Magyarországon, és az maradt 1685 őszéig. E hét év alatt tehát Orlay Miklós, az ő híve bírhatta szabadon Putnokot, Dédest s az ott körül fekvő családi javakat, mígnem a hadi szerencse fordultával, 1685 végén, vagy 1686 elején a szépesi kamara újból lefoglaltatta azokat.)

23.

Gr. Carafa Antal, gr. Serényi Andrásnak.

1678.

A hírhedett nápolyi, Viennae, 28. Julij 1678. kelettel és »*Antonius Comes Carafa m. p.*« sajátkezű aláírással, rideg, majdnem fenyegető hangú levelet ír Zábláthra, »Spli ac Magco Dno Dno Lib. Baroni de Zerenÿ-«nek (a kit egy ranggal lejjebb titulált), vagyis gróf Serényi András érsekújvári volt vicegenerálisnak. A tárgy kicsinyes, csekélyérdekű. Carafa vasaszerede az 1678. év tavaszán a mátyusföldi Magyar-Bélen — Serényi faluján — vonulván keresztül, az elmaradozókból

valami (mint kisült: *garázdálkodó*) katonát Serényi egyik jobbágya megvert és megsebzett. E miatt a tábornok vizsgálatot követelt, melyet Serényi készséggel meg is tartatott s a tanúkihallgatási jegyzőkönyvet megküldé az ezredtulajdonosnak. De ez a sérelemnek csekélybevétele, sőt elpalástolási szándékot látott a vizsgálatban, s annak eredményével sehogysen volt megelégedve. Ezen alkalmából írta tehát a jelen levelét, a melyben Carafa gonosz érzületét a magyarok iránt *már ekkor* eláruló, következő jellemzetes mondat fordul elő, melyet érdeemesnek tartunk közölni:

» . . . *Sed scitur bene et non raro expertum, qua bona affectione Hungari communiter in Germanos inclinent.*« (S e sorokat egy *holtig németpárti magyar főurnak* írja, a ki Thököly idejében a kuruczoktól annyi kárt szenvedett császári hűségéért.) Egyébiránt, teszi hozzá fenyegetődvé, hogysen tulajdon ezredének ily meggyalázását eltűrje: ha Serényi méltó elégtételt nem akar adni vagy adatni, — *majd fog akkor ilyent venni ő maga, a saját tetszése szerint, a Báró Úr megnevezett faluján!* . . . Fordúlt-e ellene ezek után a Bellicumhoz Serényi? — nincs nyoma.

(Eredeti levél, egész íven, s. k. aláírással.)

24.

Gr. Serényi András első végrendelete.

1682.

Atyának, Fiúnak és Szent-Lélek Istennek nevében, Amen.
Én Kis-Serényi Serény András, előttem viselvén az Szent-Isten decretumát, úgymint: az ki világra lészen, meg is köll halni nékie; én is magam előtt viselvén azon Szent-Isten elkerülhetetlen decretumát, mivel halálomnak bizonyos ideit nem tudom s nem is tudhatom: azért még eszemnél vagyok és erőmmel bírok, akarok dispositiót tennem az kevés jómról, az kivel Isten ő Szent Fölsége megáldott, és azokrúl testamentalis dispositiót teszek ilyenformán:

Az lölkömet elsőbben is az én Istenemnek ajánlom az ő szent kezében, az testemet pediglen az földnek az ő anyjának, az ki minden pompa nélkül eltemettessék.

Minthogy pediglen az én kedves társom Nemzetes és Nagyságos Orlay Borbála, úgy, mint igaz hitves házastárshoz illik, engemet az én nyavalyáimban és rettenetes, kínozó fájdalomimban, sok álmainak szakasztásával, egészségének és ereinek fogyatásával forgatott és gondomat viselte: azért az hozzámvaló igaz hűségéért és szeretetéért, velem való sok, ereje felett

való bajmólódásáért hagyom zablati kastilomat, azon névő faluval és Ribárral is, egyéb minden pertinentiákkal és igazságával, az kik hozzátartozandók, valaminémő jussal magam bírtam. Az több jószágomat pedig hagyom az édes leányomnak Serény Anna Máriának és Isten akaratjából leendő maradékinak, successorinak és legatáriussinak. Annak pediglen más tütört nem hagyok, hanem az maga édes anyját, felől megnevezett kedves házastársomat Orlay Borbályát, az kit megtapasztaltam, hogy igaz lelkiismerettel bír és az én jövődöbéli árvámnak igazán fogja gondját viselni és az jószágát is igazán fogja disponálni mindaddig, az míg férhez nem adatik. Holott pediglen Isten ő szent Fölsége az én szerelmes leányomat (az kit szent nevének tiszteletére és dicsíretire tartson meg!) ki találná szólítani e világból: tehát az magyar-béli kastilomat, az kit fundamentumból építtettem, hagyom felől megnevezett házastársomnak Orlay Borbálya Ásszonnak, úgy, hogy valamég az Bosnyák familia, az kik successorim benne, az mely részt az szegény üdvezölt anyám után bírok, le nem teszik az kastél épületének az árát, mivelhogy én azt az morvai jószágom jövedelméből építtettem, ahhoz ne juthassanak. Az több portió pedig, az kit ottan szörzett üdvezölt atyám és örökben ő Fölségétől megkért, (egyébaránt mindenestül fogvást az egész magyar-béli jószágot örökben adta ő Fölsége üdvezölt atyámnak és successorinak), azért hagyom, mind az ottvaló zsellérekkel és földekkel, szállókkal együtt felől megnevezett kedves feleségemnek; úgy az szentgyörgyi, bazíni és az grinavai hegyeken lévő szőlőket, és az Ujfalun) lévő hétezer-ötszáz-negyvenkét forintot, azon ötven akó borral, az kivel vöröskői néhai Gróff Pálffy Miklós Uram maradéki tartoznak minden esztendőben, valamég azon Duna mellett való Kis-Ujfalun) névő falujokat ki nem váltják és azon felől megnevezett 7542 forintot le nem teszik. Ugy az megyeri pusztát is az egész határával, az ki Újvárhoz (*Érsek-Ujvár*) egy mélföld; az bíni (*bényi*) jószágot Ujváron alúl, mely négy faluból áll, és Bátorkeszit, Köbelkútot s Kis-Ujfalut, az kik mostan zálogban vannak, úgymint az bíni jószág, Köbelkút és Kis-Ujfalun) az esztergami káptolomnál ötezer-kilencszáz-ötvennégy forintban, Bátorkeszi pediglen Komáromban lakozó Sándor István Uramnál harminczfélezer forintban, — ugyan ezt is kiválthassa, mivel énnálam az bíni jószág négyezer forintban vagyon zálogban, Bátorkeszi, Köbelkút és Kis-Ujfalun) hatezer tallérban. Suránnál való Kis-Keszzi névő falum mivel Bosnyák familiát illeti: szálljon vissza Bosnyák familiára, elhitetvén azt magammal, hogy az édes hitvestársam, az édes, felőlemlétt leányomtól és Isten áldásából leendő maradékinktól és successorinktól el nem idegenéti,

hanem érettek megtartja. — Az szerint Csicsmán névő falumat hagyom az édes feleségemnek és leányomnak, maradékinak és successorinak. — Szaucsinai portióm pedig in casu defectus praememoratae consortis et filiae haeredumque eorum, szálljon Marsovszky Gáspár Uram maradékira és successorira. — Az úrmnyi és kéri hegyen való szőleimet is hagyom felől megnevezett kedves házastársomnak és leányomnak; úgy, ha Isten még visszaadná Újvárat, az újvári felső-kapunál lévő két házomot is,¹⁾ szőlőskertével és majorjával együtt. — Lehotát, az kit Illésházy Uraktól négyezer-háromszáz forintba aranyúl bírok: azt is hagyom Orláj Borbályának kedves házastársomnak és édes leányomnak. — Az morvai jószágomat pediglen, hogyha Isten kiszólitáná az édes leányomat e világból, (az kit tartson meg szent nevének dicsíretire!) hagyom az öcsémnek, az keresztfiamnak: Gróff Serény Antonius Carolus Andrásnak, illy móddal: hogy felől megnevezett kedves házastársomnak elsőbben huszonötezer forintot tegyen le készpénzöl, és osztán bírhasssa.

Az minémő ingóbingó marhám vagyon, azt is hagyom szerelmes leányomnak Serénj Anna Máriának; ha pediglen, az mint fellebb is megírtam, Isten ő szent Felsége kiszólitáná az árnyékvilágból az édes leányomat: maradjon megnevezett házastársomnak. Az minémő kevés pénzem marad, azt is kedves feleségem, gyermekeimmel (*így!*) költse, avagy többet szerezzenek hozzája.

Az lölkömért pedig adjanak az hradistyai Páter Franciscanusoknak háromszáz forintot; az magyar-baradi (*M.-Bródi*) Páter Dominicanusoknak száz tallért; az pruszki Pátereknek száz tallért; az szombati (*Nagy-Szombat*) Páter Franciscanusoknak kétszáz forintot; az Csalóközben lévő Szent-Antali Páter Franciscanusoknak száz forintot; beczkői kalastromra száz forintot.

Hogyha pediglen az Úr-Isten ő szent Fölsége minekelötte magához engemet kiszólitána e világból, egy fiú-magzattal megáldana: tehát minden jószágomat annak hagyom, az egy Zábláton kívül, kit felől megnevezett kedves házastársomnak, mindennemő hozzátartozandó határával és igazságával, eo jure, mint magam bírtam, hagyom; de úgy, hogy holta után az kedves házastársomnak, megint az fiamra szálljon, ha lesz Isten áldomásából, — (*így!*) úgy az több ingó-bingó marhám is; az fiam pediglen, hogyha az leányom férhez megyen: adjon hétezer forintot véle; de tútorok gyermekeimnek ne legyen

¹⁾ Ez az érsekújvári ú. n. bécsi kapu mellett balról lévő gr. Serényi-féle felház későbbben Rákóczi fejedelem adományából *Bottján tábornoké* lón. Ma az újvári népbank tulajdona, de most csak fölszintes épület.

más, hanem az édes anyjok, felől megnevezett Orlay Borbála. Holott pedíglén fiam nem lenne: szabad legyen disponálni, adni s hadni az kinek akarja azon zablati jószágot, mivel azt az morvai jószágomnak jövedelméből vette az üdvezölt atyám (*Pál*), és így szabad dispositióm benne. Hogyha pedíglén gyakorta megnevezett szerelmes leányomat (*így; tollhibából társamat helyett*) kiszólítaná az Úr-Isten ez árnyékvilágból, és az édes leányomat is az Úr-Isten maradék nélkül kiszólítaná: in tali casu eo facto megírt jószágom szálljon megírt feleségemre, szabad dispositiója szerint.

Ezen testamentum-tételemet, kérem minden rendbeli magistratusokat, ezen dispositióm szerint megtartassák, és szegény árváimnak, ha lesznek, se pedíglén kedves házastársomnak rövidséget ne tegyenek, hanem in suo esse ezen testamentumbeli dispositióm megmaradjon, kiért Isten is megáldja Kegyelmeteket. Actum in Castello Zablat, die 29. Mensis Maij 1682.

Kis Serényi Serény András, m. k. (P. H.)

Coram me Georgio Ghyllány, Sacrae Caesareae Regiae-que Mattis Camerae Hung. Consiliario, m. p. (P. H.)

Coram me Alexandro Durcsány, Vice-Comite Cottus Trencsinien. m. p. (P. H.)

Et me Stephano Rutkay, m. p. (P. H.)

Coram me Sigismundo Terstyanszky seniore, m. p. (P. H.)

Coram me Georgio Horvát, m. p. (P. H.)

Coram me Michäele Szalay, m. p. (P. H.)

Coram me Georgio Pettko, m. p. (P. H.)

Kívül. egykorú írással: »Gróff Serény András testamentoma, 1682.«
(Eredeti, összevarrott két íven, ívrétben írva, a zábláthi levéltárban.)

Az aláírások mind sajátkezűek, az illetőknek czímeres gyűrűpecsétéivel, melyek közül Ghyllányié és Rutkayé fekete spanyolviaszba nyomták, a többiek vörösbe. Mindnyája teljesen ép. A szöveg Rutkay kezeírásának látszik.)

25.

Gr. Serényi András és neje b. Orlay Borbála Oroszlánkő várában letett javainak leltára.¹⁾

1683.

Oroszleánykő várában ki volt partíka.

1-mo. Egy öreg keese, kit Pécsről hoztam volt, az kinek Constantinápolban az ára hatszáz tallér.

¹⁾ Oroszlánkő vára 1683. nyarán Thököly Imre hadainak capitulálván, ezen ott letett értékeket, mint labancz jószágot, lefoglalta a fejedelem biztosa Szemere Pál, s a ládákat pecsét alatt elvitette, Cseklészen bemutatta urának, ki is azokat felbontatlanul azonnal tárházába rakatta. (*Tanvallomások.*)

- 2-do. Öreg déván-szűnyeg ... .. nro 6.
 3-tio. Skárlát-szűnyeg ... .. nro 16.
 4-to. Két aranyos ezüst, kivert munka medenceze, mosdóstúl.
 5-to. Egy szíp munka aranyos ezüst gállya.
 6-to. Egy ezüst aranyos eziborium, az zablati kápolná-búl való.
 7-mo. Egy lóra-való szerszám szögyelöstől, orozóstól, igen szíp munka.
 8-vo. Azonkívöly több ezöstmívröly nem is emlékezhetek, a ki ottan volt, mivel ennihány esztendeig az ládák ottan voltak és beléek, hozzájuk nem járhattam betegsígem miatt, (t. i. *Serényi András.*)
 9-no. Azonkívöly az levelesládából egy donationalis huszonhat falura, megint egy más obligatoria-levél hétezer ötszáznegyvenkét forintrúl,²⁾ item ötezer forintrúl veszték el. Azontúl több jó veszett, de mivel nem tudhatom: azok mineműk voltak? specifice fel nem tehetem.

Az Asszony (*Orlay Borbála*) javai.

- 1-mo. Egy karmazsíny színő bársonyszoknya, magossan skófiummal varrott; palást is hozzá való, skófiummal varrott nagy virágokkal; ahhoz hasonló váll is volt, skófiummal varrott, az kiért szegíny Tökeli Istvány kétezer (*frtot*) cedált szegíny Anyámasszontúl, mostani Esterházi Ferenczné (*gr. Thököly Katalin*) Asszonyom számára.
 2-do. Azonkívöly tötezinő (*testszinü*) bársonyszoknya vállastúl, ezöstkariákkal, hat sorjával az szép magyar, nehéz nyomó ezüst-csipke rajta.
 3-tio. Azonkívöly egy zöld virágos bársonyszoknya négy sorjával aranynehíz prímek rajta; az pedig nehéz régi munka volt.
 4-to. Egy vont aranyszoknya vállastúl, ezöstkariákkal.
 5-to. Meczinő (*megyszinü*) vont aranyszoknya vállastúl.
 6-to. Azonkívöly míg egy palást, aranyyal és ezösttel keverített csipke négy sorjával volt rajta.
 7-mo. Violaszínő sima váll, aranyos csipkís, ezöstkariákkal.
 8-vo. Zöld tabit-váll ezöstcsipkéekkel és ezöstkariákkal.
 9-no. Hajszinő terezelány-váll ezöstcsipkikkal és ezöstkariákkal.
 10-mo. Egy aranyfonállal vert szíp, gazdag majeczsal.

²⁾ E levél a gr. Pálffyaktól volt, kik is a mondott összegért Kis-Újfalut (Esztergom m.) adták volt zálogba Serényinek.

Plunerán-szinő selem-öv, az kiért száz forintot adtam volt; alig volt háromszor vagy négyszer az Asszony ódalán.

11-mo. Egy töczinő öreg, reczís selem-öv.

12-mo. Fínes ezüst ingváll alá való, egy pár, úgymint tetczinő.

13. Aranynyal varrott lepedő	nro 20
14. Szkófiommal varrott lepedő	nro 4
15. Fehír varrással varrott lepedő	nro 20
16. Reczís lepedők	nro 20
17. Felső abrosz	nro 24
18. Alsó abrosz	nro 13
19. Asztal keröly (<i>körül</i>) való kendő	nro 17
20. Arczatörlő kendő, aranynyal varrott	nro 2
21. Csipkís kendő	nro 10
22. Asztalkeszkenő, tuczet	nro 12
23. Szederjes atlacz-vánkoshíj	nro 3
24. Patyolat öreg vánkoshéak, skófiommal varrottak	nro 2
25. Item, kisebb	nro 3
26. Patyolat ingvállak, aranynyal és skófiommal, selemmel és fehír czírnával varrottak	nro 10
27. Aranynyal, selemmel és fehír czírnával varrott előkető	nro 13
28. Aranynyal varrott imeg	nro 2
29. Ingváll alá való pillangós ingváll (<i>így</i>)	nro 2
30. Zöld tafota superlát-darab	nro 6
31. Item, tafota veres superlát-darab	nro 3
32. Selem-strinfi kít pár, ezöstellt keverített; harmadik pár csak tiszta selem.	
33. Öreg vánkoshíj, aranynyal és ezöstellt	nro 2
34. Item, kissebb vánkos	nro 4
35. Ingváll	nro 15
36. Előkető	nro 15
37. Item, alsó ömeg, aranynyal varrott	nro 2.

Az zablati kápolnából való.

1-mo. Papi imeg ... .. nro 2

Egyik aranynyal varrott, másik csak fehír varrással.

2-do. Item, aranynyal varrott lepedő oltár keröly, nro 1

Szemere Pál hite alatt vallotta, hogy többet nem vitte el ezeknél az alább megírt partikánál, úgymint az szőnyeget elvitte, két szoknyát, harmadikat maga feleséginek küdte, kít lepedővel együtt, kít mosdót medenczistőly, az gállya-pohárt is és zablati kápolnából való eziboriumot.

(Gr. Serényi András kezével írt följegyzés egy íven; megvan több példányban, hitelesítve is, mert Serényiek ezen elveszett értéktárgyakat 1685-től kezdve évekig nyomoztatták, hit alatt hallgattatván ki az 1683-ban Thököly Imre körül volt tanúkat.)

26.

*B. Orlay Borbála, gr. Serényi Andrásné levele, bátyjának
b. Orlay-Miklósnak, Erdélyben.*

1686.

Mint kedves édes Bátyám-Uramnak, ajánlom szeretettel való szolgálatomat Kglmednek.

Az Úr-Isten minden kívánta szerencsés jókkal áldja meg Kglmedet!

Nagy öremmel vettem Kglmed levelét, kiből írtem, hogy olyan hírt hallott volna felőlem Kglmed, hogy megholtam. Én, Istennek legyen hála, Urammal ő Kglmivel, leánnyal, és az kis fiammal, az Kgl d szolgálatjára türehető egízsígnben vagyok; mely jó egízsígnget hasonlóképen Kglmeteknek mind fejenkint kívánok; hogy penig Kgl d ott (t. i. *Erdélyben*) letelepedett, azon is szévéssen erőlek — de mégis oly remínsígnben vagyok Urammal ő Kglmivel, hogy az Úr-Isten közíünkben is hozza Kgl d et. Uram ő Kgl me sok szolgálatját ajánlja. Azonban, édes Bátyám-Uram, öremest értením: előbbenyi Kgl d házastársa s édes Angyom-Asszonyom (*b. Perényi Judith*) íl-e még? Kírem, adatott alkalmatossággal ne nehezteljen engem tudósítanyi, és hány fia, leánya Kgl d nek? Az én öregbik gyermekem, úgymint leánnyom, nyolcz esztendős, kinek a neve Anna-Mária; fiacskám penig e jövő pünkest napján félesztendős leszen, annak neve Farkas-András; kívánok: azok is szolgálhassanak Kgl meteknek! — Azúta, édes Bátyám-Uram, hogy szegény Anyánk-Asszonyunk megholt, írtam volt ednyihány levelet Kgl d nek, azonban csak egyikre sem nyerhettem választot.¹⁾ Szegény Anyánk halála után Atyám-Uram megint megházosodott volt; de avval (t. i. *második feleségével, b. Pongrácz Borbálával*) nem derekassan gazdálkodott, hanem a mi kevés jószága volt (*t. i. a gyermekeivel tett osztályá után*), azt is elzalogosították. Hogy szegény Atyám-Uram megholt, azután a jó mostoha Anyánk *fattyat vetett*; ²⁾ úgy osztán abból az kevés jószágnból kitudtam

¹⁾ Mivel az erős kurucz, Thököly-párti Orlay Miklós válaszoló leveleit bizonyára felfogdosták a cs. kir. póstákon.

²⁾ E scandalosus esetre a levéltárban sok perirat, számos tanukihallgatás van, még a bábáé is. A »fattyu«, mint csecsemő csakhamar elhalt; apjául szemtanúk valami gr. Taffe német kapitányt vallanak. Orlay Borbála ezen az alapon, mint néhai férje emlékét megbecstelenítő, erkölcsetelen, parázna személyt, pörölte ki az özvegyi birtokokból a kikapós mostohát.

ötet. — Csak a jó Isten tudja, minémő nyomorúságban vagyunk mink itten; ha itten Morvában kevés jószágunk nem lőtt volna: nem is tudtam volna ekkoráig Magyarországon becsületessen elélni, mivel az föl s alá menendő hadak miatt jószágunk elpusztult. Elég nemesember s parasztember jön Magyarországról ide kódnlyi Morvában.

Putnoki jószágnak sem tudhatom, miben legyen dolga? mert én abbúl az jószágbúl csak egy fillér ára való hasznót ekkoráig sem vettem, mivel nem is mertem ebben az zúrzarav-időben emberemet (*oda*) fölküldeni, jóllehet hallottam, édes Bátyám-Uram, hogy valaki kéri azon jószágot ő Fölségétől;¹⁾ de én sollicitatornak Bécsben megírtam, hogy egy memorialist beadna az udvarnak; minémő resolutióm leszen, el nem múltom adatott alkalmatossággal Kglidnek megírnya.

Ezzel az Úr-Isten tartsa és éltesse Kglidet sokáig szerencsés jó egiszségben. Datum Luhacovicz, die 15. Maij Anno 1686.

Kglmednek

szeretettel szolgáló huga

Orlay Borbála, m. k.

Külczim: »Nemzetes és Nagyságos Orlai Miklós Uramnak (Titulus) ídes kedves Bátyám-Uramnak ő Kigyelminek nagy szeretettel adassik.«
P. H. *Más írással:* »Bécsben az Aranyos Szarvasnál«.

Másik felől: »Mint esmérletlen Sógor Uramnak Inezédi Mihály Uramnak, mostanában Bécsben levő erdélyi követek között, az Aranyos Szarvasnál, köztölessen ezen levelemet recommendálok ő Kigyelminek.«

Ismét más írással: »Az Úr huga levele, ő Ngának szölvő, onnan kívülv (azaz *Magyarországból*). Ez tehát Erdélyben iratott utólag reá). E följegyzésekből kiderül, hogy Orlay Borbála, ezt a levelét Apaffy fejedelem Bécsben idözö követei útján küldé bátyjához Erdélybe.

(Eredeti, s. k. aláírással, kisdéd, igen finom metszetű Orlay-czímeres és O. B. betűs, piros gyűrűpecséttel. A levél szövege a levélíró *férjének írása*.)

27.

B. Orlay Borbála és férje a putnoki Orlay-jószágokat a kir. kamarától birtokba veszik.

1687 és 1688.

I.

»Divisio Boni Putnok inter Barbaram Orlay et Fiscum Regium ex nota Nicolai Orlay.« Terjedelmes irat, mely az osztály részleteit tartalmazza, 1687-ből, s a melyből kiderül, hogy a Putnokhoz tartozó javak a nevezett két fél között ezen év augustus 30-kán, a hely színén osztattak meg. Utóbb azonban, a foganatosított osztály után, gr. Serényi András

¹⁾ Mivelhogy Orlay Miklós kuruczczá lón, putnoki stb. jószágait a kir. kamara lefoglalta már, mintegy a kincstárra szállottakat.

és neje b. Orlay Borbála az O. Miklós féle elkobzott részeknek is általengedéseért alkudozásba lépven a kamarával, végre 4000 frt váltságdíjban — a részletes becsár-megállapítás és ennek eredményéhez képest leendő netaláni ráfizetés kikötése mellett — egyeztek meg, mely összeget hogy a magy. kir. kamara főpénztárába Pozsonyban befizették, ugyanitt 1687. deczember 12-kén kelt elismervény tanúsítja.

(Eredeti nyugta, pecséttel és három aláírással.)

II.

A magy. kir. kamara Pozsonyban, 1688. május 10-kén kelt hivatalos kiadványában elismeri és kijelenti, hogy gr. Serényi András és felesége b. Orlay Borbála, az Orlay Miklós féle elkobzott putnoki jószágrészek átengedéseért ezek összes becsárát, úgymint 5758 frtot, a kamara pénztárába befizették, és így immár az egész putnoki javak nekik átadattak és kir. jóváhagyással b. Orlay Borbála, mint örök-tulajdonos nevére iratni elrendeltettek.

(1753-ik évi hiteles másolat. Előfordúl különben számos egyéb iratban is.)

28.

Gr. Serényi András, sógorának b. Orlay Miklósnak.

1688.

Kgldnek, mint jóakaró kedves Sógor Uramnak, szolgálók.

Isten minden jókkal áldja KglDET. Az KglD 28. Januarij írott levelit Bistriczéről (*az erdélyi Besztercze*), mellyet az Atyámfiának (= *feleségemnek*, régies;) ír, die 20. Aprilis vettem; az Atyámfia pedig Bécsben vót akkor, az putnoki jószág megszörszísiben, mivel magam betegeskedisem miatt föl nem mehettem, periculum in mora volt pediglen: mert más sollicitatorok voltak, (köztük *gr. Koháry István* is), az kik meg akarták kírni, és sollicitáltak is, — oda is lött volna, de annak előtte megértvén, hogy valami Klobusiczky (*Ferencz, utóbb kír. személynök*) nevő főember az fölfüldrül sollicitálja, okát adván, hogy már nincs senki successor hozzá: én is fölmentem s insinuálván magamot, audientián is voltam ű Fölséginél. Mivel pediglen szinte ügy illeti az leányágot az putnoki jószág, valamint az fiúágot: más kézre és idegenre nem akartam bocsátani. Megvallom, rígen magamivá tehettem volna, mert az üdvezült űr (*Orlay András*) sokszor kínált, mivel még éltiben foglalták volt el,¹⁾ hogy nekem cedálja mind az (*putnoki*)

¹⁾ Putnokot két ízben foglalta le a szepesi kamara: 1672-ben, Orlay Miklós kuruczczá létele után, de ekkor Thököly hadi szerencsége miatt nemsokáig bírható; s másodszer e fejedelem bukása után, 1685. végén.

kapitánságot s mind az jószágot, — kírjem meg ő Fölsígitől; de nem akartam, hanem vártam, hogy Kglmed kijün (*Erdélyből, amnyistiára*); azminthogy írtam is ennihány ízben Kglmednek. Én bizony az gratiát megszőrztetem volna Kglmednek: de nem vala Kglmednek kedve hozzá, *talám az kálvinista hit tartóztatta Kglmedet*,¹⁾ és így, hogynem mint idegen kézre jutott volna: inkább magam sollicitáltam, s meg is nyerem, mert sok (*vice-generálisi fizetésbeli*) restantiáim vannak jámbor és hív szolgálatomért s (*activ*) adósságom is, — és így nem ingyen, hanem pínzen jutok én az putnoki jószághoz, s alkalmas summával.²⁾ Arrúl Kglmed ne gondolkodják, hogy az Kglmed bös-telenséggel sollicitáljam, sőt inkább, igenis, az mennyire lehetett, bizony mentettem Kglmedet. Hogy peniglen mi móddal adják nekem? azt én bizony nem tudom, s hogy azt piarczra s országrúl országra küdjem, az is illetlen s nem mód.

Hogy az putnoki és egyíb jószágrúl való levelek Kglmed kezínél vannak, igen jó, mert egyíbaránt nem tudom, hova lettek volna. Hogy emberünket küdjük Kglmedhez annyi messze földre, lehetetlen; más az: bizony bánnám, ha valami nótában esním (*rebellisekkel való érintkezés czímén*) örög legíny koromra, holott ifiúságomtól fogvást az én Kegyelmes Uramnak mindenkor igazán és híven szolgáltam, szolgálók is az én tehetségem szerint koporsómig.

Az lengyelországi nemeslevelet³⁾ egyszer mutatta az üdvezült Úr, az rajeczi hévvízben, kezemben is volt: de azúta semmi leveleit nem láttam, hova tette őket? — az Isten tudja; requisitorium mandatum által repetáltattam attúl az rosz özvegyitől (*Pongrác Borbála*), de az minémő lajstromot hozott az praefectusunk az levelekről, ottan bizony csak egy valamirevaló levél sincs, hanem az Baronatus-levél (*az Orlayaké, 1622.*) az többi között legfőljebbvaló, kire is gondja volt az üdvezült Urnak az gyermekeire; az mint látom, ha még tovább ílt volna: bizony íppen szegénységre jutott volna, nekem köllett volna tartanom, mind eltíkozlotta volna avval az rosz asszonyynyal, az utolsó feleségivel, az ki holta után fattyat vetett. Hítesse el Kglmed magával: ha kezemnél volna azon nemeslevél, bizony Kglmednek megküldeném; de énnálom nincs, s nem is tudom, hova tette az szegíny Úr.⁴⁾ Azt is hítesse el Kglmed magával,

¹⁾ Ebből tudjuk meg, hogy O. Miklós reformátussá lett.

²⁾ Potom 5758 frtért, mint föntebbről már tudjuk.

³⁾ A Tribel Gergely-féle lengyel indigenatusi diplomát, melynek ereje a női ági utódokra is kiterjed. Orlay Miklós, úgy látszik, azt forgatta ekkor eszében, hogy a szükség úgy hozván magával, Lengyelországon telepszik meg, — ezért kellett volna neki ez az oklevél.

⁴⁾ Ma ott van a zábláthi levéltárban.

hogy bizony Kglmednek igaz attyafia vagyok. Édes jóakaró Sógor Uram, én senki jószágára nem szorultam, csak hogy nehéz az maga örökít embernek idegen kézre bocsátani. Az szegíny Urat is kírtem sokszor: írjon Kglmednek, hogy kigyújen (*Erdélyből*) Kglmed az ű Fölsíge hívsígre, — megszörzsem az gratiát, mert az Serényi familia annyi gratiában van ű Fölsíge előtt: az öcsém Gróff Serényi János ű Fölsíge Felt-Marschalch-Laitinontja, tanácsa, és az Baváriai Herczegnek Generalissimussa és Praeses Consilij, — könnyen végben vittük volna; de Kglmed azt írta az szegíny Úrnak, hogy *magával hozza Kglmed az gratiát,*¹⁾ és így Kglmed magának köszönje és tulajdonítsa. Süt csak azt mondták az kamarán s az udvarnál is: jól tudta Kglmed az ű Fölsíge manifestumát, — eddig rígen ki kellett volna Kglmednek az ű Fölsíge hívsígre gyönni, habuit tempus, úgymond, — ez volt az választom, mikor mentettem Kglmedet; *és így az kálvinista hitnek köszönje Kglmed. Bizony, bár Kglmed azért az ennihány rossz jobbágyocskáért igaz hitét el ne változtatta volna, az kit adtak Kglmednek*²⁾ *s eretnekké ne lött volna; et ideo Deus punit, — jam est tarde.* És így kedves Sógor Uram Kglmed bizony másra nem vehet, csak magára és igaz hitinek megváltoztatására; mert én bizony szívessen igyekeztem Kglmednek minden tehetségem szerint szolgálnom és segítenem. Úgy veszem észre, hogy Kglmed elhitette volt magával, hogy már eretnekvilág lesz és hogy meggyúzik az pogányok (*törökök*) és az eretnekek Kglmes Urunkot ű Fölsígit; de hiszem, jól tudja Kglmed az Isten szavát, az ki megváltozhatatlan: nec portae inferi praevalebunt adversus Ecclesiam meam, és így az Isten maga oltalmazója az igaz Római Anyaszentegyháznak, úgy az mi Kglmes Urunknak is ű Fölsíginék már derekas áldását adta az Isten Kglmes Királyunknak, de míg hovatovább segíti Isten az mi Kglmes jó Urunkot ű Fölsígit és megszűgyeníti s alázza ellenségeit. Kglmed megbocsássa, hogy ily hosszú írásommal terhelem Kglmedet: de mivel az materia magával hozza, patientia. Én azonba maradok

Kglmednek
Luhacsovicz, —³⁾

jóakaró sógora, kiesz szolgálja
Gróff Serényi András m. k.

¹⁾ Ez bizonyára még Thököly fénykorában lehetett.

²⁾ Apaffy fejedelemtől kapott Erdélyben jószág-adományt, úgymint Sófalvát, Beszterczéhez közel. L. *Hodor*: »Doboka Vármegye«, 88. l. és Monum. Hung. Hist. Irók, XXVII. köt. 717. l. (Almády-napló.)

³⁾ Egyéb datuma nincs; de mivel 1688. april 20-kán vett levélre való válasz, a putnoki jószágügy pedig a kamarai elismervény szerint ezen év május 10-kén már be vala fejezve, holott itt még mint folyamatban levő említetik: tehát e levél 1688. april vége felé vagy május első napjaiban kelt, Morvaországban.

Külczim: Tekéntetes és Ngos Karvai Orlay Miklós jóakaró Sógor Uramnak ő Kglmének adassék. Bisztriczén.

(Eredeti, egész ívnek három oldalára sűrűen, sajátkezűleg írt levél. Lepesételve, a mint látszik, nem volt, mitán Serényi, mint cs. k. tábornok, egy »lázadó«-nak, habár ez sógora vala is, lezárt levelet írni tartózkodott, s csak egyszerűen összehajtva küldötte el valami alkalomtól, talán épen cs. követségi vagy katonai úton, — azért hánytorgatja annyira törhetetlen loyálisát.)

29.

Széchenyi György prímás, protestáns papokat üldöz és tömlöczöztet.

1688.

Ajánlom Kgldek szolgálatomat. — E napokba Budán ennihány napot túltvén, Gyöngyösről, Váczról, Jászbrínből (*Jász-Berény*) s több helyekről a praedicatorokat elűztük, a templomokat visszavettük. Nem leszen vala annyi eröm, hogy víghez vihessem, hanem a budai commendáns adott assistentiát. (!) Esztergamba jövén onnat, immár nálam lévén jedzisen: hol vannak praedicatorok? — Bátorkesziről, Kis-Sallóból (rosz, veszedelmes emberek meg nem elégedvén azzal, hogy ott a szegénység lölkit rontják, be is jártak s az én faluimat is vesztegették), hasonlóképen a praedicatorokat bevittem Esztergamban, a szerént a mestereket és companokat, (*így*). Az én levelem mellett járván, a kik cselekedték, adják elő: van-e az benne, hogy az praedicator- s companok házain tovább, másóvá menjenek? Megválnak, ha ott találják. Azért ha mit többet míveltek, — adjanak számot róla.¹⁾

Hátra vannak még másutt is a praedicatorokba, s talán magam jószágában is? — Meg nem maradnak! Fejek (*espe-restjük*) vólt a többinek az a bátorkeszi, s biztatta mindenfelé az alatta való praedicatorokat: ne féljenek semmit!

Az Articulus mit tart? megolvashatja Kglmed; a kiben nevezetbe sincs Esztergam vármegye. Am Commissárius Uramék is itt Pozsomba kezdvén, a bányavárosokon túl is menvén, elvigezték dolgokat, s a hová magok nem mehettek is, megparancsolták levelek által, hogy a praedicatorok kimenje-

¹⁾ Bátorkeszi zálogjogon bírt egyik faluja volt gr. Serényi Andrásnak, a kihez mint földesurokhoz folyamodtak ú. l. a lakosok, papjoknak erőszakkal Esztergomba hurczoltatása- és ott börtönbe vetetéséért, stb. Serényi írt az érseknek, a mire ez a válasz.

nek (*községekéből*); nem fogadnak szót: azért innét is Csalókból ennihányat behozatunk ide.

Isten tartsa KglDET sokáig jó egészségben! Posonij, 26. Junij 1688.

KglDnek

jóakaró szolgálója
Szécheni György

Esztergami Érsek m. k.

Külczim: Illrmo Dno Andreae Comiti Seréný, Perpetuo de Zabláth, Sacr. Caesar. Regiaequae Mattis Cubiculario, Camerario et Consiliario, etc. Dno Amico observandissimo. (P. H.)

(Eredeti levél, egész íven; csak a berekesztés és aláírás sajátkezű. Főnt püspöksüveges, a vértben pedig Széchenyi-czímeres, köriratost ostyapecsét, papírfőzettel.)

30.

B. Orlay Miklós levele Szalay Pálhoz.²⁾

1688.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat KglDnek. Az én Istenem hogy minden jókval KglDET megáldja, kívánom.

Ez alkalmatossággal nem akartam elmulatni, hogy KglDET ezen levelemmel ne látogassam, — kívánom, találja szerencsés órában KglDET. — Én míg KglD szolgálatjára ílek, jóllehet sok egízsígtelenséggel; de ezért es dicsűítem az én jó Istenemet, hogy fiúságomat nemcsak Szent-Lelkinek belső munkáival, (*áttérése*), de külső nyomorúságokkal es bizonyítja. Mindazáltal megnyugszom inkább az én erőtleniségemben, hogy mintegy sátorban lakják énbennem az Christus.

Ezen becűletes emberek jelentik, hogy Hugom-Asszony ő Kglme az én kevés jószágomat megkírte ő Felsígtűl. Kihez képest kérem nagy szeretettel KglDET, ne nehezteljen tudósítani: quo fundamento kírte meg? és pínzen vette-í, vagy sem? Hadd tudhassam magam dolgait es ahhoz képest igazgatni. Ha Isten engem es íttet, KglD jóakarátját megszolgálni el nem mulatom. Kívánom de reliquo, az én Istenem sok esztendűkig éltesse szerencsísén KglDET.

Datum Bisticij, ultima Augusti 1688.

Kglmed szolgálója
Orlay Miklós, m. k.

P. S. Kírem, ha lehet, az informatióval ne kűssik.

²⁾ Azelőtt a bujdosók, majd Thököly Imre fejedelem ezeres-kapitánya, de ennek váradí elfogatása után Petneházyval, Deák Ferenczezel, Szöcs Jánossal stb. ő is a királyiakhoz állá, azonban nem katonáskodott többé, hanem a szepesi kamarának lön egyik tanácsosává; mint ilyenhez fordul Orlay tudakozódásával, mint a ki a lefoglalt jószágok sorsát hivatali állásánál fogva a legjobban tudhatta. Szalay azután a levelet eredetiben elkűldé az érdeklött b. Orlay Borbálának, Serényinének.

Külczim: Nemzetes Szalai Pál Uramnak, bizodalmas Uramnak
 ő Kglmének. (P. H.)

(Eredeti, sajátkezű levél, félvíven, Orlay-czímeres piros gyűrűpecsét
 romjaival. A sisakból kiemelkedő zászlós oroszlán mellett a levélíró neve
 kezdőbetűi: N. O.)

31.

*Gr. Serényi András tudósítása b. Gombos Imre putnoki
 kapitányról.*

1688.

Kegyelmes Uram! Ngodnak alázatossan szolgállok. Hogy
 Ngodnak eddig is, régi kötelességem szerint nem udvarlottam,
 az iránt Ngodtól alázatossan bocsánatot várok; oka nem egyib,
 hanem hogy az járóim nem akarnak hordozni; igaz, hogy az
 köszvény kínjaitól immáron megmenekedtem: de mivel az inak
 egy kevésbé megsugorodtak, ki nem vonhatom az járásra az
 lábaimat. Ha ennekelőtte kaphattam volna ezen orvosságot az
 kit már most kaptam: oly íp volnék, mint ennekelőtte, ha
 eleintín íltem volna vele.

Édes régi Kegyelmes Uram, nem sokat használ az én
 szolgálatom, az ki sok költséggel, vírem ontásával szolgáltam
 híven kegyelmes királyunkat; még csak az *(érsek-)*újvári
 házaimat sem obtineálhatom, az kikkől én híven szolgáltam
 Kegyelmes Urunkot, vírem ontásával oltalmaztam hazánkat.
 Az putnoki jószágomat is, feleségem örökít, az kit igazságtal-
 anúl foglaltak volt el,¹⁾ nagy költséggel, pénzemen kellett
 újonnan megvennem az kamarától, s most sem bírhatom azt
 sem bikivel, *bigamus, három feleségő Gombos Imre miatt*;²⁾ holott
 már ottan praesidium nincsen: míg is ottan kapitánkodik s írzi
 az én pénzemen vött jószágom jövedelmit s többet parancsol ottan
 s praetendál, hogynem az én tisztviselőim. Mírt vettük föl az
 árrát *(t. i. a kamara)*, ha másnak adják az birodalmát és jöve-
 delmit?! Kegyelmes Uram, bizony országostúl büntet meg
 Isten bennünket, ha az egész világ példájára meg nem bün-

¹⁾ Gr. Serényi Andrásné b. Orlay Borbála bátyjának, b. Orlay Mik-
 lósnek — az utolsó Orlay bárónak — 1672-ben a putnoki várórséggel
 együtt kuruczczá létele s Erdélybe menekülése után, ki is nővérel még
 osztozatlan vala. (L, fűntebb.)

²⁾ Gombosfalvi Gombos Imre, sárosi nemes, ekkor putnoki kapi-
 tány, erős labancz, a ki 1703-ban a felvidéken állított huszárezred tulaj-
 donosává, báróvá, tábornokká s végre altábornagygyá lön. A Rajna mel-
 lett, a francziák ellen harczolván, ezredének kiegészítése végett 1704.
 elején hazajött, de itt a Rákóczi hadaitól körül táborlott Kassára szorult,
 melynek capitulatiójakor (1704. őszszel) a cs. őrséggel Austriába vonulva,
 tovább is hazája ellen szolgált Heister alatt. Főként e nevezetes kalan-
 dor életéről, jelleméről szóló adatokért érdekes a jelen levél.

tetődik az bigamussága miatt, az kire míg ő Fölséginek sincs auctoritása, hogy grátiát adjon, se az pápának; *nem elég penig, hogy maga az, de hármát csinált bigamussá*: mert Farkas Zsófiát, az kivel legelsőben megesküdt és özveadatta magát, egy szegínylegínynek kötette nyakára, attúl gyermek is volt; az másika Lócziné, — az is firhez ment már; *harmadikkával* most lakik, Edenfinével, de azt is már büdesnek mondja. Ha pro exemplo capitaliter meg nem büntetődik, *negyediket veszen*; bizony az egész catholica religiónak nagy gyalázatjára és botránkozására leszen s vagyon, hogy az eretnekek csúfolnak bennönket: *hogy már ilyen pogány hitté változik az mi régi igaz vallásunk*. Az hallatlan volt míg eddig az igaz római ecclesiában, hanemha már új hitet kezdenek az pápista vallásban; de én olyan pogány vallásnak bizony nem subscribálok, — magunk is pápisták botránkozunk benne. Azért Ngdok s ő Fölsége lássa; ha abban marad, bizony sok botránkozás következik belőle. Az Isten szava: Regnum a gente in gentem transfertur. Item: Judicium terribile, his qui praesunt, fiat. Judex damnatur, cum nocens absolvitur. *Annak bizony sokkal vitízebb az nyelve (t. i. Gombosnak), az cselekedeténél; mert máhent valami periculumot hallott: Putnok felé hogy készöl az ellenség, — mindgyávrást gondolt valami praetextust, s kiballagott az végházból*. Ennekelőtte az olyan állapotért föl szokták vala akasztani az kapitányokat; de ez mivel tudja szóval, mind kibeszilli magát. *Hogy az bécsi obsidiókor (1683.) oda ment volt*: nem az vitízség, se ő Fölségéhez való hívsígitül viseltetett, hanem az praeda kedviért ment volt oda, mert Putnokban csak két rossz lovacskával ment volt, *hanem abból az praedából és az putnoki jövedelemből vette fel magát*, s már szabadon cselekszik az mit akar. Bizony keziben mindenkor az Istennek a büntető ostor, az ilyen rettenetes gonoszságért országostúl vér meg bennünket s míg nem kíső, az armádánkat is. Azonban Ngodat aláztossan kérem, mint régi Kglmes Uramot: megbocsásson, hogy bína kezeim hosszabb írásával mertem terhelni Ngodat. Kívánonom, Isten Ngodat megnyomorodott hazánknak javára tartsa és íltesse számos esztendőkig szerencsissen, jó egészséggben. Én pedig maradok

Ngodnak mint Kegyelmes Uramnak
Zablatban, 1688.

régi aláztatos szolgája
Gróff Kis-Serényi Serényi András m. k.

(Eredeti, egészen s. k. írt levél. Úgy látszik, gr. Csáky István országbírónak s felső-magyarországi főkapitánynak, vagy még inkább Mátyásszovszky nyitrai püspök udvari kancellárnak szolt.)

Gr. Serényi András és Farkas családi könyvéből.
1678.—1716.

Bejegyzés *Serényi András* kezével, a könyv legelején:
»Anno 1678. Die 23. Julij lött az Atyámfianak (*feleségének*)
Orlay Borbálának leánya, szombaton, Szűz jegy alatt, zábláthi házammal; kit Isten éltessen, szent nevének dicséretire!«

»Anno 1685. Szakolcza várossában 8-va Decembris étszaka 12 órakor született Serény Farkas-András fiam e világra, Boldogasszony fogantatása napján, Bak jegy alatt ♂ szombaton. Kit Isten neveljen nagygyá, szent nevének dicséretire, szegíny szüleinek örö mire, kedves hazánknak szolgálatjára!«

Orlay Borbála kezeirásával:

»Die 6. Aprilis Anno 1695. Az Úr-Isten áldotta meg leányomat gróff Serény Anna Máriát (*Gr. Csáky Zsigmondné*) leány-magzattal, kinek neve Judith. Tartsa meg ő szent Felsége, szent neve dicséretire!«

»11. Április 1696. dal pan boch nase sýna pani Groffy Zigismunda.« (Az Úr-Isten fiút adott Zsigmond grófnak.)

Hátrább, másik lapon, *gr. Serényi András* kezeirásával, *atyai intelmek* gyermekeihez.

»Omnia ad majorem Dei gloriam!

Édes gyermekim, jószágot hagyok annyit, kiből böcsülettel élhettek Isten jóvoltából, az kivel Isten kegyelmességiből megáldott. Nem kóborlásommal, csalárdsággal, hamissággal, lopással, practikával, húzással-vonyással szerzettem: hanem csupán Isten ő szent Fölsége áldásából. Azért nem mondhatja senki s nem is illet benneteket amaz igazsággal elvitathatatlan versek: (*így*).

Omne quod male possidetur, alienum est.

De male quaesitis gaudebitur tertius haeres.

Magyarúl ezt teszi:

Éből győjtött szerdéknek eből köll elveszni.

Ím azért egy kis tanúságot vagyis instructiót hagyok nektek.«

Következnek a gyermekei számára 15 pontba foglalt atyai jó tanácsok, ú. m. 1. Tiszteljék s féljék Istent, legyenek vallásosak és kegyes életűek. 2. Tiszteljék szüleiket. 3. A szegényeknek adakozzanak. 4. Minden szombaton cselekedjenek valami jót a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére, böjtölés vagy alamiznaosztás által, stb. Legjellemzőbb az intelmek szerzőjére nézve az öt utolsó pont, melyek szórúl szóra ezek:

»11. Az királytokhoz hívek legyetek, országtokért és

kedves hazátokért az ti királytok mellett véretekot kiontani ne szánjátok, hanem mint Isten engedi s erőt ad, vitézkedjétek.

12. Ha Isten házasságtok ideit elhossa, Istenért kérlek benneteket: *idegen nemzetből semmiképpen ne házasodjatok, mert az lesz a ti veszedelmetek. Mert az idegen vir sohasem oly igaz, mint az maga úles nemzetie.* Azért azon igyekezzetek, hogy a magatok édes magyar nemzetiből vegyetek feleséget.

13. Nagy nemzetre, gazdagra ne vágyjatok: mert az kinyes, kevés, magahitt, cizfrázkodó, tikozló, utóljára farkacsóválló lívil (*lércelt*) közönségesen. *Soha ördög-gondolta idegen öltözetet s bőbitás fejevelést az feleségteknek ne engedjétek; az minthogy egyébaránt az igaz magyar viró, istenfilő magyar asszony azt soha nem követi, s útálja: valamelly afféleben gyönyörködik: nem bír az magyar gyomorral, kavalíros.*

14. Hanem csak arra vigyázzatok: bár szegün legyen is, csak becsületes s jó nemzet legyen, istenfilő, jámbor, jó erkölcsű. és jó gazdasszony. Isten megáld benneteket, csak egymást szeressétek és igazak legyetek egymáshoz.

15. Emberséges öreg ember tanácsával éljétek; akármi rosz, csécsap, hivalkodó, fondorló, korcsmaemberekkel társaságot ne tartsatok: mert az rosz társaság semmi jóra, sűt gonoszra viszi s vezírli az ifiakot. Mala societas summa ruina corporis, quam animae.

Si Deus pro Nobis, quis contra Nos?!«

Következik egy »*Vanitas vanitatum*« kezdetű hosszú diák vers és sok latin közmondás, megfigyelésül fiai és unokái számára.

Hátrább, *gr. Serényi Farkas* kezével:

»Anno 1713. die 17. Mensis Junij Isten ő szent Felsége rendelésiből vettem házastársul Tekéntetes és Ngos Gyarmathi Balassa Krisztina Asszont.« (*B. Andrassy Pál özvegyét.*)

»Anno 1716. Die 21. Martij az Úr-Isten áldotta meg Atyámfiaát (*a feleségét*) leányi magzattal, kinek neve Theresia. Kit is az Úr-Isten nevelje maga szent neve dicséretire!«

Több bejegyzés nincs.

(E családí könyv negyedrétű, fehér disznóbőr-kötésű, itt-ott már molyette; írása is csaknem olvashatlanul elsárgult és elfakult már, de a legnagyobb része üresen maradt. A könyv lényegét tevő atyai jó tanácsait Serényi András ú. l. 1688-iki hosszú betegsége alatt írhatta, már a közelgő elmúlás gondolataival foglalkozván.)

Atyának és Fiúnak és Szent-Lélek Istennek nevében,
Ámen.

Én Gróff Kis-Serényi Serényi András (titulus), szemem előtt viselvén az mindenható Úr-Istennek secretumát és rendelkezését, tudniaillik, hogy a ki születtetik, annak meg is kelletik halni, — ezen elkerülhetetlen Isten-rendelését elmémben és eszemben tartván, mivel se üdöm et, se óráma (*így*) halálomnak nem tudom, sőt természet szerént nem is tudhatom: azért, míg mindenekben magam helyes eszén vagyok, és erőm, olyan az minémű vagyok, engedik, akartam jó rendet és dispositiót tennem, mely Istennek és az enyimeknek tessenék, mind az egész ingó és ingatlan jószágimban, az mellyekkel engem az Isteni Jóság megáldani méltóztatott, ilyen módon és renden:

Elsőben is. Lelkemet az én Istenem kezében — mellyet az én Üdvözítőm drágalátos szent vérével megváltott — ajánlom; a testemet pedig az földnek, ahonnan származott, úgy mint anyjának hagyom, mellyet hogy minden pompa nélkül temessenek, parancsolom. Ha pedig itten (*t. i. Zabláthon*) ezen mulandó világot az örökkévalóval találánám elcserélnem: temetessék Pruszkín a Pater Franciscanusoknál, ha pedig Morvában ¹⁾: temetessék, az holott az én kedves feleségem akarja.

Másodsor. Mivel az én kedves feleségem, Tekéntetes és Nagyságos Gróff Anna Borbála Orlay mindenkor hív éltársom volt és az én nagy kínaimban, mellyekkel Isten ő szent Felsége gyakran látogatott, mindenkor szíves, fáradságos segítséggel volt, sőt egészségének is nem kevés hátramaradásával; annak-okaért ezért, és hogy igaz hívségét hozzám megtartotta, hagyom néki az zablati zablati kastélt az Zablat névű faluval és Rihárral, minden azon zablati zablati kastélyhoz tartozandó appertinentiákkal, olyan jussal, az mint magam bírtam, mindazonáltal olyan conditioval, hogy semminémű módon el ne idegenítse az én maradékimtúl, éntőlem valóktúl, hanem az ő halála után az én gyermekimre viasszaszálljon.

Harmadsor. Az több egész minden jószágomat, úgy örököszt, mint keresettét, hagyom az én kedves fiának Gróff Serényi Farkasnak, minden hozzájuk tartozandóságokkal, az mellyek most vannak és jövendőben lehetnek, idő forgásával.

¹⁾ Ahol t. i. a Serényi grófok szintén nagy jószágokat bírtanak, sőt bir egyik águk ma is.

Az én kedves leányomnak Gróff Anna-Mária Seréninek tisztességes (ha Isten ő szent Felsége azon időt el engedí érnek, hogy szentül és tisztességesen férnek adattathatik,) lakadalmat tartsanak és az anyai summa pénzből 7000 forintokat adjanak, azaz hétézer forintig való készpénzt tegyenek le neki az luhacsoviczi jószágból. Holott pedig Isten ő szent Felsége az én fiamat (kit is Isten oltalmában ajánlok és alázatosan kérem ő szent Felségét, hogy maga szent nevének dicséretire megtartsón!) ez nyomorúlt világból kivenné: tehát olly okkal az felülemeltett minden jószágimat felülnevezett leányomnak hagyom, úgy, mint igaz maradékomnak.

Negyedszer. Hogyha Isten ő szent Felsége mind a két saját gyermekemet ebből a világból kiszólítaná, (kiket hogy Isten ő szent Felsége maga szent neve dicséretire megtartsón, szívből kívánom), ollyan történetből az luhacsoviczi jószágot, ha ideig azon jószágot el nem adnám, néhai kedves öcsém Gróff Serényi Ferencz árvájának, Gróff Serényi Antalnak hagyom, ollyan conditioval, hogy mindeneknek előtte adjon az én kedves özvegyemnek Gróff Orlay Anna-Borbálának tízezer forintokat, az után Méltóságos Gróff Serényi János Uramnak ő Excellentiájának ezer forintot, utóljára maga egy testvér-bátyjának Gróff Serényi Ferencznek ezer forintot.

Ötödször. Tütornak rendelem (mást nem is akarok) már gyakran említett édes, természet szerént való anyjokat gyermekimnek, mint jó, igaz tutrixot és lelkiismerőt, melynek hívségét én sokszor tapasztaltam, s reménlem: ennekutánna is azon hívségét meg fogja tartani maga saját gyermekéhez, az ő jószágokat, az mint eddig, úgy ennekutánna is fogja oltalmazni, és mindenekben az mint legjobban lehet, fog gondot viselni, egészségekre léssen szorgalmatos gondja, isteni félelemben fogja őket nevelni, taníttatni fogja, úgy, hogy mind Istennek szent neve dicséretire, mind más istenfélők örömeire nevedjenek és míg Istennek tetszik, ezen a földön éljenek és uralkodjanak.

Hatodszor. Ha tanácsadóra volna szüksége ezen tütorságában és özvegy voltában: tehát kérem az én kedves öcsém-uramat Tekéntetes és Nagyságos Horeczky Gábor Uramat (titulus), méltóztassék neki maga jó tanácsával segítségül lenni mindenekben. Méltóságos Gróff Serényi János Uramat ő Excellentiáját kérem: a jószágban ne avassa magát, se az én árváimnak kárt ne tégyen, sőt inkább őket oltalmazza, mivel én legkissebb jószágot az ő Kglme üdvezült atyja jószágából kezemben nem vettem, sőt igaz részét, mely ő Excellentiáját illette, kezében adtam.

Hetedszer. Vettem kölcsön Gróff Serényi Ferencz Uram

maradékítúl, úgymint Serényi Antaltúl és Ferencztúl (titulus) négyezer forintot interesre, hat forintjával, és Nemzetes és Vitézlhő Ohleczky Károly Uramtúl hasonlóképpen 4000 forintokat; az árváknak erre az esztendőre, Anno 1688. már az interes letétetett. Ezen summát az én maradékim köszönettel tartozni fognak letenni ekképpen; én vetettem zálogban a T. Nemes Esztergami Káptalonnak Újvár (*Érsek-Újvár*) körül lévő némely falukat, úgymint Kőbölkül, Kis-Újfalú, Nagy-Bén, Csuda, Leánd és Gyarmatot ötezer háromszáz forintokban, olyan jussal, az mint (*a tulajdonos gr. Pálffyaktól*) magam bírtam; az midőn ezen falukat az enyimek kiváltják, vegyék kezekhez, és az kinek tetszeni fog, annak adják el, és így az fellülemlített árvákat, úgy azon becsületes embert is (*Ohleczkyt*) köszönettel elégítsek meg.

Nyóczadszor. Átok alatt kötelezem az tutrixet és az ő tanácsadóit, hogy az én árváimat idegen országra ne küldjék: mert ottan az illjen országjárásokban üdejeket haszonatlan töltik, híjábanvaló költséget tesznek, semmi haszonra való dolgot nem tanulnak, lelkeket vesztek, rossz és feslett erkölshöz szoknak. En idegen országra ki nem mentem, azokat nem is látogattam: még is, Isten segítségéből, Istenemnek, Hazámnak, Királyomnak még is, Isten segítségével is igazán szolgáltam. Reménlen azért, az én maradékim is mind Istennek, Hazájoknak és királyoknak igazán fognak szolgálni, az mint kérem is, intem is.

Kilenczedszer. Az egész szolgálmat a Grófné az ő érdek szerént és az mint a conventiójokat beadják, contentálni fogja. Az inasomnak Matusek Miklósnak, a ki nékem híven szolgált, egy tíz talléros lovat közönséges szerszámmal fog az megnevezett Asszony adni.

Tizedszer. Ha valaki ezen utolsó rendelésem szerént való testamentumomat, — mellyet, az mint fellül is irám, helyes észszel és nyúgodt elmémnel csináltam, — elrontani vagyis ellene járni merészelné: azon átoknak légyen alája vettette, az mely az száznolczadik Psalmusban vagyon, ki is így kezdődik: »Uram, az én dicsüretemet ne hallgasd el...«, és azt el sem fogja kerülni.

Csináltatott Zablaton, 1688. esztendőben, 16. X-berben.

Andreas Serényi Comes de Kis-Serény, m. p. L. S.

Coram me Magistro Michaële Jeszenszky, S. C. Rque
M. Pers. Praes. Prothonotario, m. p. L. S.

Coram me Georgio Svach Canonico Nitrien. Archi. Trench.
et Decano, m. p. L. S.

Coram me Francisco Marsinay, m. p. L. S.

Coram me Joanne Raimannus seniore m. p. L. S.

Coram me Georgio Palkovicz Parocho Drietomensi,
m. p. L. S.

Coram me Michaële Vranjai Lib. Reg. Civitatis Trench.
Senatore, m. p. L. S.

Coram me Stephano Jaros Lib. R. Civit. Trench. Sena-
tore, m. p. L. S.

Me quoque praesente Joanni Landich, m. p. L. S.

Valamivel alább: Publicáltatott a királi Tribunalban
Beremben (*Brünnben*) 22. Januarij Anno 1689.

F. W. Stransky, m. p.

(Eredeti, továbbá hiteles másolati és egyszerű, de szintén egykorú másolati példány is. A végrendelező tehát 1688. december 16-ika és 1689. január 22-ke közt húnyt el, és pedig, mint a testamentum Morvaországban történt kihirdetése mutatja, ezen tartományban, alkalmasint luhaecoviczi vagy Brunow melletti valamelyik jószágán. Egy gr. Serényinek márvány-siremléke ugyanis a brunowi templomban látható, papi tudósítás szerint, talán épen ezen Andrásé, volt érsek-újvári és bányavidéki vice-generálisé, — a mi megfelelne a végrendelet első pontjának.)

34.

Gyöngyösy István, a költő, b. Andrássy Péter gömöri főispánhoz.

1696.

Nagyságodnak, nagy jó Uramnak ajánlom alázatos szolgálatomat.

E héten mind változó egészséggel lévén, a miatt nem udvarolhattam Ngodnak is, és ebben az is akadályoztatott, hogy, a mint általláthatom: vagyon valamely kedvetlensége ellenem; én pedig, ahol nem keltek, nem szoktam oda magamot szemtelenkedve obtrudálnom; másképen, a mint annakelőtte, úgy most is szivem szerént kívánok eleget tennem kötelességemnek.

Nem kétlem, az vagyon kedvetlenségére, hogy a melly házat és pusztákat itt Várallyán (*zálogban*) birok, azokat kívánósága szerént nem resignálhatom olly hirtelen Ngodnak; de, ha jól meggondolja Ngod, minemű kárommal lenne az nékem, ha az aránt az Ngod akarathoz accomodálnám magamot: maga is által fogja látni, hogy azért méltó neheztelése nem lehet, annyival is inkább, hogy jóllehet az Ngod édes atyja (*b. Andrássy Miklós*) contractuális-levele szerént nem tartoznám azon levélben feltett, kezennél lévő jókat per partes reemittálnom; mindazonáltal kívánván Ngodnak azzal is complaceálnom, a feljebb említett házat és pusztákat, azokkal egyszersmind s egy summában aquirált, hosszúrési határban lévő réttel együtt, jó cautióval, hogy tudniillik in reliquo az nevezett úr levele

in suo vigore maradjon, magányosan is a jövő aratás után kész vagyok resignálnom Ngodnak. Csak azonban az azokon lévő pénzt azon levél szerént, s úgy az épületeknek az árát és az auctionális 300 frtoknak is Ngodra esendő részét¹⁾ ne neheztelje praevie a jövő Szent-György nap tájban nékem letenni Ngod, hogy úgy az által provideálhassak én is tempes-tive valamelly residentiaéskárúl magamnak. Ha pedig azoknak defalcatiojára most, a míg itten vagyok,²⁾ anticipate száz tallér érő pénzt akarna Ngod adni: az residuitássát annál könnyeben exolválhatná jövődöben Ngod is, és azon száz tallérral nékem is bizonyos szükségemben succurrálna Ngod. Az mely aránt miképen fogja magát resolválni? arrúl leendő tudósítását elvárván, és ajánlván tovább is szokott jóakarátjában s favorá-ban magát, marad

Ngodnak

(Krasznahorka-)Várallya, 6. x-bris 1696.

alázatos s köteles szolgálja

Gyöngyösi István m. k.

Külczim: »Spectabili ac Magnifico Domino Dno Petro Andrásy de Szent-Király, Arcis Krasznahorka haereditario Domino, Equiti Aurato, Inclýti Comitatus Gömöriensis Supremo Comiti, etc. Dno Colendissimo. — Krasznahorka-Várallya.

P. H.

(Eredeti, egész ívnek első lapjára írott levél; csak az aláírás sajátkezü. Fekete gyűrűpecsét maradványaival. — A koszorús költő ezen levélhez fűződő reflexiókat l. a »Századok« 1898-ik évi I-ső füzetében, »Gyöngyösi István a költő életéhez« cím alatt.)

35.

B. Andrásy István, bátyjának Péternek, gömöri főispánnak, Trencsénybe. (Zábláthra.)

1701.

A gr. Zichyektől való jószágkiváltás ügye. Csak »Pál öcsém keménsége miatt« el ne essünk azon pénztől, a mi mindnyájunknak nagy kárára válnék. »Értem azt is, hogy az divisio ide relegáltatott, ki is mint fog lenni? kétséges; jobb volna azért atyafiúságosan illendőképpen végeznünk.« Ő fél a brachiumtól; kéri bátyját: kövessen el odafent az udvarnál mindent annak meggátolására, mert »már itt e táján mindenütt elment a híre, hogy csak elfoglaltatik tőlünk Monok.« Az

¹⁾ A b. Andrásy-testvérek atyjok halála után 1695. július 1-jén osztottak meg végképen. Osztályuk következménye e jószág-kiváltás is.

²⁾ B. Andrásy Péter ugyanis állandóan nem Krasznahorkán, hanem neje b. Orlay Borbála (az előbbi Serényiné) putnoki vagy zábláthi kastélyaiban lakott.

Istenért, szóljon Kglmed személyesen Dralheimmal (*Kir. kamarai biztos*), és »*az discretiót is, a hová szükséges, ígérni kell.* — a mi reám jön abból, köszönettel adom meg, tudom: Öcsém-Uraim is (*György, Pál, János, Mátyás*) nem difficultálják, a mint nem is lehet, erős contractusunk tartván. Ha pedig ugyan semmiképen relatorium nem adatnék contra spem: *legalább vigye véghez Kglmed: militia* (katonai karhatalom a végrehajtásra) *ne adattassék. Mások ellen, ha akarjuk, bizony másként is Monokot megtartjuk, csak Kglmed minde- nekrül in tempore tudósítson.*«

Tudatja még, hogy kiseded fia ma reggel meghalt, két heti betegeskedés után.

Monok, 1701. januárus 7.

(Eredeti, s. k. írt levél, gyász gyűrűpecsét alatt.)

36.

Akay István, b. Balassa Pál püspöknek.

1704.

A mostani zürzavar-idő miatt nem küldhette el eddig a pénzt; mert »erre a földre (*a Dunántúlra*) nemkülönben mintegy árvíz jött és beborított bennünket az magyar fegyver. (*Rákóczi kurucz hadai*). Azok, a kik előljárobau jártak, oly 8 lovamat vitték el tőlem, mellyeket nem adtam volna ezer tallérért; egy tért még vissza közülök, de talám a többit is rehaeálhatom, mivel *az elmúlt napokban ezeres-kapitányságot conferált nekem Mlgos Generális Károlyi Sándor Uram ö Nga.*¹⁾ — Itt ezen a földön a magyarok dolgai, Istennek legyen hála, igen jól folynak. Muraközből kiverték a németeket és horvátokat. A minémű horvát had általjött volt a Dráván, azokban is sokat levágtak, visszaűzték Horvátországban; a melly ütközetben, mondják, hogy Gróff Nádasdy Ferencz Uram is sebben esett. — Stýriacusok bévágták (*eltorlaszolták*) magokat, nekünk örömezt békét hadnának, csak mi ne bántsuk őket. Austria egész Bécsig pusztá, mind elfutott az embere erősségekben; mindennap porták járnak Lajtán túl, néha csaknem egész Bécsig voltak, de kívánván sem láthattak kalapos németet: mert a melly erősségekben vagon is, ki nem jön. Az Bavarus nagy készülettel vagon a Dunán, oly közel Bécshez, (*Lincznél*), hogy 12 óra alatt Bécsnél lehet. — Győrieket (*a kuruczok*) már két ízben jól megverték, a kik kijöttek a városból:

¹⁾ De azért még sem lön kurucz ezredessé Akay uram: mert Károlyi előleges kinevezését a fejedelem nem hagyta jóvá, és Akaynak sohse lett ezrede.

mondják, hogy szegény Eszterház Gáspár bélit kilótték. Soproniakban még semmi kár nem esett, mert ki nem jönnek, akármely kevés kurucz megmutassa is nekik magát; remélem, hogy nemsokára vagy accordára, vagy erővel megveszszük. Borostyán-várát is ez napokban megvették, a kiben szép muni-tiót és puskaport találtak.

Magamat in reliquo — « etc.

Udvard, (*Soprony m.*), 14. Martij 1704.

(Eredeti, sajátkezű levél.)

37.

Lasztóczy László udvari ágens Bécsből, b. Andrássy Péter gómőri főispánnak, Morvába, Hradistyára.

1704.

A jelen zűrzavaros, háborgós időkbem messzire elrekesztvén Ngtoktól, (*Andrássy és neje Orlay Borbála.*) nem írhatam eddig, mint Ngtok is jól tudja. »Ide megint újabb rossz hireink érkeztek, mivel Forgách Simon az prédáló kuruczokkal megint az Dunnán-innet való földet rabolja, (!) Az hadainak nagyobb része Pápa és Veszprém táján vagyon; Eszterház Antalt, Gáspárt és Ferenczet is — a mint híre vagyon — elfogták, Antal úr bizonyosan mellette vagyon; hasonlóképpen ítélőmester Nagy István és Hevenyessy (*János*) Uraimék is kezekben estek; Tolvay (*Gábor, szintén ítélőmester*) Uramot pediglen, nem kétlem, hallotta Ngod, hogy még ezek előtt, Tassy Urammal együtt a Vág mellett elfogták.

Az armistitium iránt még semmi bizonyos hírünk ninesen: mivel Viza (*János, prépost*) és Okolicsányi (*Pál: kir. békebiztosok*) Uraimék még vissza nem jöttek; adná Isten, hogy hamarabb valami bizonyost érthetnének felőlle; csak az lenne meg egyszer: annakutánna az békesség iránt nagyobb reménységben lehetnének. Szirmay (*István, ítélőmester*) és Sándor Gáspár (*Thökölj volt főkapitánya*) Uraimék megszabadultak (*bécs-újhelyi fogságukból*), de mivel jószágokban nem mehetnek, itten páciéntálják magokat.

Ugy hallatik, hogy *Erdélyben is valami Orlay Miklós névű kurucz generális, — nem tudom: ha attyafia-e az Asszonyoknak ő Ngúnak, vagy nem? — Törökországból bizonyos néppel feljörvén, igen sok károkat teszen.* (t. i. a császáriaknak). Ugy látom, mind az (*Erdély*) s mind Magyarország utolsó pusztulásához közelget, az istentelen, szabad prédát óhajtó kuruczság miatt.

Coeterum, — « etc.

Viennae, 21. Majj 1704.

(Eredeti, sajátkezű levél, melynek írója nem tudta, hogy a török földéről, Karán-Sebes és Facset felől Thököly Imre régi kurucz hadainak maradványával 1704. januárban Erdélybe betört és Koszta rácz ezredest s csapatait Dobránál lekaszabolt, a dobrai sánczot, Illyét, Branyicskát, Kolcz és Vincz várát, Szászvárost, Szászsebest s végre magát a fővárost, Gyula-Fejérvárt is Rákóczi részére elfoglalt ezen *b. Orlay Miklós, testvérbátyja vala Andrássy Péternének*. Egyébiránt a levél keltekor Orlay már nem élt, maig titokzatos orvgyilkosságnak esvén áldozatul; *utolsó férfi-tagja családjának.*)

38.

Ugyanaz, Bécsből, Andrássy Péterné, Orlay Borbúlának, Hradistyjára.

1705.

»Valóban szánakozó szívvel értettem Ngtok sok kárvalásit; *kit ha az ellenség cselekedte volna: tudom, nem volna olyan szíve-fájdalmára Ngtoknak, — de az mint értem, mind az morvaiak kegyetlenségéből löttek.*¹⁾

Az békesség felől mostan jó reménsséggel lehetnénk, mivel az Felséges új Császár (*I. József*) kész minden jót végezni a pártos atyfiakkal, sött Palatinus Urunkat (*Esterházy Pált*) magához hivatván, per expressum megmondotta, hogy ő Hercegsége írja meg nekik, hogy *tudtokra lehet, hogy ő Felsége gyermekségüktől fogva mindenkor a magyaroknak jóakarójok volt: de minthogy a Felséges Atyja (I. Lipót) idejében rajta a dolog nem állott, nem is segíthette őket; most azért kezében lévén az egész birodalom: hitessék el magokkal, hogy édes atyjok léssen, csak térjenek vissza (a hűségre.) és valamire hittel föteles az országhoz: mindeneket szentül meg kíván tartani.* Így azért ezen kegyes resolútióval ő Hercegsége aláküldötte hozzájuk *(azonban egy tapintatlan, Rákóczit sértő levéllel!)* Jeszenszky István *(nádori titkár)* Uramot; immár elválik, micsoda válaszszal fogják visszabocsátani. Viza és Okolicsány Uraimék visszajöttek a követséggel, de — a mint hallom, — csak az előbbeni punctumokat küldötték újobban vissza, bővebb relatiót kívánván irántok; de midőn ő Kglmek ide indultak, sem az Felséges öreg Császár halálát, sem ezen mostani Császárunk kegyes resolútióját ott alatt nem tudták még.« Az új császár a papoknak nem igen kedvez, »szerencse, ha Cancelláriust is világit nem fog tenni, a mint

¹⁾ Orlay Borbála Trencsény vármegyei, zábláthi, ribári, felső-drieto-mai és Beczkóhoz tartozó jószágait égették és rablák föl a Magyarországha beütött morvai gyűlevész-hadak.

inclinatioja vagyon, — ki is leghamarabb Mlgos Gróff Illyésbázy (*Miklós*) Uram lenne, a mint a beszédek czéloznak.«

Datum Viennae, 27. Majj 1705.

(Eredeti, s. k. levél.)

39.

Ugyanaz, Bécsből, Orlay Borbálának, Hradistyára.

1705.

A Memoriálist Ngod parancsolatja szerint benyújtottam a Felsőges Hadi Tanácsnak. »De minémű szép, vígasztaló resolútiót írtak az hátára, — bizony, magam is keservessen olvasom, holott nem ilyen vígasztalást érdemlenének ő Felsőge hívei. *Az éjteléseket csak semminek tartják ütten, s azt mondják felülte, hogy az nem egyjéb, hanem fructus belli; azért az iránt nem is igjérnek semmi satisfactiót.* Az több(i) károk iránt pediglen az régi, szokott német regula szerint azt kívánják, hogy *nevezze meg Nytkok: kicsoda mit vitt el és kinél vagyon?* — Így volt mindenkor az szegény magyarnak dolga, valamikor panaszkodott!«

En eleget jártam-keltem, fáradoztam kívánatosabb válasz nyeresében, de csak hiában; »mert, úgy veszem észre, *hogy az hadüszteket mostani üdön az Hadi Tanács nem örömet offendálja.*«

»Az békesség iránt még mostan sincs semmi bizonyos reménségünk: mivel az pártos atyafiak igen kevélyen viselik magokat s csak vállokrúl adnak választ az Felsőges Udvarnak.« (*Rákóczi említett megsértése miatt.*) Majd úgy járnak, mint Tökölyi járt, ha úgy elbázzák magokat.

»Budán alól, Paxnál, a Dunaparton valóban nagy, erős *(de még be nem fejezhetett!)* sánczot csináltatott Vak-Bottyán, kit ugyan maga nevére *Bottyán-várának* neveztetett; de ez elmúlt héten, alig kezdte Generál Kliklisperg (*Glöckelsperg*) négyezered (9000-ed!) magával nekik mutatni magát: azonnal *(Bottyán tk. megsebesülése s három napi bombáztatás után!)* az erősséget pusztán hagyván, gyalázatosan általszaladtanak a Dunán, sokszámú mérő lisztet, kenyeret és lövészszámokat (??), hozzájok tartozó golyóbisokkal és puskaporról odahagyván. Ilyen az ő vitézségek! Generál Herbaville Uram is Pozsony vármegyébül rövidnap megindul az Vágon által, csak szintén az felső hadakat várja magához, kik actualiter az Dunán — tízezerig való — útban vadnak: ki dános, ki saxó, ki német, és az eleje immár is ide aláérkezett s az Dunaparton várják az többit. *Leszen legalább 18.000 ember a megírt Generális alatt, kikkel bízást egész Magyarországon általmehet,*

ha tovább is csak olyan vitézek lesznek, a mint eddig voltak a nagyhírű kuruczok».

Viennae, 30. Junij 1705.

Melléklet. Emlékirat, a cs. kir. Bellicumhoz, Orlay Borbála fia gr. Serényi Farkas nevében intézve, melyben a fiatal gróf előadja, hogy a trónhoz való rendíthetetlen hűségétől viseltetvén, Trencsény vármegyei jószágaiából kiszorított és édes anyjával együtt »hic in Moravia, sub tectis alienis« kénytelen nagy szükségben tengődni. S ezalatt, míg ő idegen földön nyomorog: örökölt javait odahaza épen az ő cs. kir. Felsége hadi tisztei dűlják és pusztítják. »Dum enim his praeteritis temporibus ad subministrandum Trenchinium (cs. helyőrségű vár) anno nam, primavice Excellentissimus Dnus Generalis á Ritschan (a kit azután Beresényi 1704. május végén Jablonczánál tönkre vert és elfogott), dein Dnus Colonellus Montecuculi, et recenter, ultimavice Dnus Colonellus á Grumpach ordinati et commendati fuissent, prae Bonis Rebellionum, omnia Bona et Residentias nostras, nulla habita fidelitatis nostrae ratione, funditus in cinere redigi curavere, uti, ut nihil amplius reliquum sit. Et signanter, quidem primo sub commenda praetiti. Dni Gralis á Ritschan integer pagus Kis-Zábláth vocatus, deinde sub ductu Dni Colonelli Montecuculi pagi Nagy-Zábláth et Ribár non tantum in cineres versi et ipse etiam campanae e Castello abductae, verum et sacra Capella ibidem habita totaliter expilata remansit, (a kuruczok nem rabolták ki); nunc autem recenter, quod acerbius esset, sub ductu Dni Colonelli á Grumpach, quicquid reliquum erat: allodium, hortus, braxatorium, horreum, cum ibidem contentis frumentis, et ipsum Castellum, locus habitationis nostrae, nequidem ipsis parietibus et ibidem contentis ferreamentis parcendo, in perpetuum nostri ruinam, totaliter in cineres conversa esse dolore subaudio.« A miért is a maga és anyja törhetetlen hűségére a trónhoz, hivatkozva, a megnevezett tisztek ellen szigorú vizsgálatot és teljes elégtétel-adatást kér.

Hátirati resolutio: »Dno Supplicanti cum responso restituendum: Si officialem aut milites, penes cujus vel quorum manus aliquid de ablatis ex Castellis suis rebus reperibile foret, nominatenus specificare voluerit,¹⁾ habita illa tunc notitia, haud quaquam intermittetur condignam eatenus ipsi impendi facere restitutionem.

Ex Consilio Bellico, Viennae, 15. Junij 1705.

Joannes à Tiell, m. p.²⁾

(Mind a levél, mind melléklete eredetick.)

¹⁾ Hiszen megnevezte a vezénylő tiszteket, a kik alatt a rablást, égetést, templom- és kastélykifosztást elkövették!

²⁾ A cs. kir. udv. haditanács alelnöke.

40.

A putnoki kastély és jószág leltára.

1707.

Anno 1707. die 7. Februarij. Az putnoki kastélyhoz mindennemő jókról Inventarium, az kik benn találatnak kastélyban és kastélhoz tartozandó helyeken, ezen alúl feljegyeztetett rendi szerint jök; úgymint:

Primo. Az kastélyban, felső palotákban találatott e szerint: Züld festikkel festett ajtók, pléhekkal, sarkvasakkal és négy kolcsokkal . . . . nro 5. Ittem, az pusztá palotában fehér ajtó, sarkvasakkal, pléh nélkül . . . . nro 1. Ittem, második palotában züld festikkel festett ráják vagy fogasok . . . nro 4. Ittem, az harmadik palotában fehér fogasok . . . . nro 2¹/₄. Ittem, Palotában vörös nyoszolyák 2 és züld 1 . . . . nro 3. Romlott, hasadozó székek, 8. Ittem, Palotában kerek, vörös asztal és más fehér . . . . nro 2. Ittem, pohárszék pléhlhel, kölcesal . . . . 1. Ittem, Nagy palotában, úgy más felől is jó kálha . . . . 1. Ittem, mindkét felől az kályhák mellett lóczák . . . . 2¹/₄. Ittem, mind az négy palotán öveg-ablakok, csak az egyik hijános . . . nro 7. Ittem, egy tonnában boreczet . . . 2¹/₄.

Secundo. Az felső paloták mellett való kamorában találatott szalonna, egyiket megkezdtük . . . . nro 3. Ittem, nagy sodor és hátúlsó láb . . . . nro 4. Ittem, háj, egy meg van kezdve . . . . 2¹/₄.

Tertio. Menvín bástyában való kis bótban, találatott: közönséges jó ajtó, pléh nélkül, reteszfüvel, sarkvasakkal . . . . 1 Ittem, örös (*üres*) hordó, holmi beltölteni . . . . nro 24; feneketlen 2, = nro 26.

Quarto. Az garádics alatt való bótban találatott: duplás ajtó reteszfüvel, lakattal és vasrostélyos ablakkal . . . . nro 1. Ittem, hordókban búza, ... kila nro 5. »1. Ittem, örös hordó 4, két fenék becsinálva, 2 . . . nro 6.

Quinto. Az kapu mellett való bótban találatott: közönséges ajtó reteszfüvel, lakattal . . . . 1. Ittem, vasrostélyos ablak . . . . 1. Nagy kád, 1. Kisebb kád, lisztnek való, 1. Liszt kádban, 3 hordóban . . . kila 4. Kása . . . . mérték »1. Tavali és negyedívi borsó kila 4. »1. Ittem, szilyes fatányír . . . . nro 14. Ugyanott való bótban találatott egy seres hordóban komló . . . kila 3. Ittem, régi romlott vasrosta . . . . 2. Ittem, más bótban találatott rongyos zsák nro 7, jobbacská . . . 2, nro 9. Viselt kis ponyvácska . . . . 1. Ittem, búza . . . . (*kila*) 6. Rozs . . . . (*kila*) 14. Ittem, szuszák 2, az istálóban 1, ... 3. Ittem, egy hordóban 3-ad ívi káposzta . . . . »¹/₄.

Sexto. Az kapu mellett való nagy házban: vörös ajtó, sarkvasakkal, reteszfővel . . . 1. Ittem, zöld kályha, sító kemenczível, . . . 2. Ittem, öveg-ablak vasrostilylal.

Septimo. Az nagy istállókon vagyon mindenikön közönséges ajtó sarkvasakkal, 3 reteszfűvel, . . . 4. Ittem, mindenik istállóban lovaknak való váluk . . . . 4. Ittem, új fakó kerék . . . 1. Ittem, egy istállóban lerakott zsindel, nem tudhatni, hány ezer.

Octavo. Menvín városban való pincziben, taláztatott bélelt ajtó, sarkvasakkal, reteszfűvel és fazárral.

Nono. Menvín a majorban és ottan mindeneket megszámozáván, e szerint taláztatott: Örög fejűs tehén 3, meddő 3, bika 1, $3\frac{1}{2}$ fő (*fű*) ökör-tinó 1, $2\frac{1}{2}$ fő ökör-tinók 4, 3 fő borjúk 4, tavali borjúk 5, ökör 13, pulka 21, lud 2, tyúk 24, örög sertés 24, süldők 39.

Decimo. Ugyan az majorban taláztatott vas- és faszerszám e szerint: vasas-szekér egy jó, más romlott, egy derék vasszeggel . . . nro 2. Ittem, favágó fejsze jó 1, romlott, törött 5 . . . . nro 6; faragó-fejsze 1. Ugyan az majorban taláztatott tűró (*eke?*) . . . . 1. Ittem, eke 1 jó, más elterdelőzett 1. Ittem, taliga csak egy jó, más roz. Lánczok jó 2, elszakadozott 3 . . . . nro 5. Viselt esikoltó (*így*) . . . . 1. Szántóvas, jó, pár 2, viselt szántóvas 2, viselt csoroszlya 1. Széllyes kapa 2. Munkásoknak való kinyérsötő tekenyő 1; nagy sajtár 1; dízsa 1; kis tekenyő 1.

Undecimo. Menvín az serfőzőben és ottan megszámozáván az edényeket és ahhoz tartozandó mindennemő apparamentumokat, ilyenképen taláztatott: serfőző nagy öst 1; örög kád 2, bruskának való 1, . . . nro 3; serhivító kis kádak 4; szalad-áztató kád 1; merenglők vagy sífok 5; seres hordó jó 7, romlott 12, ... nro 19; vasveder, fenék nélkül lévő, egy jó, más romlott . . . . nro 2; csöbör 2, dízsa 1; faragó fejsze 1; kis furó 1. Szalad-szárító kemenceze, jó lészakkal együtt 1. Ittem, taláztatott szalad egész 1, más hijános, de nem jó egy is, . . . nro 2. Ittem, serfőzőn vagyon 4 ajtó, sarkvasakkal, reteszfűvekkel, lakatokkal . . . . 4. Ittem, az serfőző-házon jó ajtó, sarkvasakkal, reteszfővel 1.

Duodecimo. Menvín az major mellett való kis pincziben, ott taláztatott egy jó bélelt ajtó, sarkvasakkal, jó reteszfűvel és fazárral, 1.

Decimotertio. Menvín az kilső pincziben, az hol búzát és vermes íletet szoktak túlteni, nem levín kastilyban olly alkalmas helye, ilyenképen taláztatott: ajtó sarkvasakkal, reteszfővel és jó lakattal 1. Ittem, hordókban 3, 4, 5-öd ívi búza. . . . kila 9. »1; tavali rostaalja és utólja . . . kila 12.

Ittem, egy veremben, teli búzával, ... kila 40; más, megkezdett veremben, az ki filyén (*fílen, félben*) van . . . . kila 63. »1. Harmadik veremben árpa, ... kila 141. Ittem, földén árpa . . . . k. 1 »1. Negyedik veremben, az is fílen van. . . . k. 31. Öres hordó. . . . 7.

Decimoquarto. Menvín kapu előtt való pusztá kis malomban, taláztatott: közönséges ajtó, sarkvassal, fazárral, 1. Abronescsal megszorítottatott felső kő és viselt alsó . . . 2. Gusal, talpával, koronggal és serpenyővel . . . 4. Vaskapocská 1. Vízajtó keríken jó csapók és az végeken jó abroncsok egészen. — Az mályvai pusztá malomban is hasonlókípen jó eszközökkel és vasakkal, kiesz; jó volna más malomra.

Datum Putnok, Anno et Die ut supra.

Per me Nicolao Mátyus, Clavigero Putnokiensi, m. p. P. H.

Coram me Melchiore Ablonczy, Vice-Gerente Filiali Tricesimae Putnokiensis, m. p.

Coram me Gasparo Beky, Ductore Putnokiensi, m. p. P. H.

(Eredeti, egy íven, Mátyus Miklós kulcsár kezével nagy gonddal, rovatosan írva. Az aláírások mind sajátkezűek; Mátyus pecsété piros spanyolviaszba nyomott, Bekyé ostyába, papírfözlettel. Czímeres gyűrűpecsét mindkettő. — E jelen leltár bizonyára Rákóczi orsz. közigazdasági tanácsának meghagyására készült, a szándékba vett és csakhamar végre is hajtott birtoklefoglalás előzményeként. A Confoederatio kormánytanácsa ugyanis az 1706-iki eredménytelen békealkudozásoknak a császáriak részéről történt félbeszakítása után elhatározá és közhírré tette, hogy a még ausztriai pártou levő magyaroknak, ha bizonyos határidő letelte alatt a Confoederatio hűségére nem térnek, jószágaik az ország fiscusa számára lefoglalandó, Putnok úrnője pedig, b. Orlay Borbála, — előbb gr. Serényi András, majd ennek halála után b. Andrassy Péter neje — nemcsak császári hűségben volt, sőt 1703. vége felé még hazáját is odahagyta, s háával gr. Serényi Farkassal és második férjével idegen országon, Morvában, Hradistyán (Ungarisch-Hradisch) vonta meg magát mind ez ideig, — tehát nagyon is azok közé tartozott, kiknek jószágaik elkobzandók valának; mindazáltal az összeírást, mint látjuk, a saját kulcsárjával hajtották végre s a leltár egyik eredeti példányát megküldötték neki. Borbála, férje és fia egész a szathmári békekötésig nem tértek vissza, és csak 1711. nyarán látták meg újból Gömör vármegyét.)

41.

A b. Andrassy-testvérek rendszabása Krasznahorka várában.
1708.

Mi alább subscribált egy testvér-atyafiak, Krasznahorka várának restauratójára, úgy az porkolábnak conventiójára és az praesidiarius hajduknak menstruális fizetésekre és az idősbik atyánkfiától Andrassy Péter bátyánk-urunktól¹⁾ rendeltetett

¹⁾ A ki ekkor, mint labancz, a hazából számkivettette, a császár hűségén Morvaországban bújdosott, a felesége jószágain.

pium legatumoknak exolutiójára, ad ulteriorem dispositionem pro hic et nunc tettünk az alábbírt mód szerint rendelkezéseket.

Primo. Az mely 700 magyar forintokkal maradott restantarius Rozmán Márton tisztartó uram: de toto et integro, communi nostro consensu rendeltük az vár épületire, úgy, hogy az mely atyafi közüllünk idehaza fog lenni, annak fog incumbálni, hogy azon summa pénzt, si ita necessum fuerit, etiam fortioribus medijs tartozzék Rozmán Márton uramon megvenni és porkoláb uram (*Barna Miklós*) kezéhez adni, úgy mindazonáltal, hogy porkoláb uram is cum consensu ejusdem fratris mit és hol akar építtetni és az mesterembereknek megnyit és mit fizetni, — azon atyafinak híre nélkül semmit se mérészeljen cselekedni, hogy annyival is inkább a több atyafiak tudhassák: mire kötötték azon summa pénzt?

Secundo. Ad evitendas ulteriores quaerelas Dni Castellani, communi consensu elvégeztük, hogy a modo in posterum fizetése léssen in parata pecunia 100 tallér, id est 180 magyar forint, úgy, hogy ő Kglme secundum sui libitum provideálhasson magárúl, úgy, hogy minden kantorra fog ő Kglme proportionaliter exolváldni, és így nem lesz osztán sem egy, sem más tisztartóra panasza ő Kglmének.

Tertio. Adattatik autoritás azon atyafinak, a ki itthon léssen, hogy mindenik tisztartónak imponállhassa, hogy menstruatim praesidiarius hajdúknak szokott fizetéseket in tempore, azaz prima die mensis, exolválják; mellyet ha valamelyik tisztartó el találna mulatni: tehát az itthon lévő atyafi azon tisztartónak javaibúl exolváltassa.

Quarto. Az mely pium legatumokat tett Andrassy Péter bátyánk-urunk ő Kglme, azoknak jól végére menvén, proportionaliter mi atyafiak¹⁾ fogjuk exolválni és manuteneálni közönségessen.

Accedál az is, hogy az vár épületihez non obstante eo, hogy felül specificált pénzt rendeltük, mindazáltal mindenik ír részirúl való tisztartó annak ideiben proportionaliter fog tartozni manualis munkásokkal, mólnárokkal és szekerczésekkel.²⁾ Actum Dernő, die 20. Mensis Maij Anni 1708.

Andrassy György, m. k.

Méltóságos Generális T. N.

Andrassy Pál, m. k. (P. H.)

Andrassy István Uram

Andrassy Mátyás, m. k. (P. H.)

ő Nga Plenipotentiáriussa:
Barna Miklós, m. k. (P. H.)

(Eredeti, egész íven. Az aláírások sajátkezűek; az illetők piros gyűrűpecséteivel. Andrassy István, a legidősb fivér, valahol a táborokban volt távol.)

¹⁾ Mint a kik Péternek az ország fuscusától lefoglalt jóságait Rákóczi fejedelem kegyelméből használták.

²⁾ A faragó-munkákra.

42.

B. Andrásy Péter főispán oltalomlevele a putnoki cigányok részére.

1711.

Én Szent-Királyi Andrászi Péter. Krasznahorka várának egyik Örökös-Ura és Tekéntetes Nemes Gömör Vármegyének Fő-Ispányja. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levellemnek rendiben, hogy tekintetben vévén Putnoki János Vajda cigányomnak¹⁾ több alatta lévő cigányokkal együtt előttem tött könyörgéseket: adtam szabadságot nékik ezen Nemes Gömör Vármegyében lévő városokon és falukon szabadossan fel- s alá járni, élődni, magok mindennapi kenyeret keresni munkájokkal, emberséges emberek kára nélkül és szabad cserélésekkel igazán és jámborúl keresni, rendelvén egyszersmind bizonyos subsistentiájúl és megtelepedéseknek helyül Putnok várossát nékiek, úgy, hogy más extranaeus Urak cigányinak ottan megtelepedni sem télben, sem nyárban meg ne engedtések; a kik pedig ottan megtelepedni kívánnak: azok megírt Vajda Jánost magok Vajdájoknak ösmérvén és tartván, őtüle függjenek mindenekben, az adót is megadják, rend szerint való szolgálatot is tegyenek. Kérek azért minden renden lévő, említett Koronás Királyunk ő Felsege²⁾ tiszteit, harminczadok és vámok administratorit, — ösmérvén megírt János Vajdát, több alatta lévő cigányokkal együtt cigány jobbagyimnak lenni, — mindenkor és mindenütt, megnevezett Nemes Vármegyében járni-kelni, kereskedni, cserélni engedjék, bocsássák és bocsáttassák, minden kár, tartóztatás és háborgatás nélkül; sőt az kiknek ellenek valami praetensiója lehetne: hozzája ne nyúlhasson, hanem pro impetranda satisfactione et contentatione, putnoki tiszttartómat, úgymint földesurok tisztit requirálják, az ellen cselekedők ellen pedig kívánt assistentiával is legyenek. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restituti. Datum Putnok, 5. Junij 1711.

Nemes Gömör Vármegyének

ordinarius szolgabírója:

(P. H.) *Dancs István*, m. p.

Putnoki Commendans

(P. H.) *H. B. v. Biberger* (?)

Capitaneus, m. p.

Kívül: A putnoki cigányoknak adott levellem, 1711.

(Egykorú, egyszerű másolat félfőven, nyiltlevél alakban kiállítva.)

¹⁾ Tulajdonkép neje b. Orlay Borbála cigányának, mert Putnok város földesasszonya ez volt.

²⁾ Csakhogy *ekkor* épen ilyen nem létezett, mivel I. József 1711. ápril 17-kén meghalt, a Barcellonába szorúlt III. Károly pedig nem vala még megkoronázva.

Krasznahorka várának felosztása.

1712.

Mi alább megírt atyafiak, egyenlő megnyugodt elménkel, mostani állapotunkhoz képest s mind successorinkra nízve kívánván Krasznahorka várában oly rendet tennünk, hogy ne lehessen egy atyafinak is közülünk panaszsa ex eo, hogy az várban egyikének is bizonyos helye nincsen mutatva; kinek-kinek azért magunk között ezen alább megírt modalitás szerint, specificált helyeket repartitáltunk, salvo tamen in integro adhuc in Anno 1695. et die 1. Julij vinculari nostro divisionali contractu semper permanente, hoc per expressum insuper declarato, hogy ezen repartitiónk nem értetődik pro reali divisione, hanem ut praemissum est, hogy kinek-kinek lehessen oly bizonyos helye, az hová maga javait helyheztesse, de oly conditíóval, hogy ámbár valamelyikének közülünk oly derék szüksége nem lenne is kimutatott portiójára: per hoc nem engedtetik meg, hogy más idegeneknek azon részét adhassa, avagy idegenek portékáját ullo sub praetextu, sine consensu Fratrum admittálhassa.

Andrássi Péter Uram része.

Az alsó-vár sorbeli házak, az vigyázó alatt való börtöcskától fogvást egész az drabant- és hajdu-házokig, alatta való nagyobb és kisebb, két rendbeli pinczével és az szekérszínnel.

Andrássi István Uram része.

Felső-várban az alsó Bebek-bójtja, házával együtt, annak pitvara konyhástól, szabók és Gyöngyössi-házaféle.¹⁾ alatta való hármos pinczével, pitvarával, fölötte való Bebek-bójtjával, mely is Pacsa felé vagon.

Andrássi György Uram része.

Az középső-várban nagy grádics mellett lévő kis bört, az tükörös ház, ugyan az mellette való ház, az nagy palota és az kápolna, az nagy grádics alatt való pinczével, az deszka-rekesztésig; az felső-várban járó pitvar az nyírfa mellett, konyhának; item az furrott²⁾ pincze, gabonatartó helynek és sáfárháznak.

¹⁾ L. idevonatkozólag föntebb Gyöngyösy István a költő 1696-iki levelét és hozzáfűződő észrevételeimet, *Századok*, 1898-iki évf. I. füzet.

²⁾ »Furrot« vagy »Furós«, nem olvasható biztosan. »Turós«-nak vélhetnénk, de a T szára határozottan keresztül van húzva.

Andrássi Pál Uram része.

Az új épületen való nagyobbik ház, ellenében való nagyobbik házzal és az nagyobbik házból nyíló bóttal, és az grádics felett való pusztá hely, melyet közkölséggel boltozással kell megépíteni. Ahhoz adattatik az Páterek és deákok háza, az nagy konyhával és az Pattantyús-bástyával; ugyan az Dobiló-bástya alatt való gabonatartó hely. Item, az palota alatt való rekesztés-pince.

Andrássi Mátyás Uram része.

Az örög Úr (*b. Andrássy Miklós*) házafele, pitvarostúl, ellenében való házzal. Item, a bástya, melly is régenten az leányok háza volt. Sütőház mellett való sáfárház; felső-kapu mellett való kis vigyázó, és az leányok háza alatt lévő pince, pitvarostól; az kis virágos-kert és az sütőház.

Datum Krasznahorka, die 7. 9-bris Anno 1712.¹⁾

(Egykorú másolat, egy íven.)

44.

B. Andrássy Pál volt kurucz tábornok végrendelete.

1713.

Atyának és Fiúnak és Szent-Lélek Istennek nevében, a teljes Szent-Háromságnak, egy élő Istennek ajánlom az én bűnös lelkemet; az elrothadandó testemet pedig, minthogy a földből eredetet vett, földnek gyomrában; mellynek tisztességes eltakarítását ekképpen kívánom és rendelem:

Valahol Isten ő Szent Fölsége bűnös lelkemet magához szólítja, főképpen város-helyen: ott temettessék hideg tetemem, de mindennemő költséges világi pompa nélkül.

Lelkem üdvességéért pedig hogy háromszáz rhényes forintok erogáltassanak, akarom és hagyom, úgy, hogy száz tallér Betlérben általam építettett kápolnának végbe való vitelére,

¹⁾ A hét fivér közül az ősi családi váron ekképpen csak öt osztozott. A születésükre nézve Pál után következett *Miklós* ugyanis, mint örökös szegénységet fogadott minorita-barát, nem tarthatott igényt osztályra, az e közt és Mátyás közt született *János* pedig, úgy látszik, ekkor már nem élt; különben nem mellőzték volna. Egyébiránt ezen osztálylevél kelte után három hónap múlva (1713. február hó első napjaiban) Pál báró is elhunyt, mégpedig fiutól nélkül. — A várórséget képező hajdúkat közösen fizették s a porkoláb az egész család hűségére esküt tett. (Egy térítvény Barna Miklós porkolábtól 1703. május 2-ikáról a hajdúk közös fizetéséről, a levéltárban.) A »nagy palota«, valamint a »tükrös« terem alkalmasint azért jutott György úrnak, mivel ő lakott volt állandóul a várban, ő is védte volt azt az 1709—1710-iki hosszú zárlat és ostrom idején a németek ellen.

annak szükséges állapotira fordíttassék, száz tallér pedig szent miséknek szolgáltatására adattassék és szegényeknek osztattassék. Ezen kívül még az gányi templomocska, a mennyire szükséges lesz, reparáltassék.

Ennekutánna, mivel Isten ő Szent Főlsége maga ingyenváló irgalmábúl kevés jószágocskában engem sáfárrá tenni méltóztatott, azt is jó rendben hadni kívánván, ezen mód szerínt rendelém :

Legelőször is, az legelső kedves feleségemtől (*b. Amalé Mária*) maradott minden mobilét és immobilét — a ki levelekből kitetszik — Klára leányomnak (*előbb b. Perényi László, majd b. Sennyey István neje és özvegye*) egészen hagyom, törvény szerint is ötet egyedül illetvén.

Másodszer. Minthogy mostani kedves házastársomtól Balassa Krisztina Asszonytól adósságom kifizetésére, más egyéb elkerölhetetlen szükségimre vettem föl bizonyos summát az ő saját pénzébül: ¹⁾ azon summába hagyom és kötöm néki Bettlért egészen, minden hozzávaló appertinentiákkal és nékem jutott (*tokaj-hegyaljai*) szőlőkkel. És ha ez nem tetszenék kedves feleségemnek: tehát akármelly jószágomból annyiravaló satisfactiót tehessen és tétethessen magának.

Harmadszer. Hozzámváló tökéletes, igaz, jámbor hívségéért, betegsígimben körölettem tett szolgálói szolgálatjáért, fáradságáért: mindennemő keresetemet, valahol vólt, vagyon és lehet, minden mobilémet, nevezett kedves házastársomnak hagyom.

Negyedszer. Hódi, körtvélesi, farkasdi, nyárasdi, gányi, nivedi portióim, somosi jószágocskámért való tizennégyezer, azaz 14,000 forintba öcsém Andrásy Mátyás Uramtól foglalt Veszverés, minthogy leányi ágot illetnek: egyviránt oszlani fognak három leányim között, úgymint *Klára, Anna-Mária* és *Ilona* között. Úgy mindazáltal, hogy kedves feleségem szabadon disponálhasson egész jószágomba, mindaddig bírja, míg Isten ő Szent Főlsége leányimat föl nem neveli; senkinek számadással ne tartozzék semminémő jószágomból. És ha valamellyik leányom ellene járna, ötet boszontaná, engedetlen vólna: szabad legyen kedves feleségem arra jutandó részt annak kötni leányim közül, a ki kedvét keresni s böcsülni fogja.

Ötödszer. Nem akarom, hogy Klára leányom tizennyólec esztendőnek előtte vagy férhez, vagy apáczák közzé menjen; hanem mindaddig kedves feleségem keze s oktatása alatt légyen. Kinek

¹⁾ 1712. szept. 24-iki beismerése szerint nejének csak a Balassa Pál püspök után örökölt osztalékából is 3762 frt 50 drt vett föl. (Özv. Balassa Gáborné és gyermekei nyilatkozata.)

Hatodszor. Jóságának gondviselőnek és tótornak nagy böcsülettel kéretik Tekintetes Nemzetes és Vitézlő (*Felső-Büki*) Nagy István Itélőmester Uram ő Kglme, kihez illendő discretiával tartozzék lenni Klára leányom; s ha ő Kglme tisztí hivatalja miatt ezen functióra reá nem érkezhete: olyat requirálni ne terheltessék, a ki helyessen a tótorságot véghez vihesse.

Hetedszer. Oselődem ki-ki érdeme szerint mentőlelőbb contentáltassék s kifizettessék; nemkülömben aprólékos adósság iránt a ki insinuálná magát helyes ok és praetensio mellett, — kiről én ugyan nem reflectálhatom magamot, — az is azonnal complanáltassék.

Ezek hogy szentül és megmásolhatatlanul véghez menjenek, stáljanak és megtartassanak, hagyom és akarom.

Költ Trenchin várossában, 26. Januarij 1713.

Andrássy Pál, m. k.

(P. H.)

A borítékíven, mely a végrendeletet tartalmazó ível kék selyemzsinórkával volt egybefűzve, ezen itélőmesteri hitelesítő rájegyzés olvasható:

»Anno Domini 1713. Die 26. Januarij, in Libera ac Regia Civitate Trenchiniensi, Cottu nominis ejusdem existente, extracta, domoque Egregij Casparis Balthasaris Czauner ibidem habita, hospitio quippe Grosae ac Magnificae Dnae Annae Mariae Perényi, Splis ac Magci condam Dni Gabrielis Balassa Liberi Baronis de Gyarmath Relictae Viduae, Splis ac Magcus Dnus Paulus Andrássy, Liber Baro de Szent-Király, in lecto quidem aegritudinis suae corporis, me ad se accersito constitutus, mente tamen per omnia sanus, praesentem Testamentariam Dispositionem suam scriptotenus concinnatam, mihi infrascripto Prothonotario exhibuit et praesentavit ac eandem ultimariam voluntatem suam esse oretenus etiam declaravit, Lrasque Testimoniales eatenus authentice extradandas postulavit. Actum Anno et Die, locoque quibus supra.

Magister *Andr. Dubniczky*, S. C. Raeque Mattis pers. praesen. Regiae in Judicijs Locumtenentis et Consiliarij Prothonotarius, m. p.«

(*Eredeti.* A végrendelet szövege Andrássy Pál kurucz tábornokkori titkára- avagy íródeákjának általunk sok hadi tudósításból jól ismert írása, az aláírás sajátkezüi, jóllehet már a betegségtől elgyöngült kézzel, láthatólag reszketegen írva. A piros spanyolviaszba nyomott, igen finom-metszetű Andrássy-czímeres és a sisakdísz mellett P. A. kezdőbetűs gyűrűpecsét tiszta ép. Ugyane végrendelet mellett a végrendelkezőnek utolsó betegségére s halálára, temetésére vonatkozó több egykorú irat maradt fenn. Közülök az érdekesebbeket alább közöljük, a többiekből pedig ezeket említjük meg: Andrássy Pál Hódiról 1712. szept. 23-ikán írt

levelével értesíti bátyját Pétert, hogy közelebről meg fogja őt látogatni s annyira követelt tartozásait, az anyósától hozandó pénzzel törleszteni. Pozsonyba is készül, de most előbb, a pénz végett Trencsénybe, Zsigmondházara megy, említett napjához, u. m. özv. b. Balassa Gábornéhoz. Így is történt; azonban a java férfikorabeli, még 40 éven alóli Pál úr utóbb ugyanott Zsigmondházán oly súlyosan megbetegedett, hogy az év vége felé kénytelen volt magát az orvos és gyógyszerész közeléte okéért Trencsény városába vitetni, a hol is nevezett anyósának szállásán feküdt nagybetegen. 1713. január 8-kán ugyanott Trencsényben adóslevelet ír alá, a melyben kijelenti: »*hogy súlyos betegségembe költéségemből kifogyván*« vett föl szokott hatos kamatra N. V. Miszleniczky Györgytől 100 rh. frtot, és azt »mentőlelőbb, minden pörpatvar nélkül letenni« kötelezi magát. De ő nemsokára meghalván, mint Miszleniczkynek Trencsény, 1714. márcz. 8-kán kelt elismervényéből kiderül, e pénzt az utóbbinak Andrásy özvegye, s illetőleg az elismervény keltekor már »Mlgos Gróff Kis-Serényi Serényi Farkas Uram házastársa, Mlgos Grófné Gyarmathi Balassa Krisztina Asszony« fizette vala ki, sok egyéb adósságaival együtt az elhunytnak. — Megvan továbbá Gludovácz Jánosnak, a jezsuiták trencsényi páter apothecariusának 1713. február 7-én kiállított és kifizetett gyógyszerész-tári számlája, a boldogult b. Andrásy Pál számára készített gyógyszeréről, ezeknek specificatiójával: »Illrmo Dno, Dno *piae memoriae Paulo Andrásy etc. data sunt medicamenta ex Apotheca Collegij Soc. Jesu Trenchiniensi sequentia.*« Az első tétel: »Anno 1713. 1. Januarij. Restantia . . . fl. 11. den. 65.« Tehát már decemberben jó csomó orvosságot szedett. Következnek az új orvosszerek, és pedig január 1, 2, 3, 4, 14, 16 és 26-án — a végrendelettel napján — készítve. A mennyire belőlök kivehető: a beteg diphtériában, vagy veszedelmes torokgyíkban szenvedett, mert toroköblögető theákából, a nyakra rakott flastromokból, felfuvadás elleni porokból, gyomortincturákból s hashajtószerekből állanak. Január 30-kán a betegség már annyira elhatalmasodék, hogy a szív működést mesterségesen kell vala erősíteni »*aqua cordialis*«-sal. Február 2-kán ugyane szert ismétlik; 3-kán »*herbae stomachalesum vino coquenda*« készítenek számára, — de a halál, a mint látszik, már e napon bekövetkezik: mivel ez az utolsó gyógyszer, s az összesen 23 frt 85 dénár-ra rúgó patikaszámlla ezzel véget ér, — sőt másnap, február 4-én, már megkezdik a temetéshez való előkészületeket és bevásárlásokat, mint, alább közlendő följegyzések mutatják. A holttest két nap feküdt ravatalon, tehát ú. l. 6-án temették el.)

45.

*B. Andrásy Pál temetésének költségei*¹⁾

I.

Anno 1713. die 4. Febr. cum subsequentibus, *nóhai Mlgos Úr Andrásy Pál Uram temetésére* és alább specificált szükségekre erogált pénznek *lajstroma*.

Fehér viasz nyolcz gyertyáért . . . fl. 2. den. 68¹/₂. Két vég fekete posztóért fl. 36. Egy vég pájáért fl. 28. Vastag

¹⁾ Ilyen soros jegyzék három van; mivel fogalmazatuk eltérő s egyik az egyik, másik a másik tételt magyarázza meg érthetőbben, mind a hármak közöljük, de helykimélés végett nem különálló sorok szerint, ahogy eredetileg irvák.

vászonyért fl. 1. d. 8. Koporsótúl asztalosnak fl. 4. Apathecába orvosságokért, exstál extractusba ¹⁾ fl. 23. d. 85. Apathecárius Urannak discretióban hat körmöczi arany, = fl. 25. d. 50. Apathecárius legényinek fl. 2. Fekete két báránybélésért fl. 8. Zsidónak bélésre való vászonyért den. 36¹/₂. Zsidónak 13 réf fekete fátyolért, per den. 35. = fl. 4. d. 55. Item, zsidónak 8 réf fekete fátyolért fl. 2. d. 80. Izsák és Jakács névő szabóknak, vagyon recognitio,²⁾ fl. 10. d. 20. Rufusz névő szabónak fl. 3. d. 25. Castrum dolorisra való gyertyákért és temetésre szüvétnoekért; van recognitio,³⁾ fl. 26. Jakab névő zsidónak, fl. 108. d. 14.⁴⁾ Baruch névő zsidónak, van specificatio, fl. 10. d. 43. Varró asszonynak, gyásznak varrásátúl, fl. 2. Pribis urannak, koporsónak szögezésétül,⁵⁾ fl. 4. d. 25. Szücsnek; van recognitio, fl. 9. d. 50.⁶⁾ Gazdának, Czauner János urannak szállástúl, fl. 8. d. 50. Harangozástúl felső templomban fl. 11. Jesuitáknál való harangozóknak fl. 1. Kriptabéli kő (*fedő lap*)-emelőknek fl. 1. d. 50. Plébánus urannak processustúl két körmöczi arany, = fl. 8. d. 50. *Páter Jesuitáknak kriptátúl,⁷⁾* extál recognitio, fl. 100.

Summa flor. 443. den. 10.

Erogatio in refrigerium animae.

Pruszkai barátoknak fl. 5. Beczkói barátoknak fl. 10. Illavai P. Trinitáriusoknak fl. 6. Boldog-Asszony congregatiójába Trenchinbe fl. 4. Krompochnénak, Isten nevében, fl. 7. Raboknak fl. 4. Köldúsoknak fl. 1. d. 30. Páter A(d)stánsoknak szent misénél fl. 3. Plébánus urannak nagymisétül fl. 4. d. 25. Muzsikásoknak énekes-misétül, fl. 3. Páter Máthénak, szent misékre fl. 2. d. 50. Plébánus urannak szent misékre fl. 4. Követnek, a ki Szoblahóra járt Páter uramért requiemekre, d. 10. *Deákoknak, a kik holttetem mellett két nap énekeltek,* fl. 1. d. 50.

Summa flor. 55. den. 65.

Summa summarum flor. 498. den. 75.

¹⁾ A végrendelet utáni záradékban ismertettük.

²⁾ Tót nyelvű elismervényük itt van, Isac Schönheitz és Stephanus Jakacz aláírással.

³⁾ 1713. febr. 9. datált és 26 fr. 55 drról szóló specificatiója tót nyelven, Jacobus Sumpolez trencsényi mézesbábosnak, (*pormikár*).

⁴⁾ Irónnal 106 fr. 25 drra igazítva.

⁵⁾ Vagyis részsegekkel kiverésétül; l. alább.

⁶⁾ A tót elismervény itt van, Joannes Kiszeliczka aláírással.

⁷⁾ Andrassy Pál tehát a trencsényi volt jezsuita-templom sirboltjában pihen. (Az elismervényt a 100 frtról l. alább.)

II.

Anno 1713. dje 4. Februarij et subsequentibus, *néhai Szent-Királyi Andrássy Pál Úr temetésére* lött ilyen külség:

Pruszki barátoknak sz. misséktül fl. 5. Beczkói barátoknak fl. 10. Trinitáriusoknak fl. 6. Bóldog Asszony Congregatiójába fl. 4. Isten nevében Kronpochnának (*e név keresztülhúzva*) fl. 7. Raboknak fl. 1. Kriptátul Páter Jesuitáknak fl. 100. Köldúsoknak fl. 1. den. 30. Pater Astánsoknak fl. 3. Levélhordozó gyermeknek (*Szoblahóra.*) den. 10. Éva'sszonnak Isten nevében fl. 3. Deákoknak a kik holttetem mellett két nap énekeltek, fl. 1. d. 50. Plebánus Uramnak requiemtül és processustul három arany, = fl. 12. d. 25. Muzsikásoknak énekes missétül fl. 3. Páter Mátthének fl. 1. Plebánus Uramnéknak fl. 4.

Latus flor. 162. den. 65.

Gyásznak úgy egyéb külségeknek specificatiója.

Nyolcz fehér viaszgyertyáért fl. 2. d. 68¹/₂. Fekete posztóért fl. 36. Fekete pájáért fl. 28. Vastag vászonyért fl. 1. d. 8. Koporsótul fl. 4. Apathecába orvosságokért fl. 23. d. 85. Apothecárius Uramnak hat arany, = fl. 25. d. 50. Legényinek fl. 2. Fekete bélésekért fl. 8. Zsidónak vászonyért d. 36¹/₂. Zsidónak 13 réf fekete fátyolért per den. 35, fl. 4. d. 55. Zsidónak ugyan fekete fátyolért 8 référt fl. 2. d. 80. Izsák és Jakacs fl. 10. d. 20. Rufusznak fl. 3. d. 25. Gyertyákért és szívütnekékért fehér viaszbul, fl. 26. Jakab névű zsidónak sokféle partékáért fl. 108. d. 14. Tisztartónak Jakabbakutra (*így*) d. 75. Baruch névű zsidónak fl. 7. d. 3. Varró asszonymak gyásznak való varrásátul fl. 2. Latus flor. 296. d. 20. Pribis Uramnak koporsónak szegezésétul egy arany, = fl. 4. d. 25. Szűcsnek fl. 9. d. 50. Gazdának szállástul két arany, = fl. 8. d. 50. Baruch névű zsidónak fl. 3. d. 40. Harangozástul felső-templomnak fl. 11. Jesuvitáknál való harangozóknak fl. 1. Az Iffiu-Asszonnak pantoffiért d. 75. Kriptabéli kőnek emelő legényeknek fl. 1. d. 50. Nagy-szombati barátoknak tíz akó bor, fl. 23. d. 75.¹) Nagy-szombati patikáriusnak fl. rhen. 10.²) = flor. 73. den. 65.

Summa flor. 532. d. 50.

¹) Megvan ezeknek Týrnaviae, 1713. aug. 13. kelt elismervényök, hogy a néhai b. Andrássy Pál lelki üdvéért mondott exequiáikért az özvegytől egy hordó bort kaptak légyen 23 fr. 75. den. értékben.

²) Úgy látszik tehát, előbb már Nagy-Szombatban is gyógyították Andrássyt.

III.

Series Expensarum Funeralium (quae aliunde comprehenditur in certa authentica Inquisitione) *comprehenditur sequentibus.*

Et primo quidem Reverendissimo Dno Adamo Gyűry, Civitatis Trenchiniensis Plebano, pro peractis dicti Dni Pauli Andrassy Funeralibus, in aureis exoluti fl. 8. d. 40. Item, tunc temporis adstantibus Patribus fl. 3. Magnae Matris B. V. M. Congregationi fl. 3. Necnon pro secundo anniversario fati Dni Baronis fl. 16. Item certis famulis, qui criptam aperuerunt fl. 1. d. 50. Item, pro loco sepulturae in Ecclesia Societatis Jesu, fl. 100. Item, pro medicinis fl. 23. d. 80. Item, Dno Apathicario Soc. Jesu Trencsinien. intuitu multifariorum laborum ejusdem, titulo discretionis fl. 27. d. 50. Item, pro medicinis eidem apathicario Trencsiniensi fl. 20. Item, ad apatecam Týrnaviensem aequae pro medicinis exoluti fl. 20. Item, diversis opificibus, signanter quidem sartoribus, vestes pro luctu tuentibus, fl. 10. d. 20. Item, sartori Trencsiniensi Ruffus dicto, fl. 3. d. 25.

Latus . . . flor. 236. den. 65.

Item, pictori Krimbergh sic vocato, pro pictura insigniorum numero septem sericeorum, fl. 8. d. 75. Item, dulciario Trencsinien. pro candelis fl. 26. d. 55. Item, pehoni Trencsin. fl. 9. d. 50. Item, Judaeo Jacobo Trencsin. pro coemenda certa materia sindone, fimbrys dati fl. 106. d. 25. Item, alio Judaeo Baroch sic nuncupato, aequae intuitu similium necessariorum funeralium, numerati fl. 10. d. 43. Item, pro refrigerio animae monachis Franciscanis Týrnaviensibus fl. 23. d. 75. Juxta recognitionem Egregij Georgij Miszlenciczky per eundem factae expensae: Rev. Patribus Franciscanis Pruszkensibus pro sacris fl. 5. Beczkoviensibus fl. 10. Rev. P. P. Trinitarijs Illaviensibus fl. 6. Elemosina fl. 12. d. 30. Studiosis ad cadaverem 2-bus diebus cantantibus fl. 1. d. 50.

Latus . . . flor. 220. d. 3.

Musicis ad Requiem cantantibus fl. 3. Pro sacrificijs Missae luctus fl. 5. Pro una petia panni nigri fl. 36. Pro nigra paja fl. 28. Pro obductione tumbae et factura fl. 8. d. 25. Pro subducturis nigris ex pellibus agminis fl. 8. Pro 21 ulnarum nigrae sindonis et reliquis fl. 9. d. 71 $\frac{1}{2}$. Dno Czauner Trencsinien. pro hospicio fl. 8. d. 50. Pro pulsu et pulsantibus fl. 12. Revmo. Dno. Archidiacono paeter processum et requiem fl. 4. d. 25.

Latus . . . flor. 122. d. 71 $\frac{1}{2}$.

Summa Expensarum flor. 578. d. 291 $\frac{1}{2}$. (Rectius 579. 391 $\frac{1}{2}$.)

(Ekként mindahárom költségjegyzék végösszege különböz, miután mindegyikben új tételek is vannak, főként a legutóbbiban.)

IV.

Miszleniczky György temetésrendező specificatiója.

Én alábbírt recognoscálom igaz keresztény hitemre, hogy die 4. Februarij tam subsequentibus Anni infrascripti néhai Miltóságos Ur Csík-Szent-Királyi Andrásy Pál Uram ó Nga temetésinek alkalmatosságával, Tekintetes és Ngos Gyarmathi Balassa Kristina Asszony, említett Miltóságos Ur meghagyott özvegye pénzibül ezen következő költséget tettem:

Trenchényi Plebánus Uramnak processustúl és requiem-tül fl. 12. d. 75. Muzsikásoknak requiemektül fl. 3. Páter Astansoknak fl. 3. Szent-Misékre P. P. Franciscanusoknak, Trinitariusoknak is Ecclesiasticusoknak fl. 20. Alamizsnát szeginyeknek fl. 13. d. 90. Boldog-Asszony Congregatiójába fl. 4. Nyolcz gyertyáírt fehér viaszbül, azokon kívül a kik specificálnak mizeskalácsos által, fl. 2. d. 68¹/₂. Két víg fekete posztóírt, fl. 36. Egy víg fekete pajáírt, kiben 46 rif vagon, fl. 28. Fekete báránybélíisért kettőírt, 21 rif fekete fátyolírt s egyéb aprólikos, gyászhoz való szükségekre, fl. 18. d. 79¹/₂. *Koporsonak csináltatásától is annak sárga szegekkel való kiverésitül, burításától (selyemmel vagy bakacsínnal)* fl. 8. d. 25. Szállástól, ahol betegen feküdt Trenchénybe níhai Miltóságos Ur, fl. 8. d. 50. Trenchényi Páter Jesoviták apathecáriussának s az ó Kglme segítő társának, sok rendbéli fáradságokírt discretio, fl. 27. d. 50. Harangoktül s harangozóknak, fl. 12. Leginyeknek, a kik kriptát nyitották, fl. 1. d. 50.

Summa totius flor. 199. den. 88.

Datum Trenchinij, Anno 1713. die 13. Februarij.

Miszleniczky György, m. k. L. S.

V.

A trencsényi jezsuiták elismervénye a sírboltdíjról.

Infrascriptus recognosco praesentibus, me ab Illrma Dna Christina Balassa, relicta vidua Illrmi Dni Dni Pauli Andrásyi, pro loco sepulturae in Ecclesia Societatis Nostrae concessio, pro eadem Ecclesia levasse fl. rhen. 100, id est centum. In cuius rei fidem has manu propria subscriptas et officii mei sigillo munitas dedi Trenchinij in Collegio Die 10. Februarij 1713.

P. Michaël Borza Coll. S. J.

Trenchinien. Procurator, m. p. L. S.

VI.

A trencsényi képviső nyugtája a selyemre festett czímerek áráról.

Ego infrascriptus recognosco per praesentes, quod pro labore seu inauratione et pictura Insigniorum nro 7 sericeo-

rum, singulum computando pro fl. 1. d. 15, pro funere Splis ac Magci Dni Baronis Pauli Andrásii deservientium, per Splem ac Mageam Dnam Relictam Consortem ac M. D. B. Paulum Balassa totaliter sim exolutus, id est fl. 8. d. 75.

Die 10. Februarij 1713.

Joannes Grimberg Pictor Tren. m. p.

(A lajstromok eredeti fogalmazatok, az elismervények pedig egykorú másolatok. — Feltűnő, hogy *funerális zászlót* Andrassy Pál számára, ámbár hadi ember, magasrangú katona és főúr volt, még sem készítették. Ez bizonyára költségekímélés szempontjából történt, mert az ilyen, nehéz selyemszövetű, aranyrojtos, aranyozott és festett címeres pompás zászlók igen sokba kerültek. A temetés, ha egyébként tisztességes vala is, az elhúnytak állásához, rangjához képest — a kor szokását tekintve — általában kissé *szegényesnek* mondható. Például koporsóját nem aranyozott ezüst-, hanem csak rézszegekkel verték ki, s emlékezetére mindössze csak *hét darab címer* készült, a miből alig jutott egy-egy példány az özvegynek és az üdvözült testvéreinek, — másoknak: gyermekeinek, rokonoknak stb. nem maradt egy sem. Ha a három lajstrom közül a legutóbbinak főösszegét, mint legmagasabbat vesszük is: nem éri föl a 600 frtot; holott pl. az 1709-ben, háborús és pestises világban, elhúnyt *Bottyán* tábornok temetése Gyöngyösön, mint tudjuk, 2200 frtba került. L. *Archivum Rákócziánium IX.* köt. 793. l. Hol marad el e mögött az *Andrassy Pál* temetési szerény pompája!)

46.

B. Balassa Krisztina, néhai Völcsey Mária, néhai b. Andrassy Pál és b. Andrassy Klára ingóságainak leltárai.

1713.

Én alább megírt, Felsőes Császár és Koronás Király Urunk ő Flge táblájának juratussa és Nemzetes és Vitézlő Felső-Büki Nagy István, Méltóságos Judex Curiae Uram ő Excellentiája Protonotariussánál lévő íródeák, recognoscálok ez levelem ereje által. Hogy minekutánna alól megírt napon és esztendőben föntemlétt Itélő-Mester Uram ő Kglme törvényes exmissiójából Tekéntetes és Nagyságos Gyarmathi Balassa Christina Asszony, néhai, Istenben elnyugodott Szent-Királyi Andrassy Pál Uram ő Nga meghagyott özvegye requisitiojára udvardi kastélban, ugyan Nemes Sopron vármegyében lévőben jöttem volna; annakutánna említett Balassa Christina Asszony ő Nga szokott szobájában hivatván, (az hol Nemzetes és Vitézlő Akay István Uram is, mint Méltóságos Amadé Magdolna Asszony, néhai Méltóságos öregbik Gróff Zicsy István Uram ő Nga özvegye és néhai Szent-Királyi Andrassy Pál Uram ő Nga első feleségétül Tekéntetes és Nagyságos Amadé Mária Asszonytól származott Klára kisasszony tatrixa plenipotentiariussa jelen vala), kívánta ő Nga, hogy elsőben a minémő mobiliák találatnak az lúdákban, az kiket ugyan ő Nga magával Dunán-

túl való földről (*Sopronytúl értve*) hozott, és másodsor, néhai Völcesy Mária Asszonytól való mobiliákat is, melyeket Méltóságos megholt Andrásy Pál Uram ő Ngának élteben adott, és ugyan harmadszor azokat is, melyek sokszor nevezett megholt Uré valának, conscribálva kezihez adjam és assignáljam.¹⁾ Legottan följúlnevezett Akay István Uram hallván ő Nga kívánságát, azt adta feleletül cum protestatione, hogy ő Kglmének parancsoltatott volna Méltóságos Zicsy Magdolna Asszonytól ő Ngától mint tutrixtól, hogy az ládáknak felnyitására ne consentiáljon, hanem, ha emlétett Ngos Asszonyonak kívánsága tartja az mobiliákat kézhez venni: vitesse Oroszvárra²⁾ az ládákat, és ott, a mik ő Ngát illetők, kezihez szolgáltatja ő Ngának. Mindazonáltal fönttitulált Balassa Christina Asszony általam tovább is csak kívánta fölnyitásokat és az conscriptió után Akay István Uram előtt való assignatióját a mobiliáknak, mivel ő Ngának sok ízben tett atyafiúságos requisitióira és kéréseire kezihez semmiképpen nem vehette, s máskint is ott kívánta percipiálni, az hol hadta. Előmben azért hozatván emlétett ládákat, fölszaggatván az rajta lévő pöcséteket és fölnyitván, Akay István Uram jelenlétében conscribáltam és kézhez adtam ugyan belől és alól specificált lajstromok szerint az következő mobiliákat.

Et quidem

Primo, Gyarmathi Balassa Christina Asszony magával hozott mobiliáknak száma.

1. Egy paplan, maga sajátja. 2. Egy táblára való öreg kamuka-abrosz. 3. Egy paplan, melynek az közepe vörös, kerülete kék. 4. Kis abrosz nro 4. 5. Asztalkeszkenyő nro 15. 6. Egy egész vég asztalkeszkenyő. 7. Asztalkeszkenyő nro 9. 8. Mángorlatlan abrosz egy. 9. Item, mángorlatlan asztalkeszkenyő nro 16. 10. Kék Maisterstukból való vánkoshéj nro 2. 11. Dunya-héj 1. 12. Székekre való varrás 7. 13. Hajszínő, arannyal kötött strimfli 1. 14. Egy testszínő strimfli. 15. Vánkoshéj, arany- és selemmel varrott 1. 16. Item, kicsin kettő. 17. Egy lepedő, arannyal, ezüsttel és selemmel varrott. 18. Egy alsó abrosz, varrással és fótokkal. 19. Kerület hozzá. 20. Item, abrosz reczével. 21. Egy fehérmárvány ládácska. 22. Egy kis agnus Dei. 23. Zöld ládácska, varrnyi való. 24. Könyv, nro nyolcz. 25. Egy agnus Dei. 26. Szentség, apácza-munka, nro 2. 27. Olvasó, öreg

¹⁾ Andrásy Pál föntebbi végrendelete értelmében; ahol Andrásy Klára tótórától is F. B. Nagy István ítélőmester kéretvén föl, ez mint ilyen küldötte ki a maga képviselőjében a jelen átadási actusra jurátusát.

²⁾ Ahol az öreg gr. Zichyné, a régi tatrix lakott.

akstainból (*achát?*). 28. Item, olvasó, ezüstes agnus Dei rajta. 29. Egy kis kötés ovét (*avált, avít*) galon. 30. Egy latra való ígetett ezüst. 31. Réz borhűtő. 32. Víz-ígetnyi való rézfazék, eszközökkel együtt. 33. Kis pinczetok, melyben vagyon kék palaczk 10. 34. Egy öreg tábori pinczetok, kiben önmihet (*önmihet*) hordoznak. 35. Item, egy középszerő pinczetok. 36. Derék alá való vánkosh, fehér, nro 3. 37. Fej alá való, nro 2. 38. Könyv nro 8. 39. Szűnyeg nro 3.

Az 36. és 37. Völseey Mária Asszony után jöttek.

Secundo. Völseey Mária Asszony maradt mobilidí.

1. Reczés selemmel és aranynyal varrott és köröskörül csipkés abrosz, egy. 2. Kerület, hozzávaló. 3. Selemmel varrott abrosz, egy. 4. Kerület, hozzávaló. 5. Selemmel varrott kendő, egy. 6. Aranynyal és selemmel varrott lepedők, nro 3. 7. Aranynyal és selemmel varrott vánkoshéj, nro 5. 8. Hosszú táblára való abrosz, vég nro 2. 9. Fehér varrásos lepedő 3. 10. Kerek asztalra való abrosz, nro 25. 11. Új abrosz, végek nro 2. 12. Új asztalkeszkenyő, vég nro 3. 13. Vörös pamukával szőtt viselt kendő nro 4. 14. Fehér kendő 2. 15. Reczéskendő 1. 16. Selmes kendő 2. 17. Reczés lepedő, nro 15. 18. Paraszt lepedő 4. 19. Selemmel varrott vánkoshéj 9. 20. Egy testszinő paplan. 21. Tafat firhang, vörös, 3 darab lévén, találatott nro 2. 22. Kontyra való fejkötő, ezüsttel és aranynyal varrott, nro 2. 23. Fekete strucz tollból való legyező, egy. 24. Asszonynak való selem ű (*őv*), nro 5. 25. Bótos fejkötő, nem találatott. 26. Uj vászony, vég nro 3. 27. Ovét czviligh kék vánkoshéj, nro 3. 28. Kék, ugyan czvilighből való alsó párnahéj 1. 29. Rongyos, szakadozott vánkoshéj 1. 30. Egy szoknyára való arany- és ezüstprém, darab nro 3. 31. Aranynyal varrott kesztyő, 1. 32. Paraszt (*kesztyű*) 1. 33. Czipelős, Kisasszonynak küldették, pár 2.

Tertio. Istenben üdvezült Méltóságos András Pál Uram után maradt mobilidí.

1. Egy czaffrang, skófiommal varrott. 2 Hegyestőr, tirkiskövel megrakott, melyet Balassa Gáborné Asszonyom, 6 Ngának adott ajándékul. Vörösbársonnyal van az hővele megburítva, nro 1. 3. Vörös nadrág skárlátból, nro 2. 4. Zöld kalpag, nyest nélkül 1. 5. Ezüst-skófiom-gombocskák nro 16. 6. Sárga skófiomgomb nro 18. 7. Egnihány réf ezüst régi galon. 8. Ovét, aranynyal burított zsinór. 9. Egy törött ezüstnyelő késecske. 10. *Egy hegedő, tokban, két ronyóval.* 11. *Item, vonyóstul hegedő.* 12. Tábori szék nro 8. 13. Bóres karszék 1. 14. Hosszu stucz nro 5. 15. Rövid stucz nro 1. 16. Flinta-

agyra csinált stucz 1. 17. Pisztol, pár 1. 18. Paraszt hegyestőr 2. 19. Ovét szunyogháló 3. 20. Nyereg, ezüstszegekkel 1. 21. Könyvek 21. 22. Régi forma czapa-pohár, egészen aranyozott, fedél nélkül, 1. 23. Aranyos kívül-belől, följül széles, oszlopos pohár 1. 24. Oreg czapapohár, kívül aranyos, belől fehér, 1. 25. Katarinka, kívül-belől aranyos, 1. 26. Alacson, ezüst, egymásban járó tábori pohárkák, nro 4. 27. Félmesszőles, ezüst, kívül-belől aranyozott kannácska, 1. 28. Párduczbőrre való, filegrán-munkából való majcz 1. 29. Kék karmazsín, ezüstoffonállal, varrott bockor 1. 30. Lóra való, ezüst, aranyos, zöld bársonyra csinált kantár és szügyvellő, 1. 31. Item, lóra való ezüst, aranyos szerszám, orozóval együtt, 1.

Következnek Tekéntetes és Ngos Andrászi Klára Kisasszony mobilái.

1. Vörösbársony váll. 2. Narancsszínő aranyos materiából való váll. 3. Zöld prokát váll. 4. Kék prokát váll. 5. Francia-kék bársony váll. 6. Vörös prokát váll, Kisasszony elviselte. 7. Igen ovét selemposztószoknya; nem találtatott. 8. Ovét vörös, aranyos atlaczsoknyát elviselte Kisasszony, az apácák közt, (t. i. a nevelőintézetben). 9. Zöld prokát-szoknya, egy rend csipke és egy rend galon rajta. 10. Világoskék prokát-szoknya, aranyval és ezüsttel egyelített csipke, egy galonácska rajta. 11. Narancsszínő aranyos matéria-szoknya, arany- és ezüst-csipke, magyar, rajta. 12. Síma vörösbársony-szoknya, öt rendben aranyval és ezüsttel egyeles (így) csipke rajta. 13. Egy francia-kék sima bársonymente, heűzbéléses, mely bélést az mol megette; német, aranyos csipke és zsinór rajta. 14. Egy esonóban volt kötve patyolatkötén 3, patyolat-félümege 6, fehér gyoles-félümege 8, fehér kötén 5. Ezek az Kisasszonynak küldettek Kis-Martonban. 15. Egy kötésben bugyor, külömb-külobmféle rongyos díb-dáb. 16. Zöld, szakadozott tubín-darab; nem találtatott. 17. Fekete gubás-bársony darab 2. 18. Középszerő vörös atlacsvánkoshejacska. 19. Viselt, hosszú, szekfűszínő mente; Christina nevű Frauczimernek adták fizetésében. 20. Vörös iskátula, üres. 21. Fehér fátyol; Boldogasszony képére adatott. 22. Hosszú, fejre való fekete fátyol; nem találtatott. 23. Fekete sladli 1; nem találtatott. 24. Fehér fátyolkötén, köröskörül fehér csipke rajta, 2. Kisasszonynak klástromban küldettek. 25. Fehér fátyol félümege, 2 pár. Kisasszonynak küldettek. 26. Fehér, fodros fejkötő; nem találtatott. 27. Zöld tafota-darab. 28. Casulában való czafrang, varrásdarabok. 29. Síkkal varrott czímer; nem találtatott. 30. Két síkkal varrott virág; nincs. 31. Egy paplanra való kék pamukvászon; nincs. 32. Viselt, violaszínő tubindarab, 8; nincs. 33. Ovét, kék bársony; nincs.

34. Vörös, sárga és zöld bársonydarab, egy. 35. Új szűnyeg, három. 36. Szűnyeg, viselt, 6. Ketteje Dunántúl van. 37. Déván-szűnyeg, 3. 38. Tarka rongyos matériapaplan, az széle zöld vászon. 39. Rongyos zöld bársonypaplan, az széle zöld vászon. 39. Rongyos zöld bársonypaplan, az kerülete vörös kamuka. 40. Török tarka paplan, rongyos, 2. 41. Setétkék tarka pamukvászonos paplan, az kerülete vörös vászony, 2. 42. Hosszú táblára való, kockás formára csinált abrosz, kötés az közepe. 43. Fűső-tartó kraiesli, stikes. 44. Item, hosszú táblára való abrosz 4. 45. Asztalkerület, hét. 46. Asztalkeszkenyő, három tuczet. 47. Abrosz nro 52. 48. Csipkés és közben-közben fótos alsó abrosz nro 3. 49. Sárga és zöld selemmel varrott reczés abrosz, 1. 50. Sárga reczés alsó abrosz, köröslen rojttal, 1. 51. Reczés alsó abrosz, köröskörül csipke, 1. 52. Két reczés, táblás alsó abrosz, 2. 53. Alsó, reczés, táblás abrosz köröskörül csipke, nro 3. 54. Item, reczés, táblás, rojttal, 1. 55. Táblás, patyolat, reczés, kék selemmel varrott alsó abrosz, 1. 56. Csipkés asztalkeszkenyő nro 11; tizenkettődiket a papnak törleni adták. 57. Lepedő, olasz metélés-csipke kerülete, nro 4. 58. Lepedőre való kötés nro 3. 59. Selemmel és aranynyal varrott lepedőre való, 1. 60. Item, olasz varrás, lepedőre való, 1. 61. Vánkoshácskára való selemvarráska, 4. 62. Szűnyeg, priglin varrott. 1. 63. Spanyol varrással, arany-, ezüst-, és selemmel varrott lepedő, nro 4. 64. Aranynyal, ezüsttel és selemmel varrott, egyik csipkés, másik paraszt, nro 2. 66. Fehér fölső lepedő, köröskörül csipkés 1. 67. Vánkoshéj, két csipkés közepek, és egy köröskörül csipkés, nro 3. 68. Vánkoshéjnak való varrás, 1. 69. Patyolat, török varrásos, arany-, ezüst- és selemmel való vánkoshéj, 2. 70. Item, kis vánkoshéj, aranynyal, ezüsttel és sokféle selemmel varrott török munka, nro 5. 71. Török varrásos, sokféle selemből, vánkoshéj nro 6. 72. Spanyol varrásos vánkoshéjacska, nro 4. 73. Aranynyal és ezüsttel varrott keszkenyő, 1. 74. Aranynyal, ezüsttel és sokféle selemmel varrott keszkenyő, 1. 75. Irás után való varrások az lepedőken, nro 4. 76. Varrásos lepedő, csipke köröskörül, 1. 77. Varrásos lepedő, fekete selemmel, csipke kerülete, 1. 78. Kék selemmel varrott lepedő, 1. 79. Egy fekete selemmel és czérnával varrott kendő. 80. Spanyol varrással, aranynyal és ezüsttel varrott kendő, 1. 81. Fehér varrásos kendő, csipke kerülete, 1. 82. Czímer tafotán, fehérren (*így*) nro 2. 83. Parasztkendő, csipke kerülete, 1. 84. Fél vánkoshéj, nro 2. 85. Zöld strimpfli, aranynyal kötött; az sraibtsichban találatott, nro 2. 86. Egy rész pöcsétnyomó. 87. Akstain-szem nro 4. 88. Ezüstös pöcsétnyomó, 1. 89. Egy keszkenyőre vörös selemmel és aranynyal varrott csipke 4. 90. Öreg paraszt olvasó, 1. 91. Táblás pedig

öttel, nro 1. (*Így.*) 92. Fakereszt és holmi más szentségek és két üres atlacz-erszénke. 93. Székre való, külömb-külobmb színó szőrrel való varrás, nro 4. 94. Kerék óra, 1. 95. Hosszú, fej alá való fehér vánkos, 4. 96. Kissebb, 3. 97. Rongyos madrácz, 1. 98. Öreg párna, fehér héjú, nro 4. 100. Dunnácska, fehér, nro 5.

Lajstromokon kívül találtatott:

1. Zöld ferhang tafotábúl, köröskörül rojtjal, darab 6, és ahhoz az koszoró, egy. 2. Ágyterető, török munka, följül fehér, alól vörös, egy.

Következik az arany-mé (mív) conscriptiója.

1. Néhai Ngos Amadé Éva Asszony kezeírása szerint találtatott egy gyémántos nyakra való aranybúl, melyben vagyon 30 gyémánt s egy szem gyöngy. 2. Egy rubintos nyakra való, melyben vagyon 34 rubint, függővel együtt. 3. Egy pár fülbe való, mellyekben vagyon 34 rubint és mindenikén három-három szem függő gyöngy. 4. Egy násfa, kiben vagyon 94 rubint. 5. Egy pár aranyperecz, kiben vagyon 14, gyöngy és 11 rubint. 6. Egy nyakra való, kiben vagyon 22 gyöngy és smaragd 60. 7. Hét smaragdos függő, kiben vagyon smaragd 104, és 15 gyöngy. 8. Hét darab smaragdos eszköz (*így*), az kiben vagyon 43 smaragd és gyöngy öt-öt, az hatodikban 4, az hetedikben 3 gyöngy és 30 smaragd. 9. Egy nyakra való csipke, gyöngygyel fűzett. 10. Két kesken pártácska, gyöngygyel fűzett. 11. Egy pár fülbe való, tiszta gyöngybúl. 12. Egy nyakra való, fekete gyantával, kiben vagyon 90 gyöngy. 13. Nyolcz rend nyakra való kerek gyöngy. 14. Megtalálkozott azon gyöngy. 15. Nyakra való két rend gyöngy, melybúl, hogy Klára Kisasszony viselt, 8 szem elveszett benne. (*L. az előbbi tételt, mely esakis idevonatkozhatik.*) 16. Négy darabos kú, vagyis boglárka, kiben minden darabban vagyon 16 rubint. 17. Két eszköz, rubintos, kiben vagyon 23 rubint s 4 gyöngy, másikában 8 rubint, 9 gyöngy. 18. Háromszázhet fűzetlen apró gyöngy. 19. Hat aranyboglár, közepén egy-egy rubint vagyon, egy pedig heánossan találtatott. 20. Egy csillagos, gyémántos gyűrű, kiben van 7 gyémánt. 21. Egy gyémántos gyűrű, kiben vagyon 9 gyémánt. 22. Egy törött gyűrű, kiben vagyon 10 gyémánt. 23. Egy gyűrű, kiben vagyon 6 gyémánt s egy amatis kú, kék. 24. Egy gyűrű, kiben vagyon egy medgyszínő kú. 25. Egy ezüst kerek kis skatulában vagyon apró rubint, öreg is van közte, egynihány kis gyémánt is. 26. Apró gyémánt és rubint, nagyobb-kissebb, egynihány, egy iskátulában. 27. Egy gyémántos arany-tőr, kiben van 20 (*apró*) gyémánt és egy öreg. 28. Egy násfa, kiben vagyon 14 kis rubint és négy öreg, táblás; három öreg gyöngyszem függ rajta.

29. Egy gyémántos rózsza, kiben vagyon 31 gyémánt. 30. Egy gyöngyves fejkötőcske, klárissal van egybenfűzve. 31. Egy aranyláncz. 32. Egy hasonló rózsza, melyre való. 33. Egy gyöngyből fűzött, melyre való rózsza. 34. Holmi apró, töredezett boglárkák. 35. Két rubintos boglárka. 36. Item, egy boglárka, gyémánt benne, és más, gyöngy. 37. Találkozott item, orientális gyöngy egy rend, kerek, és más, apró gyöngyek is, fűzetlen.

Ezüstmének (műnek) száma.

1. Egy öreg, ezüst, aranyos mosdó, kánnástúl. 2. Kissebb ezüst-mosdó, kánnájával együtt. 3. Egy ezüst, aranyozott, mostanyi módú tornyos pohár, hólagos fedelestül, kinek a fölön Cupido áll. 4. Kelh formára csinált, kívül-belől aranyos pohár; az födelin virág van. 5. Egy alacson kupácska, belől egészen aranyozott, kívül helin-helin; födelestül. 6. Egy ezüstkannácska, belől egészen aranyozott; kívül jobb része fehér. 7. Egy csésze, aranyos és ezüstes, alacson. 8. Egy monstrantia. 9. Egy ezüst-sótartó, karimás följül. 10. Egy ezüstpohárocska, orvosságnak való. 11. Egy ezüst-lámpácska. 12. Ezüst-ampulák, csészével együtt. 13. Egy ezüst, aranyozott csésze, fehér zománcz közepin et Ira S. NB. Elvitte magával (*néhai Andrássy Pál.*)

Az minémő levelek pedig találtattak: azok az idő rövidsége miatt nem registráltathattak, hanem ládáokban kötéseken és capsákban helyeztettek.

Megírt Kisasszony ő Nga mobiliái tétettek az ládáokban, mint következők:

1. Paraszt-, hosszas, magas láda, kin Sennyei Albert Uram billegje vagyon. Pöcsét alatt.

2. Egy zöld, füstelt láda, kiben szünyeg és paplanyok vannak.

3. Egy bőrső hosszú láda, kiben váll, szoknya és holmi asszonymak való ruhák vadnak. Pöcsétes.

4. Egy kocsibéli láda. Ezüst-mé van benne. Pöcsétes.

5. Egy zöld láda. Levelek benne.

6. Kis ládácska, paraszt, plé nélkül. Könyv benne.

7. Egy sraibtis, üres.

Ezek az mobiliák közt pedig ha idő forgása alatt valamelyik megisméretnék vagy megbizonyodhatnék megholt Andrássy Pál Uram ő Nga meghagyott özvegyénél ő Ngánál, ki az Kisasszonyé volna, és ugyan a Kisasszonyé közt, melly megemlétt Asszonyt ő Ngát illetné: mind a két fél föntartja juszát rehabilitójokra.

Melly általam conscribált és föntemlétt Tekéntetes és Ngos Balassa Christina Asszony ő Ngának, Akaj István Uram jelenlétében kézhez adott három rendbéli mobiliáknak

assignatiójárúl adtam ezen testimoniális-levelemet, ő Nga törvényes oltalmára szükségesset, pecsétemmel és kezemíráásával megerősítvén. Datum Udvard, die 15-ta Mensis Aprilis Anno Dni 1713-tio.

Samuel Benök. Inclÿtae Tabulae Regiae Iudiciariae
Juratus Notarius, m. p. (P. H.)

Post subscriptionem váltott ki az Asszony ő Nga egy bizonyos zálogot, kinek az capitalissa volt 96 fl., az interes fl. 6.; azok között volt:

1. Czapapohár, egymásban járó 6; az megholt Úré (*Andrássy Pálé*) valának, táborban való.
2. Tíz töredezett kalán, ezüst; nem tudatik, ki részére való?
3. Item, két gombos kalány; Völcsy Asszonyé voltak.
4. Az mely csésze találtatik az ezüst közt, sub nro 13.. azt is kiváltotta ő Nga.

Idem qui in priori:

Samuel Benök. Tab. Reg. Judriae Jur.
Notarius m. p. (P. H.)

(Eredeti, az aláírott kir. táblai hites jegyzőnek kezével, három összevarrott ívre, ívrétben, rovatosan, tételenként külön-külön sorokban írott lajstrom, s. k. aláírásaival és piros spanyolviaszba nyomott, ezímeres, ép gyűrűpecsétével a lajstromozónak.)

47.

Közséji rendtartás Putnok városában.

1713.

Én Karvai Orlay Borbála Asszony, Putnok várának örökös Asszonya, Tekéntetes és Nagyságos Szent-Királyi Andrássy Péter Uram, Nemes Gömör Vármegye Fő-Ispánja házastársa. Kívánván Putnok városomban lakozó becsületes emberek között jó rendet csinálnom, úgy, hogy tudhassák ő Klmek magokat mihez tartani: adtam ki ezen alúl megírt punctumokat.

Legelsőben is azért.

Az isteni fílelmet és tiszteletet megtartván és az átkozódást, szitkot és egyéb czéigíres bünt eltávoztatván, büntetés alatt minden városi lakos tartozni fog az városi bírótúl és tanácsátúl függeni. Úgy, hogy ha vallamellikéne mi panasza volna: az bíró tanácsával együtt igazságot szolgáltatasson neki; úgy mindazonáltal, hogy az Urak jussának ne praedjudicáljon, hanem ha valamellik előttök perlekedő fél kívánná az apellatát: az Uraság székire bocsátani tartozzanak admittálni; sőt ha az városban lakosok között valaki mit tanálua víteni, az bíró

tanácsával együtt érdeme szerint megbüntetheti és exequálhassa is, kivévn az jus gladiumokat illető dolgokat, az kik egyedül az Úr székít illetik.

Másodszer.

Valamint ennelötte, úgy ennekutánna is az városban lakozók az kilsű korcsmákból magok számára, úgy ha mi szállók volnának is az városban, tizenkét forint bírság alatt bort avagy sert és pálinkát ne mírszeljenek béhozni. Az kin rajta tapasztaltatik: az város bírāja tartozzék azon tizenkét magyar forintot minden halasztás nélkül rajta megvenni és a tisztartó keziben adni; a városon kívül szállóknak peng az kilsű korcsmákból provideálhatnak.

Harmadszer.

Mivel az város rítteit, az mellet ugyan város réttinek híjják, az idevaló tisztek két felí osztották hirem nélkül, felít az én számomra és más felít Putnoky Uram számára: azírt én az én részemre jutottat, mivel úgy is a várost illeti, mingyárt visszabocsátom; sótt hogy az fel s alá járóknak jobban succurrálhassanak, azon kívül egy rítet mutattatok ki: bírhasák négy esztendeig, de úgy, hogy ortsák is (*írtsák is, t. i. a bozótoktól*) ő Kglmek; máskínt visszavítetődik. Putnoky Uramtól is, azon legyenek, hogy rehabeálhassák azon városi rítnek a felít, mint sajátjokat. Négy esztendő kitelvén peng, azon rítet, mellet négy esztendeig engedtem, visszaveszem, és ha szükség úgy fogja kívánni, tehát megintem más rítet mutatok ki: ne mondattassék jövendőben, hogy az is az városhoz tartozandó rít volt.

Negyedszer.

Ő Kglmek itten úgy fognak tartatni, mint szabad emberek, a városban, (kivívén egyedül azokat, kik örökös jobbágyim és a városban laknak); arravaló nézve, valamikor valakinek tetszik, szabadossan el fog mehetni, mindennemő marhájjával és portikájával, sótt az házát is szabadossan eladhatja, megbecsöltetvén annak épületit, (mert az fülde enyim) az idevaló bíróval és tanácssal. Holott peng vevője nem tanálkoznék: tehát nem leszen szabad az olyan elmenőnek az házát elpusztítani, hanem valamint vagyon, úgy kellek hadni, hogy embert szállíthassanak az városiak belíje, magok könnyebbítésire és segítségire. Valamit jónak ítéel a város bírāja, tanácsával egyótt az város megmaradására: azt közönségesen tartozzanak elkövetni, és a ki szót nem akarna fogadni, megbüntetődik a város bírjátúl és tanácstúl, magának tulajdonítsa és ne másnak.

Ötödször.

Az tisztartót pedig, mint Úr képít, városi Uraimék megbecsöllék, ki is tartozni fog mindenekben ő Kglmeknek pártjokat fogni és segítségével lenni. Ha segítsége kívántatnék az városnak: úgy, mint Uraság szolgájának, tartozzanak pártját fogni és az hatalmasok ellen, kik ellene támadnának, megtartalmaszni. Actum Putnok, die 19. Junij Anno 1713.

(Egykorú másolat, egy íven. Kívül későbbi, de elég régi írással: »Certa Methodus et Regulae exhibitae Incolis intromoenialis aut ad Arcem spectantis Oppidi Putnok, per Dnam Illmam Dnam Barbaram Orlay, qua Haereditariam«.)

48.

Özv. b. *Andrássy Péterné, b. Orlay Borbála tanuvallatásai a b. Andrássy-testvérek ellen.*

1715—16.

1. Tudja-e az tanú, hogy az Andrássy István Uram volt gazda az egész Andrássy-Urak jószágiban három, vagyis négy esztendeig? Valami az atyjok (*b. Andrássy Miklós*) után maradt, arany, ezüst, mind az ő keze alatt volt, semmit közre nem adott az atyafiaknak, (értsd: *testvéreknek*). Szerezvén már pínzt az Andrássy-Urak közjószágából, meglóvasítván, megruházván magát, úgy ment pompásson házasodni Erdélybe.¹⁾

2. Azután Andrássy György volt gazdájok hét esztendeig; a mikor osztozkodtak az atyafiak (*1695.*), egy pínzt sem adtak közre, mind magoknál megtartották (*Istrán s Györggy*): ezüst- és aranymíveket csak azt adták osztályra, a mit magok akartak, aranyat is. Szegény édes Uramnak (*Péternék, † 1714.*) nem is jutott volt több egy násfánál, de abból is kellett ő Kglmeket kifizetnem száz tallérral. Három vagy négy darab ezüstmív is jutott az szegény Uramnak: azt is itt hadta volt Krasznahorkán²⁾; azt is elvették az (*Rákóczi-*) háborúban az több partikánkkal együtt: de az szegény édes Uramnak egy pínzt sem adtak közbül. Mikor házasodott, mind csak az enyimnek kellett szenvedni; — meg nem elégedtek avval, hogy az szegény édes Uramat magannak kellett tartanom: hanem még az *Pált*, az *Jankót* is odaküdték,³⁾ Andrássy György.

3. Tudja-e a tanú, miként, mely keményen bánt Andrássy

¹⁾ B. Serédy Benedek krasznai főispán leányát Zsófiát, özv. Rhédey Ferencznét vette ott el.

²⁾ T. i. 1703. nyarán, mikor a feltámadott kurucok elül vármegyéjéből Gömörből kiszaladván, hitvese Trencsény vármegyei jószágára s majd onnan is Morvaországba menekült.

³⁾ T. i. az akkor még serdülő-korbeli ezen ifjabb testvéreket, Putnokra.

György az szegénységgel, a mikor gazda volt? miként verettette, miként tömleceztette akármi kevés vitékért is?

4. Tudja-e az tanú, mikor gazda volt, miket követte *(el)* Gyöngyössy Rozáliával¹⁾ Andrássy György? *és Gyöngyössy mocsolyájába* (kenderáztató) *tanáltak gyermeket ölve? és azon kívül hány gyermeket tanáltak ölve és hányat elevenen, a kit az utcákra kivittek?*²⁾ és minémü éjjelnappal való dőzsöléseket, tánczokat követte?

5. Tudja-e az tanú, a mikor osztozkodtak Andrássy-Urak, itt Krasznahorka-Várallyán miként lütte meg ártatlanul Kanizsay Palkót Andrássy György?³⁾

6. Tudja-e az tanú, hogy Rákóczi háborújában Andrássy-Urak mennyi gabonát elvitették Putnokrúl *(Orlay Borbála jószágáról)* Krasznahorkára, Veszverésre? és *(hoggy)* szarvasmarhámot is sertéseket, sőt, mind egészen elvették, úgy, hogy egészen pusztán hadták az én saját kevés putnoki jószágocskámat, és hasonlót követték krasznahorkai jószágocskánkban, mindenünket elvették?⁴⁾

7. Tudja-e az tanú, hogy a mikor az Urak orsztozkodtak: Andrássy Mátyás öcseseknek az pusztá jószágocskán kívül semmiből semmi részt nem adtak néki?⁵⁾

8. Tudja-e az tanú: az Jankót *(Andrássy)* mikor kellett szegény Bottyányi Adám Uram udvarába *(nemes apród vagy udv. bejáró gyanánt)* küldeni, akkor *(öt énneknek)* kellett ruháznom és lovasitanom mind magamnak, ők pedig az közből egy pínzt sem adtak, és pínzt is adnom kellett; mikor én sokszor mondtam az szegény Úrnak *(férjének)*, hogy mint engemet szegénységre hoz Andrássy György, mint s mindenekre megesküdt erős hittel, hogy megtéríti: »Mihent az öcsémmel megosztokodom, azonnal megtérítem!« . . . Arra gyüött Rákóczi háborúja;⁶⁾ nemhogy megfizette volna: de még

¹⁾ Ezen, mint látszik, nem valami apáca-életű hölgy, az akkoriban Krasznahorkán lakott *agg költő Gyöngyössy István leánya* vala, utóbb (1697-től) férjezett Etlhre Lászlóné. (L. Nagy Iván genealogiai közlését az *Irodalomtört. Közlem.* 1897-iki IV. füzet 442. l.)

²⁾ E dölt betűkkel szedett, rettenetes vádat tartalmazó sorok keresztülhúzvák; talán utóbb, a család becsületéért, jónak látta ezt a bűnvádat sógora ellen nem firtatni Borbála.

³⁾ Andrássy György igen részeges, garázda természetű ember volt: Bercesényi »*korcsma-generális*«-nak nevezé el. Tán ezt az agyonlövést is részeg fővel követte el azon a szerencsétlen apródon.

⁴⁾ Ezt ugyan Rákóczi és fiscusa által feljogosítva követhették el a Péter úr tulajdonával, mint urahagyott labancz jószággal.

⁵⁾ Bizonyára azért, mert Mátyás más — vagyontalan — anyától, kései házasságból született.

⁶⁾ Az Andrássyak osztálya 1695. júliusban ment végbe, Rákóczi

többel maradt adós; meg akarván az ő Fölsége hívságibe maradni, — a fiam (*gr. Serényi Farkas*) tartotta s én Morvában.

9. Tudja-é az tanú: mennyi pínzt hoztak Putnokról fel ide Krasznahorkára? Nyárády Uram (*a volt tisztartó*) jól tudja. Midőn Trencsény körül fölvertik a kuruczokat (1708. aug. 3.), mihent hazajött Krasznahorkára Andrassy György Uram: azonnal *egy láda pínzt egy holttest alá vitette háskuti czinteremben*; s hol vette annyi pínzt? Minthogy az szegény felesége szegény »Nagyságos« nemből való (*b. Vécsey-leány*) volt, és gyermeke is egynéhány volt: bizony elküldtette (*költötte*) volna az a sok gyermekire; de talán hét esztendeig való gazdálkodásban szerzette? minthogy egész jószágát bírta az Uraknak. — Andrassy Pál hogy táborba mene,¹⁾ kellett az én saját jószágomból (*Putnok, Dédes* etc.) kitelni az társzekír, társzekírbe való 8 öker(-nek); társzekírbe mindenféle állist a mi csak kívántatott, s pínzt is. (*onnan én adtam.*) Jankót mikor szegény Úr küldte udvarban, szegény Bottyáni Adám Uramhoz: azt meglovasítottam, ruhát csináltattam, az útra pínzt adtam, mind sajátomból. Jegyruhát (*énnekem*) nem adott szegény Úr; s mennyi pínzt hordtak Putnokról ide Krasznahorkára Nyárády Uram tisztartóságában?

(*Eredeti fogalmazat az 1716-iki pörös acták közt, egy íven. Több helyütt toldozva és javítva. Magokra a tanuvallomásokra nem akadtunk még rá.*)

49.

B. Andrassy Pál hátrahagyott jószágairól özregye b. Balassa Krisztina levele.

1716.

Én alább subscribált, elsőben is Tktetes Ngos Szent-Királyi Andrassy Pál, most pediglen Méltóságos Gróf Serényi Farkas házastársa. Vallom és adom tudtára ez levelem által mindeneknek, az kiknek illik. Hogy feljebb nevezett első Uram Tktes Ngos Szent-Királyi Andrassy Pál alkalmas ezerekből álló pénzbeli summa adósságot hagyván rajtam,²⁾ melyeknek exolutiójára mivel hirtelen adigáltattam az creditoroktól, sem-

háborúja pedig 1703. tavaszán tört ki, — a közben lefolyt nyolcz év alatt bőven megtéríthette volna Péter úr, — ha volt volna miből.

¹⁾ 1702-ben, mint az újon felállított egyik gyalogezred kir. decretummal kinevezett főkapitánya = ezredese.

²⁾ A mi csak becsületére válik szegény Andrassy Pálnak, a ki es. kir. ezredesi, majd kurucz tábornoki pályáján eleget szerezhett volna — annyi más kor- és kartársai példái szerint — zsákmányolással, zsarolással, húzásvonással. De ő a mit szerzett vala is, meg mindjárt elmúlatozó, víg életet kedvelő ember lévén.

miképen nem contentálhattam *(öket)*, hanem kéntelenítetttem sokszor említett, Istenben elnyűgodott édes Uramtól testamentaliter nékem hagyatott jószágokat eladnom, úgymint Tktes Nemes Gömör Vármegyében Betlér névű falumat kastélyostól és mindennemű appertinentiáival együtt; hasonlóképen Tktes Nemes Zemplény Vármegyében tokaaji, tarczali és monoki promontoriumokon lévő szőleimet. Mivel pedig ezen jószágok öröképen az Andrassy familiát illetik: Tktes Ngos Szent-Királyi Andrassy György¹⁾ Sógor Uram ő Kglme nem akarván más kézre bocsátani, megalkudtam ő Kglmével ötezer rhénes forintokban, melyeket is mingyárt percipiáltam ő Kglmétől. Én is mingyárt irrevocabiliter kezéhez adtam és resignáltam ő Kglménék az praenominált jószágokat, semmi just azokban magamnak vagy successorimnak²⁾ fel nem tartván. Obligálom pedig len magamot arra, hogy tartozni fogok én és successorim feljebb megírt Sógor Andrassy György Uramot ő Kglmét és successorit mindennemű impetitorok ellen proprijs expensis et fatigijs evincálni; hogyha pedéglen nem evincálhatnám én vagy successorim: tehát akárhol az magyar korona alatt lévő jószágomból annyi éró jószágomot csak egy szolgabíró által is elfoglaltassa és elfoglaltathassák, abscessis universis juridicis remedijs, juristiciorumque temporibus non obstantibus nec obstare valentibus.³⁾ Actum — die — Anno —

Balassa Kristina.

(Egykoru másolat, félíven. A dátum helyei üresen hagyvák, de, hogy 1716-ban kelt, a mellette fekvő ezen évbeli periratok igazolják. Eredetije bizonyára a krasznahorkai vagy a hosszuréti gr. Andrassy-levéltárban fog lenni.)

50.

Kísértet a zábláthi kastélyban.

1718.

Én alább megírt adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik, ezen levelemnek rendiben. Hogy én alkalmas esztendeig együtt lakván szegény, Istenben elnyűgodott Tekéntetes és Ngos Gróff Serényi András elűbbi édes Urammal, ő Kglmitől sokszor hallottam Kis-Záblát felül emezképpen discurálni: *még Istenben elnyűgodott szegény Ur Serény Pál Uram ideiben zábláthi kastélyban, kiváltképpen átszakákon az Lélektől*

¹⁾ Pál testvérbátyja, szintén volt kurucz tábornok, Krasznahorka kemény védője, egyébként pedig a gr. Andrassyak ifjabb ágának őse.

²⁾ Első férjétől, mint láttuk, két leánya volt.

³⁾ Ezen erősen körülírt szavatolási záradékra azért vala szükség, mert a b. Andrassyak Monoky-féle javai még pör alatt állottak.

*sokféle alkalmatlanságot szenvedvén,*¹⁾ kire nézve folyamodtak boldog emlékezetű Méltóságos akkorbili Esztergami Érsekhez Gróff Lippay György Uramhoz, tudnyiaillik: megengedni egy kápolnát építtetni Nagy-Zábláton; az mint is engedelmet nyervin Érsektől, együtt bizonyos két szent misének translatiójával, a kit akkori időben trencsáni plébánusok bizonyos (1492-iki) fundatiótól viseltetvén, trencsényi parochiális templom mellett lévő kápolnában szoktak minden hitben mondani. Minthogy pediglen Kis-Záblátnak egyéb jüvedelme tizennyolcz forinton kívül nincsen, és zábláti Urak arra nézve megszaportatván alkalmas forintokkal, hogy az által is az zábláti kápolnának való kötelességek stabiláltatnók, kibe trencsényi plébánusok, mind szegíny Urak²⁾ ideiben, mind pediglen az én ideimben is szentül megmaradtak, és az szent miséket nem másutt, hanem zábláti kápolnában minden hitben elvigezték. Melynek nagyobb bizonyosságára adtam ezen recognitionálislevelet magamról. Költ Putnokon, die 30. Mensis X-bris, Anno 1718.

Orlay Borbála, m. k. P. H.

(Eredeti levél, egy íven, s. k. aláírással és Orlay-czímeres gyűrűpecséttel, fekete spanyolviaszban.)

¹⁾ B. Serényi Pál az 1640—50-es években volt ura és lakója Záblátnak.

²⁾ T. i. b. *Serényi Pál*, neje s fiaik: az 1656-ban gróffá lett *András és Ferencz*. A babonás hiedelmeknek nemzedékekről nemzedékekre, képtelen hosszú időig való fennmaradására nézve érdekes körülmény, hogy ezen, néhai Serényi Pálékat harmadfél száz esztendővel ezelőtt ijesztgetett »lélekjárás« a zábláti kastélyban, az általok építtetett s most is fennálló kápolna és szent miséi daczára sem szűnt meg még ma sem: mert a babonás tót köznép mindúntalan kísérteteket lát ma is a kastélyban, melyek miatt a eselések fölmondanak, mások pedig oda elszegődni sem mernek, noha e lélekjárásnak eredetét és semmi okát nem tudják adni még meséik sem. Hogy e babonáság oly régi keletű s annak a levéltár actái közt is van nyoma, a mi ott jártunkig senki nem gyanította.